

Johanna Perkiö

PERUSTULO

Kohti 2020-luvun
yhteiskuntapolitiikkaa

KSL OPINTO-
KESKUS

Johanna Perkiö

PERUSTULO

Kohti 2020-luvun
yhteiskuntapolitiikkaa

Ajatuspaja Vasemmistofoorumin ja KSL-opintokeskuksen yhteisjulkaisut ovat selvityksiä ja tutkimuksia yhteiskunnallisista aiheista. Julkaisujen tarkoituksena on tuottaa tietoa päätöksenteon pohjaksi, nostaa tärkeitä ilmiöitä julkiseen keskusteluun sekä esittää toimenpiteitä havaittujen ongelmien ratkaisemiseksi. Yhteisjulkaisut ovat osa Vasemmistofoorumin Raportit-sarjaa sekä KSL-opintokeskuksen yhteiskunnallisia julkaisuja.

Johanna Perkiö: Perustulo – Kohti 2020-luvun yhteiskuntapolitiikkaa

Perustulo – Kohti 2020-luvun yhteiskuntapolitiikkaa on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen (CC BY-NC-ND 4.0) -lisenssillä.
Tekijä: Johanna Perkiö.

Teos kuuluu KSL-opintokeskuksen yhteiskunnallisiin julkaisuihin ja se on Vasemmistofoorumin Raportit-sarjan numero 1/2021.

Teos on saanut tukea Palkansäätiöltä.

Kannen kuvat (etukansi/takakansi): Helsingin kaupunginmuseo (helsinkikuvia.fi) 2016, Pekka Vyhinen / Helsingin kaupunginmuseo (helsinkikuvia.fi) 2014, Juho Nurmi / CC BY 4.0

Julkaisun muu kuvasisältö:

Helsingin kaupunginmuseo (helsinkikuvia.fi) & Museoviraston kuvakokoelma / CC BY 4.0

Taitto: Kuohu & Kaisla Creative

ISBN 978-952-6693-47-7 (nid.)

ISBN 978-952-6693-48-4 (pdf)

Paino: Keuruun Laatupaino

Vasemmistofoorumi ry
Helsinki | www.vasemmistofoorumi.fi

Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry
ja **KSL-opintokeskus** | Helsinki | ksl.fi

Sisältö

1. "Johdanto: mikä perustulo?"	4
2. "Lähtökohtia perustuloidean ymmärtämiseen"	7
3. "Perustulokeskustelu Suomessa"	18
4. "Perustulon toteutus Suomen institutionaalisessa kontekstissa"	31
5. "Perustulokeskustelu muualla maailmassa"	36
6. "Kansalliset rajat ylittävä perustulo"	47
7. "Lopuksi"	50

Johdanto: mikä perustulo?

Ihmiskunnan tulevaisuutta värittävät monet uhkakuvat. Viime vuosikymmeninä taloudellinen eriarvoisuus on räjähtänyt¹, epävarma ja heikosti palkattu työ on lisääntynyt² ja globaali ympäristökriisi aiheuttaa vakavan uhan tulevaisuudelle³. Monet näistä ongelmista ovat seurausta vallinneesta talouspolitiikasta, joka on mahdollistanut pääomien kasaamisen ekologisista rajoista ja ihmisten hyvinvoinnista piittaamatta. Koronaviruksen aiheuttama globaali pandemia on syventänyt eriarvoisuutta entisestään⁴. Pandemia on myös osoittanut nykyisten sosiaaliturvajärjestelmien puutteet tilanteessa, jossa äkillinen kriisi suistaa yllättäen suuren määrän ihmisiä taloudelliseen ahdinkoon. Ympäristökriisin edetessä erilaiset poikkeustilat tulevat yhä voimakkaammin määrittämään sitä todellisuutta, jossa elämme.

Samanaikaisesti uusista ideoista paremman tulevaisuuden luomiseksi keskustellaan koko ajan enemmän. Vanhan, fossiilienergialle ja resurssien tuhlaukselle pohjautuneen talousjärjestelmän vähitellen murtuessa⁵ syntyy tilaa uusille avauksille, joista yksi on ehdotus universaalista vastikkeettomasta perustulosta. Perustulosta on keskusteltu niin Suomessa kuin muualla maailmassa pitkään, mutta vasta viime vuosina idea on noussut valtavirtaiseen keskusteluun. Perustulo on ollut esillä niin vuosittain järjestettävissä Maailman talousfoorumeissa kuin Maailmanpankin⁶ ja globaalin työjärjestö ILO:n⁷ selvityksissä. Koronapandemia on pakottanut useat maat toteuttamaan jossain määrin perustuloa muistuttavia tulonsiirtoja kansalaisilleen⁸. Konkretiaa perustulokeskusteluun ovat tuoneet useissa maissa viime vuosina

1 Piketty, 2016; Suomen virallinen tilasto, 2016.

2 Jakonen, 2018; Jokinen, 2018.

3 Esim. Steffen ym., 2015.

4 Oxfam, 2021.

5 OECD, 2020.

6 Gentilini ym., 2020.

7 Ortiz ym., 2018.

8 Kattavat tiedot koronavirukseen myötä toteutetuista tulonsiirroista: <https://socialprotection.org/connect/communities/social-protection-responses-covid-19-task-force>

toteutetut kokeilut. Suomessa Juha Sipilän hallitus toteutti vuosina 2017–2018 Kelan työttömyysetuuksia saaville suunnatun perustulokokeilun⁹. Sen tuloksia hyödynnetään Sanna Marinin hallituksen alkuvuodesta 2020 nimittämän sosiaaliturvan uudistuskomitean työssä.

Yleisen määritelmän mukaan perustulolla tarkoitetaan kaikille (maantieteellisesti määritellyn) poliittisen yhteisön jäsenille tasaisin väliajoin ilman ehtoja maksettavaa tulonsiirtoa¹⁰. Perustulo on siis universaali (maksetaan kaikille), henkilökohtainen (maksetaan yksilöille eikä kotitalouksille), ei-tarveharkintainen (saajan muut tulot tai omaisuus eivät vaikuta perustulon saamiseen) ja vastikkeeton (tulon saamiseen ei liity ehtoja, esimerkiksi velvoitetta työnhakuun).

Perustulo voidaan toteuttaa monin erilaisin tavoin. Esimerkiksi perustulon taso, sen suhde muihin tulonsiirtoihin ja palveluihin, rahoitustapa ja hallinnointi voivat vaihdella huomattavasti¹¹. Poliittinen yhteisö, jonka

jäsenille perustulo maksetaan voi olla kansallinen (valtio), alueellinen (esim. kunta) tai ylikansallinen (esim. EU tai globaali yhteisö)¹². Perustulon saajat voidaan rajata esimerkiksi kansalaisuuden, pitkäkestoisen asumisen tai verovelvollisuuden perusteella. Vaikka perustulo on määritelmällisesti universaali, sen suuruus voi vaihdella eri ryhmillä. Esimerkiksi eläkeikäisille voidaan maksaa korkeampaa ja lapsille alhaisempaa perustuloa kuin työikäisille. Suomessa perustulon on yleensä katsottu koskevan vain työikäistä väestöä, koska universaali lapsilisä ja takuueläke tarjoavat jo lapsille ja eläkeläisille tietynlaisen perustulon.

Osa perustulon kannattajista katsoo, että perustuloksi voidaan määritellä ainoastaan tulo, joka on tasoltaan riittävän korkea kattamaan tietyt vähimmäistarpeet. Toiset taas ajattelevat, että mikä tahansa universaali ja vastikkeeton säännöllinen tulo on sen tasosta riippumatta perustuloa.¹³ Perustulon toteutuksesta puhuttaessa erotellaan usein täyden ja osittaisen perustulon mallit¹⁴. Erottelu voi

⁹ Tiedot perustulokokeilusta, ks. <https://www.kela.fi/perustulokokeilu>.

¹⁰ Ks. esim. Van Parijs & Vanderborght, 2017, 1.

¹¹ De Wispelaere, 2015, 50–55.

¹² Virtuaalivaluuttojen yleistessä perustulo on periaatteessa mahdollista toteuttaa myös muun kuin maantieteellisesti määritellyn yhteisön jäsenille.

¹³ Ks. Torry, 2019, 23.

¹⁴ Ks. esim. Widerquist ym., 2013, xiv.

perustua joko siihen, kattaako perustulon taso tietyt (esimerkiksi kansallisen köyhyysrajan pohjalta määritellyt) perustarpeet, tai siihen, missä määrin perustulo korvaa entistä syyperustaista sosiaaliturvaa. Osittaisella perustulolla viitataan tasoltaan alhaisempaan perustuloon, joka ei yksinään riitä toimeentuloon. Täysi perustulo taas lähtökohtaisesti tarjoaisi riittävän toimeentulon ilman muuta sosiaaliturvaa tai ansiotuloja.

Tämän kirjasen tarkoituksena on luoda katsaus perustuloidean perusteisiin, perustulokeskusteluun Suomessa ja maailmalla, perustulokokeilujen tuloksiin sekä perustulon erilaisiin toteutusvaihtoehtoihin. Kirjanen on perusteellisesti päivitetty versio Kansan Sivistystyön Liiton (KSL) vuonna 2015 julkaisemasta *Perustulo – Uuden tulonjaon perusta* -kirjasta.

PERUSTULO JA SUKULAISEIDAT

Perustulolla on useita sukulaisideoita, joista osa on vähemmän tunnettuja Suomessa.

Perustulo (basic income): Maksetaan säännöllisin väliajoin kaikille poliittisen yhteisön jäsenille henkilökohtaisesti vastikkeetta ja ilman ehtoja. Perustuloa voi täydentää muista lähteistä saatavilla tuloilla. Vaikka perustulo maksetaan kaikille, osa saajista osallistuu verotuksen kautta enemmän sen rahoittamiseen.

Kansalaispalkka (citizen's wage): Käytetään usein samassa merkityksessä kuin perustulo. Joskus viitataan myös vastikkeelliseen osallistumistuloon, johon liittyy velvoite osallistua esimerkiksi kansalaistyöhön. Termi on ollut käytössä enimmäkseen Pohjoismaissa.

Sosiaalinen osinko (social dividend): Perustulon määritelmää vastaava tulonsiirto, joka rahoitetaan yhteisten resurssien, kuten luonnonvarojen, käytöstä perittävillä veroilla tai maksuilla. Voi olla tasoltaan alhaisempi kuin sosiaaliturvan uudistuksena toteutettu perustulo.

Sosiaalinen osuus/peruspääoma (social stake): Kertaluonteisesti maksettava suurempi summa, "sosiaalinen perintö". Voidaan maksaa esimerkiksi lapsen syntyessä tai henkilön tullessa täysi-ikäiseksi.

Osallistumistulo (participation income): Ehdollinen tulo, jonka vastineeksi on osallistuttava johonkin yleishyödylliseen toimintaan. Osallistumistulon ideaa on tehnyt tunnetuksi taloustieteilijä Anthony Atkinson (1996).

Negatiivinen tulovero (negative income tax, NIT): Verotuksen ja automaattisen tulotuen yhdistelmä. Määritellyn tuloajan alle jääville maksetaan tulonsiirto, joka leikkaantuu asteittain pois tulojen noustessa. Tulonjaollisesti voidaan päästä melko samaan lopputulokseen kuin perustulolla.

Vähimmäistulotakuu (minimum income guarantee): Pienituloisille tarkoitettu tarveharkintainen vähimmäistoimeentulon turva. Suomessa vähimmäisturvana on toimeentulotuki. Euroopan köyhyyden vastainen verkosto (European Anti-Poverty Network) on kampanjoinut EU:ssa kattavan vähimmäisturvan puolesta.

Lähtökohtia perustuloidean ymmärtämiseen

Suomalainen perustulokeskustelu on kiinnittynyt vahvasti nykyisen vähimmäissosiaaliturvan ongelmiin ja niiden korjaamiseen. Perustuloa voidaan kuitenkin tarkastella myös sellaisista näkökulmista, jotka kurkottavat paljon sosiaaliturvan välittämiä käytännön ongelmia pidemmälle. Perustulosta on keskusteltu muun muassa keinona lisätä ihmisten autonomiaa, jakaa taloudellisia resursseja oikeudenmukaisemmin, muuttaa yhteiskunnallisia valtasuhteita sekä uudistaa talouden rakenteita ekologisesti kestävämmälle pohjalle.

Perustulolla voidaan samanaikaisesti tavoitella useita eri asioita: sillä voidaan uudistaa sosiaaliturvaa vastaamaan paremmin tämänhetkisiä tarpeita tai tavoitella laajempia muutoksia yhteiskunnassa. Toisaalta perustuloa voidaan myös kannattaa keskenään ristiriitaisista ideologisista lähtökohdista, jolloin perustulouudistuksen tavoitteet voivat olla eri kannattajille hyvin erilaisia. Yhdelle perustulo

voi olla keino purkaa muuta sosiaaliturvaa ja lisätä matalapalkkaisen työn kannattavuutta, kun taas toinen pyrkii tasoittamaan tulonjakoa ja parantamaan pienipalkkaisten mahdollisuuksia neuvotella työehdoistaan. Erilaiset tavoitteet johtavat myös erilaisiin perustulon toteutustapoihin. Esimerkiksi perustulon taso, sen suhde muuhun sosiaaliturvaan ja perustuloon liitetty verotus vaikuttavat olennaisesti siihen, mitä perustulolla voidaan saavuttaa. Tässä kappaleessa luodaan katsaus erilaisiin näkökulmiin perustuloidean ymmärtämiseksi.

2.1. PERUSTULO SOSIAALITURVAN UUDISTUKSENA

Julkisuudessa käyty perustulokeskustelu on useimmiten liittynyt sosiaaliturvan uudistamiseen. Nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän joidenkin osien korvaamisen kaikille automaattisesti maksettavalla takuutulolla

on nähty selkiyttävän monimutkaista etuusjärjestelmää ja tekevän siitä joustavamman eri elämäntilanteissa. Perustulon on myös nähty poistavan tukijärjestelmästä väliin-putoamisen riskejä sekä työntekoa estäviä kannustinloukkuja.

Sosiaaliturvan uudistuksena perustulon on arveltu vähentävän etuuksien hakemisen byrokratiaa ja tekevän järjestelmästä luotettavamman ja yksinkertaisemman. Sosiaaliturvan hakemisen monimutkaisuus sekä erilaisten ehtojen aiheuttama epävarmuus kuormittavat ihmisiä ja aiheuttavat kohtuuttomia tilanteita pienituloisten arkeen. Tukien viivästyksset, leikkaukset, takaisinperinnät ja karenssit ajavat ihmisiä ahtaalle muutenkin hankalassa elämäntilanteessa. Esimerkiksi satunnaisia pätkätöitä tekevä joutuu toimittamaan etuuksien maksajalle tarvittavat dokumentit jokaisesta työkeikasta, min-
kä vuoksi tukien maksu saattaa viivästyä. Karensseja määrätään toisinaan epäreiluilta tuntuvin perustein, esimerkiksi jos erehtyy kertomaan työvoimaviranomaiselle tekemästään vapaaehtoistyöstä tai omaehtoisesta opiskelusta. Suomessa myös perusturva-etuuksien taso on liian alhainen kattamaan toimeentulon vähimmäistarpeet¹⁵. Monien köyhyyttä kokeneiden elämää leimaavat masennus, lamaantumisen ja tulevaisuudenuskon rapautuminen¹⁶.

Nykyiset sosiaaliturvajärjestelmät on rakennettu aikana, jolloin useimpien ihmisten elämäнкаari kulki opintojen kautta pysyvään työsuhteeseen ja perheen perustamiseen. Viime vuosikymmeninä niin kutsuttu prekäari eli heikoilla työehdoilla tehtävä pienipalkkainen työ on yleistynyt¹⁷. Prekariaattiin voidaan lukea useimmat pienyrittäjät ja

itsensätyöllistäjät, nollatuntisopimuksilla, työvoimaa vuokraavien yritysten kautta ja erilaisilla toimeksiannoilla työskentelevät sekä ainakin osa määräaikaaisesti tai osaaikaaisesti työskentelevistä. Erityisesti yrittäjämuotoisesti työskentelevien taloudellinen turvaverkko on ollut heikko. Koronakriisi ajoi monet itsensätyöllistäjät taloudelliseen ahdinkoon, jonka vuoksi työttömyysturva laajennettiin keväällä 2020 koskemaan myös yrittäjiä. Myös ihmisten perhe- ja elämäntilanteet ovat nykyään monitulkintaisempia ja vaihtelevampia kuin menneinä vuosikymmeninä. Sosiaaliturvan tiukat kategoriat aiheuttavat väliinputoamisia tilanteissa, joissa henkilön elämäntilanne ei sovi mihinkään valmiiseen kategoriaan.

Perustulon ajatellaan olevan vakaa ja luotettava toimeentulon perusta, joka ei jättäisi ketään tuen tarpeessa olevaa täysin tyhjän päälle. Vaikka perustulo ei olisi tasoltaan nykyistä sosiaaliturvaa suurempi, se voisi kuitenkin lisätä ihmisten turvallisuuden ja riippumattomuuden tunnetta sekä hyvinvointia ja näin helpottaa tulevaisuuden suunnittelua. Vuosina 2017–2018 järjestetyn perustulokokeilun tuloksissa korostui varman toimeentulon merkitys koettuun hyvinvointiin¹⁸. Vaikka maksettu perustulo oli tasoltaan samansuuruinen kuin verrokkiryhmän saama Kelan maksama työttömyysetuus, perustulon saajat kokivat taloudellisen tilanteensa verrokkiryhmää paremmaksi. He myös luottivat verrokkiryhmää enemmän yhteiskunnan institutioihin sekä omaan pärjäämiseensä¹⁹.

Suomalaisessa keskustelussa perustuloa perustellaan yleisesti sen oletetuilla positiivisilla kannustinvaikutuksilla²⁰. Perustulon on arveltu poistavan työn tekemisen kannus-

15 Honkanen, 2020.

16 Grekula, 2019.

17 Ks. esim. Standing, 2011; Jakonen, 2018.

18 Lassander & Jauhiainen, 2020.

19 Kangas ym., 2020.

20 Ks. Perkiö, 2020a.

Helsingin kaupunginmuseo 2020, Risto Vaissi

tinloukkuja ja tekävän työnteon ja yrittämisen kaikissa tilanteissa kannattavaksi. Koska muista lähteistä saadut tulot eivät vaikuttaisi perustulon tasoon (vaikkakin osa tulonlisäyksestä perittäisiin pois verotuksen kautta), ihmisten uskotaan voivan ottaa joustavammin vastaan lyhytkestoisiakin töitä sekä toimia tilapäisesti tai osa-aikaisesti yrittäjinä. Jokaisesta pienestäkin työkeikasta ei tarvitsisi enää toimittaa tietoja ja dokumentteja viranomaisille. Vaikka perustulon positiivisia kannustinvaikutuksia on usein korostettu, perustulokokeilun esiselvitykseen laaditut mikrosimulaatioanalyysit²¹ sekä kokeilun tulokset²² viittaavat kuitenkin siihen, etteivät Suomessa keskustelussa olleet osittaisen perustulon mallit poistaisi taloudellisia kannustinloukkuja niin tehokkaasti kuin on oletettu. Tämä johtuu pääasiassa siitä, että perustulon rinnalle jäisi voimaan tarveharkintaisia etuuksia (kuten asumistuki ja toimeentulotuki), joihin työtulot edelleen vaikuttaisivat. Perustulo voisi silti vähentää niin sanottua byrokratialoukkua, eli työn vastaanottamisen aiheuttaman ylimääräisen paperityön ja siitä johtuvan epävarmuuden synnyttämää psykologista kannustinloukkua²³.

Vaikka perustulo saattaisi kannustaa työn tekemiseen, voi vaikutus olla myös päinvastainen. Perustuloa kannattavissa puheenvuoroissa korostetaan usein sitä, että perustulo vähentäisi ihmisten nöyryyttävää holhousta ja kontrollointia sekä lisäisi autonomiaa omaa elämää koskevissa päätöksissä²⁴. Tämä pätee myös työnteon: ainakin riittävän korkea perustulo voisi helpottaa sellaisesta työstä lähtemistä, joka ei vastaa omia arvoja tai toiveita. Liian huonoilla ehdoilla tarjottua työtä ei olisi pakko ottaa vastaan eikä työnantajan huonoa kohtelua tarvitsisi sietää. Perustulo voisi mahdollistaa myös uudenlaisia työn, opintojen ja hoivan yhdistelmiä sekä perinteisen ansiotyön ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa. Lopulta sosiaaliturvan tiukat kategoriat kuten ”työtön” tai ”eläkeläinen” saattaisivat liudentua²⁵. On myös ajateltu, että perustulon myötä sosiaalityöntekijöiden ja työvoimaviranomaisten aikaa vapautuisi paperityöstä ihmisten aktiiviseen auttamiseen.

Perustulon vastustajat ovat yleensä vedonneet järjestelmän oletettuun kalleuteen sekä siihen, että se jakaisi resursseja tehottomasti niillekin, jotka eivät yhteiskunnan tukea tarvitse.

²¹ Kangas ym., 2016.

²² Hämäläinen ym., 2020.

²³ Ks. Kangas & Pulkka, 2017.

²⁴ Esim. Kajanoja, 2012.

²⁵ Kajanoja, 2012.

Toisaalta vastustajat ovat katsoneet, että jos perustulon taso olisi alhaisempi (ja hintalappu halvempi), sen hyödyt jäisivät olemattomiksi, koska se ei riittäisi korvaamaan syyperustaisia järjestelmiä. Perustuloa on myös usein vastustettu vetoamalla työn keskeiseen merkitykseen yhteiskunnan ja yksilöiden itsensä kannalta: ilman osallistumisvelvoitetta maksettavan tulon on uskottu antavan ihmisille moraalisesti väärän signaalin. On ajateltu, että ilman ehtoja maksettava tulo kannustaisi ihmisiä jättäytymään pois ansiotyöstä ja antaisi periaatteellisen oikeutuksen ”vapaaamatkustukselle”. Vastustajien argumenteissa on usein korostunut vastakkainasettelu tunnollisten työtätekevien veronmaksajien ja perustulolla elelevien hyödyttömien ”elämäntaiteilijoiden” välillä. Toisaalta on myös pelätty, että perustulon myötä menetettäisiin yhteys niihin, jotka tarvitsevat yhteiskunnan tukea ja apua esimerkiksi sosiaalityön keinoin. Ammattiyhdistysliike on pelännyt perustulon vakiinnuttavan pätkätyöt ja edistävän ansiosidonnaisen turvan ja työehtosopimusten heikennyksiä.²⁶

2.1. PERUSTULO EMANSIPAATION VÄLINEENÄ

Yksi yleisimmin perustulon puolesta esitetyistä argumenteista liittyy yksilöiden vapauteen tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä. Tämä näkökulma on ollut keskeinen erityisesti perustuloa käsittelevässä sosiaalifilosofisessa kirjallisuudessa. Perustulon on nähty lisäävän yksilöiden autonomiaa ja riippumattomuutta niin työssä, ihmissuhteissa kuin elämässä ylipäätään.

26 Perustuloa vastustavista argumenteista ks. esim. Van Parijs & Vanderborght, 2017; Standing, 2017; Perkiö, 2013a; 2020b; Perkiö ym., 2019. Ammattiyhdistysliikkeen argumenteista ks. Kopra, 2007.

Ehkä tunnetuin yksilönvapaudella perustuloa puolustanut on belgialainen filosofi Philippe Van Parijs. Van Parijs näkee perustulon ensisijaiseksi tehtäväksi lisätä heikoimmassa asemassa olevien ”todellista vapautta” sekä tarjota jokaiselle ihmiselle mahdollisuus tavoitella omien näkemystensä mukaista hyvää elämää²⁷. Van Parijsin mukaan emme voi puhua todellisesta vapaudesta niin kauan, kun valtaosalla maailman ihmisistä ei ole materiaalisia resursseja vapaiden ratkaisujen tekemiseen. Van Parijsin näkemykselle todellisesta vapaudesta on olennaista se, että vapaus ei voi koskea ainoastaan valintaa erilaisten markkinahyödykkeiden välillä, vaan myös erilaisten elämäntapojen välillä. Tämä tarkoittaa, että ihmisellä on oltava mahdollisuus valita myös palkkatyölle vaihtoehtoisia tapoja elää. Jos ihminen haluaa, hän voi perustulon turvin omistautua työn sijasta jollekin muulle tärkeäksi kokemalleen asialle. Van Parijsin mukaan perustulon tulisi olla niin suuri kuin suinkin olisi taloudellisesti ja ekologisesti kestävällä tavalla mahdollista järjestää. Se rahoitettaisiin jakamalla ihmiskunnan materiaalista ja kulttuurista perintöä tasaisemmin ja verottamalla sellaisten resurssien käyttöä, joihin kenelläkään ei pitäisi olla ensikäden oikeutta.

Vasemmistolibertaariksi luonnehdittu Van Parijs rakentaa argumenttinsa perustulon puolesta filosofi John Rawlsin (1921–2002) oikeudenmukaisuusteorialle, joka korostaa oikeuksien ja mahdollisuuksien tasa-arvoista jakautumista yhteiskunnissa. Tätä ajattelua ovat vieneet eteenpäin ruotsalainen filosofi Simon Birnbaum²⁸ sekä Van Parijs kollegansa Yannick Vanderborghtin kanssa vuonna 2017 julkaisemassaan teoksessa²⁹, jossa käsitellään

27 Van Parijs, 1995.

28 Birnbaum, 2012.

29 Van Parijs & Vanderborght, 2017.

Perustulon tarjoama taattu toimeentulo on nähty keinona lisätä prekaareissa työsuhteissa työskentelevien neuvotteluvoimaa työmarkkinoilla.

moraalifilosofisten perusteluiden lisäksi myös perustulon yhteiskunnallisia lähtökohtia. Van Parijsin ja hänen seuraajiensa lähtökohtia todellisen vapauden ymmärtämiselle on myös kritisoitu. Feministitutkijat ovat huomauttaneet, etteivät todellisen vapauden mahdollisuudet jakaudu tasan ennen kuin hoivatyön sukupuolittunutta jakoa puretaan³⁰. Tutkija Louise Haagh on korostanut, että perustulon emansipoivat vaikutukset ovat sidoksissa yhteiskunnalliseen kontekstiin ja että emansipaatio voi toteutua vain osana laajempaa kamppailua yhteiskuntien demokratisoimiseksi³¹.

Perustuloa vapauden välineenä on pohdittu myös toisenlaisista yhteiskuntafilosofisista lähtökohdista. Monet oikeistoliberaarit katsovat perustulon tyyppisen järjestelmän olevan paras tapa turvata ihmisille vähimmäistoimeentulo puuttumatta markkinoiden vapauteen³². Republikaanisen vapausteorian viitekehyksessä perustulo on puolestaan ymmärretty välineenä vapauttaa ihmiset alistavista suhteista, jotka voivat olla niin työmarkkinasuhteita kuin henkilökohtaisia, esimerkiksi perhesuhteita³³. Tämän näkökulman mukaan perustulon tarjoama taloudellinen turva lisäisi ihmisten

itseään määräämisoikeutta ja parantaisi niiden neuvotteluvoimaa, jotka ovat taloudellisista syistä heikommassa asemassa. Kun ihminen olisi taloudellisesti riippumaton, muut eivät voisi puuttua hänen elämäänsä epätarkoituksenmukaisilla tavoilla.

Ajatus perustulon takaamasta yksilöiden autonomiasta on ollut keskeinen myös prekariaattiteoreetikkojen ajattelussa, jossa se on kytketty tiiviimmin kapitalististen tuotantosuhteiden analyysiin. Teoreetikot ovat korostaneet sitä, kuinka tieto- ja osaamistaloudessa kaiken lähtökohtana on yhteinen ideointi ja jaettu kulttuuri, ja kuinka taloudellista lisäarvoa haetaan yhä enemmän immateriaalisesta tuotannosta³⁴. Samanaikaisesti immateriaalisen tuotannon kasvun kanssa pysyvistä prekaariudesta, eli epävarmuudesta, on tullut työmarkkinoiden keskeinen ominaisuus³⁵. Perustulon tarjoama taattu toimeentulo on nähty keinona lisätä prekaareissa työsuhteissa työskentelevien neuvotteluvoimaa työmarkkinoilla, koska perustulo mahdollistaisi työstä kieltäytymisen. Samalla perustulo on nähty eräänlaisena yhteiskunnallisena palkkana, eli korvauksena markkinasuhteiden ulkopuolella tehdystä tuottavasta työstä. Tämän ajattelutavan

30 Feministisestä perustulokeskustelusta ks. esim. McKay, 2005; Pateman, 2006; Zelleke, 2008; Tuominen, 2012; Miller ym., 2019.

31 Haagh, 2019.

32 Ks. Fleischer & Lehto, 2019.

33 Casassas, 2007; Pettit 2007; Casassas & De Wispelaere 2015; Standing 2017.

34 Ks. esim. Lucarelli & Fumacalli, 2008; Vähämäki, 2009; Jakonen ym., 2012.

35 Jokinen, 2018.

Sosiaalisena osinkona toteutettu perustulo olisi kokonaan uudenlainen tapa jakaa taloudellisia resursseja.

mukaan perustulo olisi keino jakaa kapitalistista lisäarvoa tasaisemmin paitsi prekaareissa oloissa työskenteleville, myös niille, jotka osallistuvat immateriaaliseen tuotantoon epäsuoremmin esimerkiksi luomalla yhteistä kulttuuria, jota kapitalismi hyödyntää. Perustulo on nähty myös mahdollisuutena tuotannon autonomiaan, eli tietotyöläisten mahdollisuuteen ottaa tuotantovälineet omaan haltuunsa ja päättää, kenelle osaamistaan myyvät ja millä hinnalla.³⁶

2.3. PERUSTULO TALOUDELLISTEN RESURSSIEN JAON VÄLINEENÄ

Yksi keskeinen näkökulma perustuloon on taloudellisten resurssien oikeudenmukainen jako. Tästä näkökulmasta perustuloa tarkastellaan eräänlaisena sosiaalisena osinkona, eli jokaiselle kuuluvana osuutena kansakunnan taloudellisesta menestyksestä tai yhteiseksi katsottujen resurssien tuottamasta hyödystä. Tällaiset yhteiset resurssit voivat olla materiaalisia (esimerkiksi ekosysteemit ja luonnonvarat) tai aineettomia (esimerkiksi ihmiskunnan tiedollinen ja kulttuurinen perintö).

Ajatus sosiaalisesta osingosta on lähtöisin perustuloidean isäksi usein mainitulta yhteiskuntareformisti Thomas Painelta (1737–1809). Vuonna 1796 julkaistussa pamfletissaan Paine ehdotti, että kaikille 21 vuotta täyttävälle

henkilölle maksettaisiin kertaluonteinen 15 punnan suuruinen rahasumma, jonka avulla esimerkiksi nuori pari voisi hankkia lehmän ja työvälineet muutaman maa-aarin viljelemiseen. Tämän lisäksi kaikki 50 vuotta täyttäneet olisivat oikeutettuja 10 punnan suuruiseen vuosittaiseen osinkoon. Painen ehdotuksen taustalla olivat yhteiskäytössä olleiden maiden yksityistämisestä johtuneet kiistat sekä näkemys maasta ihmiskunnan yhteisenä omaisuutena, johon jokaisella ihmisellä on luovuttamaton oikeus. Maanomistajilla olisi oikeus pitää maahan tekemiensä investointien tuotto, mutta muokkaamaton maa olisi kaikkien yhteistä omaisuutta, jonka käytöstä tulisi maksaa hyvitystä. Maanomistajien maksamien ”maavuokrien” (ground-rents) pohjalta luotaisiin kansallinen rahasto, josta osingot maksettaisiin³⁷. Tällainen näkökulma perustuloon oli yleinen useissa varhaisissa perustulon kaltaisiin ehdotuksiin liittyvissä teksteissä sekä perustulosta käytävässä sosiaalifilosofisessa keskustelussa³⁸.

Sosiaalisen osingon viitekehyksessä huomio ei kiinnity niinkään sosiaaliturvan teknisiin ongelmiin, vaan siihen, miten resurssit yhteiskunnissa jaetaan. Taloudellinen arvo syntyy monimutkaisissa prosesseissa, joissa on mukana paitsi yksittäisten henkilöiden tai yritysten tekemiä innovaatioita ja palkattua työtä, myös yhteisiä luonnonvaroja sekä sellaisia kulttuurisia ja tiedollisia resursseja, joiden alkuperää on vaikea jäljittää. Näillä

³⁶ Ks. esim. Lucarelli & Fumacalli, 2008; Vähämäki, 2009; Jakonen ym., 2012.

³⁷ Paine, 1796; Van Parijs & Vanderborght, 2017, 70–71.

³⁸ Ks. Van Parijs & Vanderborght, 2017, 72–78; Perkiö, 2020c, 9–12; Van Parijs, 1995.

prosesseilla on useissa tapauksissa ympäristölle haitallisia ulkoisvaikutuksia, joista osa ihmisistä kärsii muita enemmän. Sosiaalisen osingon idea pohjaa siis ajatukseen, että tietyt resurssit ovat ihmiskunnan tai yhteiskunnan yhteisesti jakamia. Historian kuluessa osa ihmisistä on pystynyt hyötymään muuta enemmän yhteisistä resursseista, kuten maasta, luonnonvaroista tai ihmiskunnan historian aikana kertyneestä osaamisesta, tiedosta, teknologiasta, infrastruktuurista ja kulttuurista.³⁹

Nykyiset talousjärjestelmät jakavat resursseja hyvin epätasaisesti ja epäoikeudenmukaisesti. Viime vuosina on kiinnitetty entistä enemmän huomiota varallisuuden äärimmäiseen keskittymiseen globaalilla tasolla⁴⁰. Taloustieteilijä Thomas Piketty⁴¹ eri maista keräämä laaja aineisto osoittaa, kuinka tuloja varallisuuserot ovat 1970-luvulta saakka kasvaneet lähes kaikkialla. Piketty mukaan taloudellisen eriarvoisuuden kasvun taustalla on useita tekijöitä, muun muassa uusliberaali talouspolitiikka, globalisaatio, rikkaiden maiden paluu hitaan talouskasvun aikaan, väestönkasvun hidastuminen, korkea säästämisaste ja yksityisen varallisuuden arvon kasvu.

Erityisesti varallisuus on keskittynyt viime vuosikymmeninä voimakkaasti⁴². Myös Suomessa omistus on viime vuosikymmeninä keskittynyt rikkaimmalle kymmenykselle⁴³ ja erityisesti rikkain promille on tehnyt irtioton muusta yhteiskunnasta⁴⁴. Samanaikaisesti

työmarkkinat ovat jakautumassa hyvin tienaaviin huippuosaajiin ja huonosti palkatuissa töissä sinnittelevään prekariaattiin, jonka elämää leimaavat jatkuva ennakoimattomuus, epävarmuus ja riittämätön toimeentulo⁴⁵. Digitalisaation ja alustatalouden arvioidaan lisäävän entisestään taloudellista eriarvoisuutta ja työmarkkinoiden polarisaatiota⁴⁶. Professori Guy Standing kutsuu nykyistä globaalin kapitalismin vaihetta ”vuokranperijäkapitalismiksi” (englanniksi *rentier capitalism*)⁴⁷. Tässä kapitalismin vaiheessa omistuksesta (fyysinen, immateriaalinen tai finanssivarallisuus) saatava taloudellinen tuotto on kasvanut huomasti, kun taas työstä saatava taloudellinen tuotto on (huippupalkkoja lukuun ottamatta) heikentynyt. Standingin mukaan taloudellinen eriarvoisuus on kärjistynyt niin räikeäksi, että voidaan puhua 1900-luvun teollisen yhteiskunnan perusteille rakentuneen tulonjakojärjestelmän hajoamisesta⁴⁸.

Ne periaatteet, joilla resursseja yhteiskunnissa jaetaan, ovat aina poliittisen prosessin tulos⁴⁹. Sosiaalisena osinkona toteutettu perustulo olisi kokonaan uudenlainen tapa jakaa taloudellisia resursseja. Se tarjoaa yhtäältä perinteisestä sosiaaliturva-ajattelusta poikkeavan näkökulman perustuloon ja toisaalta mallin kokonaan uudennaiselle instituutiolle. Se ei olisi työlle vaihtoehtoinen tai alisteinen tulonjaon muoto, vaan uudenlainen tapa jakaa taloudellisia resursseja teollisen yhteiskunnan vanhojen kategorioiden ulkopuolella. Sosiaalinen osinko voitaisiin toteuttaa joko

39 Ks. Perkiö, 2020c, 21-25.

40 Ks. esim. Oxfam, 2017; 2019; Piketty, 2016.

41 Piketty, 2016.

42 Piketty, 2016, 22-30.

43 Suomen virallinen tilasto, 2016.

44 Kantola & Kuusela, 2019.

45 Ks. Piketty, 2016, 239-241; Standing, 2011.

46 Ks. esim. Pulkka, 2017.

47 Standing, 2019, 12-14.

48 Standing, 2019, 12.

49 Piketty, 2016, 32-49.

sosiaaliturvauudistuksen osana tai kokonaan irrallaan nykyisistä sosiaaliturvan järjestelmistä ja niiden uudistamisesta. Osingot voitaisiin rahoittaa monesta lähteestä, esimerkiksi perimällä veroja tai maksuja yhteisiksi katsottujen resurssien käytöstä tai ekologisen haitan aiheuttamisesta, ekologisilla kulutusveroilla tai varallisuutta verottamalla. Jos sosiaalinen osinko maksettaisiin sosiaaliturvan lisänä, sen taso voisi olla ainakin käyttöönotto-vaiheessa melko alhainenkin. Sitä olisi myös mahdollista varioida taloudellisten suhdanteiden mukaan.⁵⁰

Sosiaalisen osingon periaatteella toimii Yhdysvalloissa Alaskan osavaltiossa vuodesta 1982 käytössä ollut vuosittainen osinko (Alaska Permanent Fund Dividend), joka maksetaan öljyrahastosta jokaiselle vähintään vuoden Alaskassa asuneelle aikuiselle ja lapselle. Sen vuosittainen suuruus on vaihdellut 1 000–3 000 dollarin välillä riippuen rahaston tuotosta.⁵¹ Alaskan osinko on kuitenkin ekologisesta näkökulmasta ongelmallinen, koska ihmisten toimeentulo on siinä sidottu ilmastolle haitallisen resurssin käytön jatkumiseen. Resurssiosingon mallia olisi kuitenkin mahdollista soveltaa useiden luonnonvarojen käyttöön, jos samalla pyrittäisiin rajoittamaan niiden käyttö ekologisesti kestäväälle tasolle⁵². Sosiaalisen osingon ideaa toteuttavat myös ehdotukset hiiliveroista maksettavista hiiliosingoista. Näissä ehdotuksissa osinko rahoitetaan verottamalla fossiilisten polttoaineiden käyttöä tai perimällä siitä maksua. Tätä veroa tai maksua korotettaisiin säännöllisesti, ja sen tuotto jaettaisiin järjestelmässä mukana olevien maiden asukkaille säännöllisesti maksettavina osinkoina⁵³.

2.4. PERUSTULO YHTEISKUNNALLISTEN VALTASUHTEIDEN UUDISTAJANA

Monet ajattelijat ovat nähneet perustulon keinona yhteiskuntien syvälliseen muutokseen. Osa kirjoittajista on esittänyt perustulon keinona toteuttaa sosialismin tai kommunismin periaatteita kapitalistisen järjestelmän sisällä ja näin muuttaa järjestelmän luonnetta sen sisältä käsin. Osa taas on pohtinut perustulon roolia tietokapitalististen tuotantosuhteiden murtajana tai demokratian mahdollistajana.

Robert van der Veen ja Philippe Van Parijs esittivät vuonna 1986 julkaistussa artikkelissaan⁵⁴, että sosialismi on tarpeeton välivaihe siirryttäessä kapitalismista kommunismiin. Kommunismin perusperiaatteet voitaisiin kirjoittajien mukaan luoda kapitalismin sisälle ottamalla käyttöön runsas perustulo. Sosiologi Erik Olin Wright taas on nähnyt perustulon rakenteellisena uudistuksena, joka murtaisi kapitalistisia luokkasuhteita ja valmistaisi tietä siirtymälle kohti sosialismia⁵⁵. Wrightin mukaan kapitalismiin ei kuulu mitään sisäistä tulonjaon mekanismeja, jonka kautta taloudellinen kasvu hyödyttäisi kaikkia. Vauraus kasaantuu vain tietyille henkilöille, mikä antaa heille pysyvän, epäreilun etulyöntiaseman suhteessa toisiin. Wrightin mukaan perustulon kaltaisia uudistuksia voidaan käyttää tienviittoina, jotka johtavat pois päin kapitalismista, vaikkei tarkkaa kuvaa lopullisesta määränpäästä olisikaan. Vahvistamalla työntekijöiden neuvotteluvoimaa suhteessa pääomaan ja raivaamalla tilaa kapitalismin ulkopuolisille suhteille perus-

50 Ks. Perkiö, 2020c

51 Widerquist & Howard, 2012; Van Parijs & Vanderborght, 2017, 93-94.

52 Ks. Perkiö, 2020c, 26-28.

53 Ks. Perkiö, 2020c, 28-30.

54 van der Veen & Van Parijs, 1986.

55 Wright, 2006.

tulo viitottaisi tietä kohti emansipaatiota ja tasa-arvoista demokratiaa.⁵⁶

Prekariaattiliikkeen teoreetikot puolestaan ovat nähneet perustulon tarjoavan tietotyöläisille mahdollisuuden ottaa tuotantovälineet haltuunsa ja päättää itse, kenelle myydä osaamistaan ja millä hinnalla⁵⁷. Professori Guy Standingin mukaan prekariaattiin kuuluu hyvin moninainen joukko ihmisiä. Siihen kuuluu matalasti koulutettuja perinteisten työläisperheiden lapsia, jotka eivät ole päässeet vanhempiensa tavoin kiinni vakaaseen toimeentuloon, siirtolaisia ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvia sekä korkeasti koulutettuja nuoria, jotka ovat joutuneet pettymään lupauksiin koulutuksen tarjoamasta hyvästä työpaikasta ja urakehityksestä⁵⁸. Koska ryhmä on hyvin hajanainen, sen on vaikea löytää yhteistä identiteettiä tai intressejä. Standingin mukaan vaatimus perustulosta olisi keskeisin prekariaattia yhdistävä intressi. Paitsi että perustulo voisi lisätä epävarmassa asemassa olevien neuvotteluvoimaa työmarkkinoilla, se nähdään mahdollisuutena itseorganisoi-tuun tuotantoon erityisesti prekaaria tietotyötä tekeville, joiden tuotantovälineitä ovat subjektiiviset tiedot ja taidot, ajattelukyky ja informaatioteknologia⁵⁹.

Professori Carole Pateman on nähnyt perustulon demokratian ja sukupuolten tasa-arvon edistämisen välineenä. Patemanin mukaan perustulon tuoma taloudellinen itsenäisyys on toimivan demokratian edellytys, koska vasta turvattu toimeentulo antaa kaikille tasa-arvoisen mahdollisuuden demokraattiseen osallistumiseen⁶⁰. Patemanin mukaan perustulo lisäisi erityisesti naisten vapautta ja

itsenäisyyttä suhteessa puolisoon, sukulaisiin ja työnantajiin. Hänen mukaansa perustulo olisi keino ”murtaa toimeentulon ja palkkatyön välinen pitkäaikainen kytkös, sekä samalla avioliiton, palkkatyön ja kansalaisuuden instituutioiden toisiaan vahvistavat siteet”⁶¹. Vaikka Pateman näkee perustulon keinona lisätä naisten vapautta ja itsenäisyyttä suhteessa puolisoon, sukulaisiin tai työnantajiin, osa feministeistä on myös suhtautunut epäilevästi perustulon sukupuolivaikutuksiin. On esitetty, että perustulo saattaisi johtaa kotiäitiyhteiskuntaan, jossa naiset jäisivät nykyistä helpommin perustulon turvin hoitamaan lapsia kotona ja syrjäytyisivät työmarkkinoilta⁶². Myös suomalainen historiantutkimuksen emeritusprofessori Jorma Kalela on korostanut perustulon roolia demokratian lisääjänä. Kalelan mukaan työmarkkinasuorituksista riippumaton toimeentulo loisi pohjan pelkkää äänestämistä laajemmalle demokraattiselle osallistumiselle ja mahdollistaisi ihmisten tulon politiikan subjekteiksi sen sijaan, että he ovat ylhäältä toteutettujen poliittisten päätösten kohteita.⁶³

2.5. PERUSTULO EKOLOGISEN TALOUDEN PILARINA

Viime aikoina perustulosta on keskusteltu yhä enemmän osana siirtymää ekologisesti kestäväan talouteen ja ”ekososiaaliseen” hyvinvointivaltioon. Perustulon nähdään tukevan ihmisten toimeentuloa ja vähentävän taloudellista eriarvoisuutta tuotantorakenteen murroksessa. Perustulosta keskustellaan paljon myös keinona kompensoida ekologisten haittaverojen vaikutuksia pienituloisille. Koska

56 Wright, 2006; 2010.

57 Vähämäki, 2009; Jakonen ym., 2012.

58 Standing, 2011.

59 Ks. Jakonen ym., 2012.

60 Pateman, 2006, 109.

61 Pateman 2006, 102 (englannista kääntänyt kirjoittaja).

62 Ks. Tuominen, 2012.

63 Kalela, 2013.

perustulo irrottaisi turvaton toimeentulon työstä, sen on nähty myös voivan purkaa talouden kasvupakkoja ylläpitäviä mekanismeja.

Ekologisesta näkökulmasta perustulo esitetään yleensä rahoitettavaksi ainakin osittain tuotantoa ja kulutusta ohjaavilla ekologisilla veroilla. Ympäristöveroja kritisoidaan usein siitä, että tasaveroina ne haukkaavat suhteessa suuremman loven pienituloisen kuin suurituloisen kukkaroon. Ympäristöverojen regressiivinen luonne voitaisiin muuttaa progressiiviseksi, kun niihin yhdistettäisiin tulonjako perustulon avulla⁶⁴. Tuotantoa ja kulutusta voitaisiin ohjata kestävämpään suuntaan pienituloisten toimeentuloa tukien⁶⁵. Näin ekologisten verojen sosiaalinen hyväksyttävyyttä lisääntyisi⁶⁶. Enemmän ekologista haittaa aiheuttavat osallistuisivat suhteessa enemmän perustulon rahoittamiseen, kun taas vähemmän ekologista haittaa aiheuttavat hyötyisivät tulonsiirroista suhteessa enemmän.

Perustulon suhde ekologiseen kestävyyskysymykseen on kuitenkin ristiriitainen⁶⁷. Yhtäältä perustulo voisi tukea ekologiseen kestävyyskysymykseen uudistuksia esimerkiksi verotuksessa ja turvata ihmisten toimeentulon elinkeinorakenteen myllerryksessä, toisaalta taas pienituloisten ostovoiman parantaminen voisi lisätä kestävämpää kulutusta. Myös ekologisilla veroilla tavoitellun ohjausvaikutuksen ja perustulon rahoituksen välille saattaa syntyä ristiriita⁶⁸. Jotta tavoiteltu ohjausvaikutus saavutetaan, olisi veroja nostettava asteittain niin, että tietyn ekologisesti haitallisen resurssin (esim. fossiiliset polttoaineet) käyttö painuu minimiin. Jos vero on niin korkea, ettei tietyn resurssin käyttö tai saastuttava toiminta ole

enää taloudellisesti kannattavaa, perustulon rahoituspohja katoaa. Verojen optimaalinen taso toivotun ohjausvaikutuksen saavuttamiseksi ja perustulon rahoittamiseksi ei todennäköisesti ole sama. Joka tapauksessa perustulo tarvitsisi pelkkiä ekologistia veroja laajemman rahoituspohjan. Se voisi koostua esimerkiksi tuloverotuksesta, varallisuusperintö- tai rahoitusmarkkinaverosta sekä ihmiskunnan yhteisten resurssien käyttöön suunnatuista veroista tai maksuista⁶⁹. Varallisuutta uudelleenjakavat verot ovat perusteltuja ekologisesta näkökulmasta, koska ne auttavat vähentämään suurituloisimpien keskimääräistä kulutusta ja jakamaan resursseja tasaisemmin ekologisten siirtymän oloissa⁷⁰. Toisaalta on tärkeää huomioida, ettei tietyn verokertymän tavoittelu ole välttämätön ehto perustulon rahoitukselle, jos keskuspankkien sallitaan rahoittaa valtioiden budjetteja suoraan⁷¹. Tällöinkin verotuksella on kuitenkin roolinsa muun muassa tuotannon ohjaamisessa ekologisesti kestävämmälle pohjalle.

Perustulo on nähty myös mahdollisuutena purkaa talouden kasvupakkoa ylläpitäviä mekanismeja⁷². Talouden kasvupakolla tarkoitetaan sellaisia institutionaalisia ”lukkoja”, joiden vuoksi talouskasvua tuottavaa mutta ekologisesti haitallista toimintaa on poliittisesti hankala rajoittaa⁷³. Eräs tärkeä kasvupakkoa ylläpitävä tekijä, jonka perustulo voisi poistaa, on se, että ihmisten toimeentulon turvaaminen ja hyvinvointivaltion rahoittaminen kytkeytyvät korkeaan työllisyyteen. Nykyisellään talouskasvun heikkeneminen tarkoittaa työpaikkojen menetystä ja sosiaaliturvan rahoituspohjan heikkenemistä, jolloin kasvutaloutta on pakko ylläpitää, vaikka se samalla

64 Ks. Andersson, 2010.

65 Ks. Andersson, 2010; Pinto, 2020.

66 Pinto, 2020; Malmaeus ym., 2020

67 MacNeill & Vibert, 2019.

68 Howard ym., 2019; Pinto, 2020

69 Pinto, 2020.

70 Pinto, 2020.

71 Järvensivu, 2016.

72 Andersson, 2010; Pinto, 2020; Malmaeus ym., 2020.

73 Ks. Perkiö, 2019, 28–33.

Museovirasto, Historian
kuvakokoelma 2016, Kimmo Virta

rapauttaa koko talousjärjestelmän ekologista perustaa⁷⁴. Perustulon puolustajat katsovat, että kun ihmisille tarjottaisiin taloudellista turvaa ja mahdollisuuksia mielekkääseen osallistumiseen myös ansiotyön ulkopuolella, taloutta ei enää olisi pakko kasvattaa keinolla millä hyvänsä työllisyyden ylläpitämiseksi⁷⁵. Ekologisesti haitallista tuotantoa ei olisi enää niin helppo puolustaa vetoamalla työllisyyteen⁷⁶. Perustulon on nähty tukevan siirtymää postproduktivistiseen talouteen, jossa tuotannon jatkuvan kasvattamisen sijasta tavoitellaan tuotannon rajoittamista ekologisesti kestäväälle tasolle ja henkilökohtaisen autonomian lisäämistä⁷⁷. Perustulon rooli voi kuitenkin olla hyvin erilainen erilaisissa kasvun jälkeisissä skenaarioissa, riippuen esimerkiksi siitä, missä määrin tuotanto nojaa teknologiaan ja missä määrin ihmistyyöhön⁷⁸.

Perustulon on nähty edistävän myös kulttuurin ja elämäntapojen muutosta ekologisesti kestävämpään suuntaan. Koska perustulo irrottaisi ihmisten toimeentulon ainakin osittain työstä, se voisi tarjota mahdollisuuksia vähentää työntekoa tai rakentaa elämänsä kokonaan perinteisen ansiotyön ulkopuo-

lelle⁷⁹. Näin voitaisiin edistää esimerkiksi työn jakamista työaikaan lyhentämällä sekä laajentaa ihmistoiminnan ”autonomista” aluetta, eli markkinoiden ja julkisen sektorin ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa⁸⁰. Työhön osallistumisesta tulisi yksilölle aidosti oma valinta, joka tulisi todennäköisesti johtamaan myös työtä koskevien sosiaalisten normien ja arvojen murrokseen. Perustulon käyttöönoton uskotaan johtavan itse tekemisen, omavaraisuuden, paikallisyhteisöjen, vaihtoehtotalouksien, uudenlaisten itseorganisoitumisen muotojen ja ihmisten omien projektien kukoistukseen⁸¹. Koska perustulo tarjoaisi muista ansioista riippumattoman toimeentulon, se voisi tukea myös sellaisia työn ja yritteliäisyyden muotoja, joiden taloudellinen tuottavuus ei ainakaan välittömästi ole kovin suuri⁸². Työn rooli yhteiskunnissa voitaisiin määritellä uudelleen⁸³. Toisaalta ei ole itsestään selvää, että ihmiset käyttäisivät perustulon mukanaan tuoman lisääntyneen vapaa-ajan ekologisesti kestävästi. Ekologisten verojen lisäksi tarvittaisiin todennäköisesti myös muita politiikkatoimia, joilla ihmisiä ohjattaisiin kohti ekologisesti kestävämpää elämää⁸⁴.

⁷⁴ Ks. Hirvilammi, 2020a; 2020b.

⁷⁵ Andersson, 2010; 2012; Van Parijs, 2010; Pinto, 2020; Fitzpatrick, 2010.

⁷⁶ Pinto, 2020.

⁷⁷ Goodin, 2001; Fitzpatrick, 2010.

⁷⁸ Malmaeus ym., 2020.

⁷⁹ Andersson, 2010; 2012.

⁸⁰ Van Parijs, 2010; Boulanger, 2010; Pinto, 2020, 6.

⁸¹ Andersson, 2010; 2012; Van Parijs, 2010; Boulanger, 2010.

⁸² Van Parijs, 2013.

⁸³ Andersson, 2010; 2012; Perkiö, 2015.

⁸⁴ Fitzpatrick 2010; Howard ym., 2019.

Perustulokeskustelu Suomessa

3.1. 1980-LUVUN KESKUSTELU: KANSALAI SPALKASTA JA PERUSTOIMEENTULO STA PERUSTULOON

Suomalaisen perustulokeskustelun historia on usein jäljitetty 1970-luvulle⁸⁵. Sosiaalipoliitiikan tutkija Jorma Sipilä ehdotti useissa 1970-luvun kirjoituksissaan negatiivista tuloveroa keinoksi poistaa köyhyysloukkuja ja tasoittaa sosiaalisia eroja. Ehdotukset liittyivät Pohjois-Amerikassa tuolloin kuumana käyneeseen keskusteluun erilaisista vähimmäistulotakuun malleista⁸⁶. Työläiskirjailija Samuli Paronen puolestaan puhui perustuloa muistuttavasta ”riippumattomuusrahasta”, jolla taattaisiin minimitulot kaikille.

Yksi varhaisimmista perustuloidean kehittelijöistä oli vihreä poliitikko Osmo Soinin-

vaara, joka yhdessä Osmo Lampisen kanssa kirjoittamassaan kirjassa *Suomi 80-luvulla. Pehmeän kehityksen tie* (1980) esitti kaikille maksettavaa kansalaispalkkaa⁸⁷ ratkaisuna kasvaneen työttömyyden sekä ekologisesti kestävämmäksi paisuneen tuotannon ongelmiin. Lampisen ja Soininvaaran mukaan osa ihmisistä voisi työskennellä kansalaispalkan turvin yhteiskunnan ”pehmeällä” sektorilla esimerkiksi hoivan ja ympäristöstä huolehtimisen parissa. Kansalaispalkan myötä ihmiset voisivat valita vapaasti työaikansa ja irrottaa halutessaan enemmän aikaa perheelleen, harrastuksilleen, sekä yhteisölliselle ja yhteiskunnalliselle toiminnalle. Osmo

⁸⁵ Ks. esim. Ikkala, 2012.

⁸⁶ Ks. Steensland, 2008.

⁸⁷ Termejä ”perustulo” ja ”kansalaispalkka” on käytetty Suomessa usein samassa merkityksessä. Toisinaan on puhuttu myös ”kansalaistulosta” tai ”kansalaisrahasta”. Nykyään termi ”perustulo” on vakiintunut käyttöön. (ks. Perkiö, 2020a).

Soininvaara on jatkanut perustuloidean kehittelyä useissa kirjoituksissaan, mutta hänen näkemyksensä muuttuivat 1980-luvun jälkeen. Hän on myöhemmin nähnyt perustulon matalapalkkatyön kannusteena sekä korostanut useaan otteeseen, ettei perustulon tulisi olla niin suuri, että se kannustaisi ihmisiä vetäytymään työmarkkinoilta.

1980-luvulla kansalaispalkasta keskusteltiin jonkin verran myös eduskunnassa. Sitä ajoivat lähinnä yksittäiset vasemmistoliittoa edeltäneen SKDL:n, sosiaalidemokratien ja vihreiden kansanedustajat.⁸⁸ Mediassa taas muutamat tutkijat ja yhteiskunnalliset ajattelijat argumentoivat kansalaispalkan puolesta⁸⁹. Kun automaation ennakoitiin vähentävän teollisuuden työpaikkoja, nähtiin kansalaispalkka mahdollisuudeksi tarjota ihmisille toimeentulo palkkatyön ulkopuolella. Se nähtiin myös keinona uudistaa tulonjaon periaatteita irrottamalla osa ihmisten toimeentulosta työmarkkinaosallistumisesta. Automaation ennustettiin vähentävän radikaalisti ihmistyön tarvetta tulevaisuudessa ja kansalaispalkan kannattajat katsoivat, ettei vallitsevalla työvoimapolitiikalla voitu vastata tulevaan murrokseen. Heidän mukaansa täystyöllisyyden aikana luotu tulonjakojärjestelmä ei myöskään taannut sosiaalisesti oikeudenmukaista tulonjakoa tilanteessa, jossa työtä ei riittänyt kaikille. Kansalaispalkan kannattajat katsoivat, että valtion moraalinen velvollisuus oli tarjota ihmisille riittävä toimeentulo tilanteessa, jossa kaikille ei voitu taata työpaikkaa. Kansalaispalkka yhdistettiin usein myös ehdotuksiin työn jakami-

sesta ja kansalaistyöstä, joiden tavoitteena oli vastata alentuneeseen työvoiman kysyntään kehittämällä vaihtoehtoja perinteiselle täystyöllisyydelle. Kansalaispalkan kannattajat katsoivat, että vallitsevassa tilanteessa koko työn käsite olisi määriteltävä uudelleen. Lisäksi tulonjaon periaatteiden tulisi uudistua: kansalaispalkan avulla tuottavuuden kasvun hedelmiä jaettaisiin tasaisemmin koko kansakunnalle.⁹⁰

Kansalaispalkka nähtiin myös keinona lisätä ihmisten autonomiaa ja luopua sosiaaliturvan holhoavista ja kontrolloivista ominaisuuksista. Kansalaispalkan kannattajat näkivät valtion puuttumisen ihmisten elämään alentavan ihmisarvoa ja heikentävän ihmisten omaa elämänhallintaa. Kun ihmiset saisivat turvattun toimeentulon ilman ehtoja, he vapautuisivat taloudellisesta ahdingosta ja voisivat ottaa elämänsä ohjaket omiin käsiinsä. Ihmisistä tulisi holhottavien sijaan itsenäisiä toimijoita, jotka ottaisivat vastuuta omasta elämästään. Tämän uskottiin vaikuttavan positiivisesti hyvinvointiin niin yksilöiden kuin koko yhteiskunnan tasolla sekä lisäävän ihmisten toimeliaisuutta ja luovuutta. Kansalaispalkan uskottiin myös muuttavan yhteiskunnallisia valtasuhteita, koska ihmiset eivät enää olisi taloudellisen toimeentulonsa vuoksi sidottuja työnantajiinsa tai perheenjäseniin.⁹¹

Laajempi poliittinen debatti 1980-luvulla käytiin yleisen tulotakuun ehdotuksesta. Samankaltaisia ehdotuksia ajettiin useilla eri nimillä, joita olivat esimerkiksi perustoitteentuloturva, vähimmäistulo tai kattava

⁸⁸ Perkiö, 2020a.

⁸⁹ Perkiö, 2020d.

⁹⁰ Perkiö, 2020a; 2020d.

⁹¹ Perkiö, 2020a.

perusturva. Sosiaalidemokraatteja ja RKP:ta lukuun ottamatta kaikki eduskuntapuolueet kannattivat jotain versiota tulotakuusta. Ehdotuksia yhdisti tavoite tietyn taloudellisen vähimmäisturvan takaamisesta lakisääteisesti jokaiselle asuinpaikasta ja työmarkkina-asemasta riippumatta, sekä erilaisten tukimuotojen yhdistäminen yhtenäiseksi vähimmäistuloksi. Toisin kuin kansalaispalkkaan, tulotakuuseen ei liittynyt vaihtoehtoisen yhteiskuntapolitiikan visioita, vaan tuolloin keskusteltiin tulonsiirtojärjestelmien käytännön ongelmien korjaamisesta. Ehdotuksia perusteltiin tasa-arvolla, köyhyyden vähentämisellä ja universaaleilla sosiaalisilla oikeuksilla. SKDL:llä, vihreillä ja Suomen maaseudun puolueella (SMP) ehdotukseen kuuluivat myös toimeentuloturvan tason parantaminen ja tuloerojen taseaus, kun taas kokoomus ja keskusta korostivat, ettei sosiaaliturvan uudistuksen tulisi kasvattaa julkisia menoja.⁹² Vuonna 1986 Kyösti Urposen johtama perustoimeentulotyöryhmä ehdotti mietinnössään ”tulotakuuta”, joka olisi ollut jonkinlainen yhdistelmä nykyistä toimeentulotukea ja perustuloa. Kevään 1987 eduskuntavaaleissa kolme neljästä suurimmasta puolueesta ilmaisi kannattavansa jotain versiota tulotakuusta. Vaikka tulotakuu oli voimakkaasti politiikan asialistalla 1980-luvun loppupuolella, ehdotus lopulta hautautui SDP-johtoisessa Sorsa IV -hallituksessa (1983–1987) vuosikymmenen lopun nousukauteen ja sitä seuranneeseen lamaan.⁹³

Perustulo terminä ilmaantui suomalaiseen keskusteluun 1980-luvun loppupuolella⁹⁴. Osmo Soininvaaran ohella yksi tunnetuimmista varhaisen perustulokeskustelun virittäjistä oli vasemmistolainen taloustieteilijä Jan Otto Andersson, joka käsitteli perustuloa tai kansalaistuloa useissa kirjoituksissaan osana ”uutta vasemmistoa” ja sen punavihreitä visioita⁹⁵. Samansuuntaista visionäärisyyttä oli sosiologi Matti Virtasen vuonna 1987 tekemässä ehdotuksessa, jossa perustulon nähtiin tukevan ekologisesti kestävämpää tuotantoa ja yhteiskunnallista rakennemuutosta ”tehtaasta studioon”, eli teollisesta yhteiskunnasta tietoyhteiskuntaan⁹⁶. Sosiaalidemokraattien piiristä 1980-luvun lopun perustulokeskusteluun osallistui yksi aikansa johtavista vasemmistolaisista taloustieteilijöistä, myöhemmin Helsingin apulaiskaupunginjohtajana toiminut Pekka Korpinen. Korpinen julkaisi perustuloehdotuksensa vuonna 1989 kirjassaan *Valtio ja vapauden kasvu*. Hänen ehdotukseensa sisältyi ajatus korkeahkosta perustulosta, joka rahoitettaisiin 30 % ansiotuloverolla ja jyrkästi progressiivisella omaisuusverolla. Ehdotuksen mukaan perustulo korvaisi lähes koko nykyisen hyvinvointivaltion. Se mahdollistaisi työajan lyhentämisen, työntekijäomistukseen perustuvan tuotannon sekä julkisten palvelujen tekemisen maksulliseksi.⁹⁷

Vuonna 1988 Olli Rehn (keskusta) ja David Pemberton (vihreät) kokosivat ryhmän nuoria poliitikkoja eri puolueista keskustelemaan

⁹² Perkiö, 2020a.

⁹³ Ikkala 2007, 15–16.

⁹⁴ Perkiö, 2020a.

⁹⁵ Ks. esim. Andersson, 1988.

⁹⁶ Virtanen, 1987.

⁹⁷ Korpinen, 1989.

Helsingin kaupunginmuseo
2020, Pekka Vytinen

perustulosta ja muotoilemaan ehdotuksen perustulon toteuttamiseksi Suomessa. Ryhmään kuuluivat muun muassa Pentti Arjärvi, Eeva Kuuskoski-Vikatmaa, Marjatta Stenius-Kaukonen, Osmo Soininvaara ja Jan Otto Andersson. Vaihtoehtoisen yhteiskuntapolitiikan seuran (VYPS) alaisuudessa toiminut työryhmä ei päässyt yksimielisyyteen ehdotuksesta, mutta työryhmän sihteerinä toiminut Ilpo Lahtinen kirjoitti työryhmän työskentelyn pohjalta kirjan *Perustulo, kansalaisen palkka* (1992), jossa hän ehdotti osittaisen perustulon käyttöönottoa. Lahtinen esitti perustulon olevan äänioikeuteen verrattava kansalaisoikeus. Hän katsoi sen myös vähentävän sosiaaliturvan byrokratiaa ja kannustavan työn vastaanottamiseen. Osa työryhmän jäsenistä suhtautui perustuloon varauksellisesti, ja esimerkiksi Pentti Arjärvi ilmoitti kirjan loppuun kirjoittamassaan kommentissa, ettei hän kannata perustuloa.

Kansalaispalkan ja perustulon vastustajat katsoivat, että kaikille maksettava vastikkeeton tulo romahduttaisi kansantalouden eikä sopisi yhteen työyhteiskunnan arvojen kanssa. Ilman ehtoja maksettavan tulon uskottiin heikentävän yleistä moraalia ja johtavan laajaan työmarkkinoilta vetäytymiseen. Perustuloa vastustavissa kommentissa korostettiin työn sosiaalista ja psykologista

merkitystä ja maalailtiin kuvia polarisoituneesta yhteiskunnasta, jossa osa ihmisistä ahkeroi töissä ja osa eli helppoa elämää perustulolla. Ilman ehtoja maksettavan tulon katsottiin myös jättävän heitteille sellaiset ihmiset, jotka tarvitsivat yhteiskunnan apua päästäkseen elämässään eteenpäin. Perustulon vastustajat katsoivat, että vastikkeetoman tulon sijasta yhteiskunnan olisi tarjottava työttömille työtä.⁹⁸

3.2. 1990-LUVUN KÄÄNNE: PERUSTULO KANNUSTUSPOLITIIKAN VÄLINEENÄ

Vuonna 1991 Suomen talous ajautui syvään taantumaan, jota seurasi massatyöttömyys. Työttömyysaste nousi vuoden 1990 3,2 prosentista 16,6 prosenttiin vuonna 1994 ja pysytteli yli kymmenessä prosentissa vuosikymmenen loppuun⁹⁹. Perustulokeskustelu vaimeni vuosikymmenen alun syvimpinä lamavuosina, mutta käynnistyi uudestaan talouden elpessä. Vuonna 1994 Osmo Soininvaara laati perustulomallin sosiaali- ja terveysministeri Jorma Huuhtasen (kesk) asettaman sosiaaliturvan uudistuskomitean työn pohjaksi. Sosiaaliturvakomitea ei innostunut perustulosta, mutta Soininvaaran ehdotus jäi elämään julkisessa keskustelussa.

⁹⁸ Ks. Perkiö, 2020a; 2020b.

⁹⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus.

Näkökulmien moninaisuutta selittää osittain se, että perustulon kannattajat ajoivat puoluetäustasta riippuen uudistuksella erilaisia asioita.

Soininvaara julkaisi hahmotelmansa perustulomallista teoksessaan *Hyvinvointivaltion eloonjäämisoppi* (1994). Se hyväksyttiin myöhemmin myös vihreiden perustulomallin pohjaksi. Soininvaara näki, että teollisuuden työpaikkojen vähetessä perustulolla voitaisiin edistää siirtymää palveluvaltaiseen talouteen, jossa kasvava osa ihmisistä saisi toimeentulonsa matalapalkkaisista ja lyhytkestoisista töistä. Perustulo helpottaisi työvoiman palkkaamista alhaisen tuottavuuden töihin, koska niistä voitaisiin maksaa tuottavuuteen suhteutettua alhaisempaa palkkaa, jos ihmiset saisivat sen lisäksi perustuloa. Näin saataisiin sekä työllistäminen kannattavaksi työnantajille että töiden vastaanotto kannattavaksi työnhakijoille. Paljolti Soininvaaran ansiosta 1990-luvun aikana julkisessa keskustelussa voimistui ajatus, että perustulolla voitaisiin kannustaa ihmisiä matalapalkkaisiin silputöihin. Perustulon ansiosta ihmiset eivät vajoaisi köyhyYTEEN, vaikka työstä saatava tulo olisi alhaisempi.

1990-luvulla työvoiman kannustamisesta tuli keskeinen sosiaalipolitiikan tavoite¹⁰⁰. Tämä tavoite omaksuttiin laajasti myös perustulokeskustelussa. Vuodesta 1994 eteenpäin voimistui näkemys, että perustulon ensisijainen tehtävä oli poistaa sosiaaliturvan kannustinloukkuja ja tehdä työnteko kaikissa tilanteissa kannattavaksi¹⁰¹. Perustuloa ajoivat

1990-luvulla kannustusargumentilla suurista puolueista keskusta sekä kaksi pientä liberaalipuoluetta, liberaalinen kansanpuolue ja nuorsuomalaiset¹⁰². Keskustan 1990-lopun työreformiohjelmassa perustulon käsite yhdistettiin useisiin työntekijöiden asemaa heikentäviin uudistuksiin¹⁰³. Lamaa seurannutta massatyöttömyyttä nähtiin voitavan helpottaa purkamalla työmarkkinoiden sääntelyä. Jos pienituloisten toimeentulo turvattaisiin perustulolla, työvoimakustannuksia voitaisiin alentaa, työmarkkinoita joustavoittaa ja verotusta alentaa, jolloin työllisyys nousisi ja julkisen sektorin kuluja saataisiin hillityksi. Tässä ajattelussa perustulon tehtävä ei ollut tarjota koko toimeentuloa, vaan toimia matalahkona pohjatulona, joka mahdollistaisi elämän pienillä ansiotuloilla. Keskusta ja liberaalipuolueet hyökkäsivät perustuloajattelussaan myös ansiosidonnaista sosiaaliturvaa vastaan. Ne näkivät ansioturvan työmarkkinoiden eliitin etuja palvelevana järjestelmänä, joka sulki heikoimmassa asemassa olevat ulkopuolelle.¹⁰⁴ Perustulon kehystys ansioturvan vastaisena ja työntekijöiden oikeuksia heikentävänä uudistuksena on todennäköisesti yksi syy sille, miksi ammattiyhdistysliike on Suomessa suhtautunut perustuloon epäluuloisesti.

Vihreiden ajattelussa perustulo näyttäytyi Soininvaaran johdattelemana yhtäältä kannustuspolitiikan välineenä, toisaalta taas kei-

¹⁰⁰ Esim. Kananen, 2012; Kangas & Saloniemi, 2013; ym., 2014.

¹⁰¹ Perkiö, 2020a; 2020d.

¹⁰² Liberaalisella kansanpuolueella oli yksi eduskuntapaikka vuosina 1991–1995 ja nuorsuomalaisilla kaksi paikkaa vuosina 1995–1999.

¹⁰³ Ks. Koistinen & Perkiö, 2014.

¹⁰⁴ Ks. Perkiö, 2016; 2020.

nona ylittää työn ja työttömyyden rajapinnat ja tukea erilaisia vaihtoehtoisia elinkeinoja erityisesti maaseudulla. Puolue katsoi, että perustulon avulla ihmiset voisivat hankkia elämänsisältönsä ja toimeentulonsa osaaikaisista ja kausittaisista projekteista palkkatyön, yrittäjyyden ja vapaaehtoistyön välimaastossa. Vasemmistoliitto puolestaan puhui kansalaistulosta. Se korosti erityisesti tulonjaon oikeudenmukaisuutta, vaihtoehtoisia yhteiskunnallisen osallistumisen tapoja ja ihmisten emansipaatiota. Vasemmistoliiton argumenteissa korostuivat myös perinteiset pohjoismaisen hyvinvointivaltion arvot, kuten tasa-arvo, solidaarisuus ja universalismi.¹⁰⁵

1990-luvun perustulokeskustelussa esiintyi usein rinnakkain tavoite ansiotyön kannusteiden parantamisesta sekä visiot työn jakamisesta ja työn käsitteen laajemmasta määrittelystä. Perustulosta keskusteltiin toisinaan myös vastikkeellisena, eli eräänlaisena osallisuustulona. Näkökulmien moninaisuutta selittää osittain se, että perustulon kannattajat ajoivat puoluetaustasta riippuen uudistuksella erilaisia asioita. Toisaalta nähtiin myös, että erilaisia toimenpiteitä, kuten työn jakamista, matalapalkkatyön lisäämistä ja kansalaistyötä yhdistelemällä voitaisiin saada kaikki osalliseksi yhteiskunnassa ja ylittää tiukka erottelu työllisten ja työttömien välillä.¹⁰⁶

Kiinnostusta perustuloon piti yllä lähes koko 1990-luvun jatkunut ennätysmäisen korkea työttömyys. Puheenvuoroja perustulon puolesta kuultiin useilta tahoilta. Esimerkiksi arkkipiispa John Vikström ilmoitti kannattavansa perustuloa, koska se olisi nykyistä alentavaa ja nöyryyttävää tukisysteemiä

ihmisarvoisempi järjestelmä¹⁰⁷. Perustulon vastustajiksi ilmoittautuivat erityisesti työmarkkinajärjestöt, joista sekä työntekijä- että työnantajapuolen edustajat tyrmäsivät perustuloidean omissa selvityksissään vetoamalla sen kalleuteen ja työmoraalia rapauttavaan vaikutukseen. Ammattiyhdistysliike pelkäsi lisäksi työehtosopimusjärjestelmän murentumista ja matalapalkkasektorin syntyä.¹⁰⁸

Valtavirtaisessa keskustelussa perustulo kehystettiin usein vallitsevaan uusklassiseen tarjonnan taloustieteeseen sopivalla tavalla. Sen nähtiin tukevan siirtymää jälkiteolliseen tieto- ja palvelutalouteen, parantavan työn kannusteita ja tukevan epäsäännöllisissä työsuhteissa työskentelevien toimeentuloa. Vuosituhannen vaihdetta lähestyträessä perustulokeskustelussa huomio alkoi kääntyä yhä enemmän silpputöitä tekevien toimeentuloon.¹⁰⁹

3.3. 2000-LUVUN KESKUSTELU: PERUSTULO EPÄSÄÄNNÖLLISEN TYÖN TUkena

2000-luvun alussa työllisyys koheni ja sen myötä perustulokeskustelu hiipui. Puolueista ainoastaan vihreät jatkoi puhumista aiheesta¹¹⁰. Vuonna 2001 koettiin lyhyt mutta myrskyisä keskusteluepisodi, kun talousvaikuttaja Björn Wahlroos ehdotti 850–1000 euron suuruista kuukausittaista perustuloa työttömyyden ratkaisemiseksi. Samana vuonna julkaistiin Anita Mattilan väitöskirja¹¹¹, jossa hän kehitti kaksi ”sovitellun perustulon” mallia ja ehdotti alueellisesti rajattua perustulokokeilua. Vuonna 2002 vihreät teki

¹⁰⁵ Ks. Perkiö, 2020a.

¹⁰⁶ Ks. Perkiö, 2020a.

¹⁰⁷ Ikkala 2007, 24–25.

¹⁰⁸ Ikkala 2007, 22–23; Julkunen, 2009.

¹⁰⁹ Ks. Perkiö, 2020a; 2020d

¹¹⁰ Perkiö 2020a; 2020b.

¹¹¹ Mattila, 2001.

Museovirasto, Historian kuvakokoelma 2017, Soile Tirilä

Tarja Cronbergin johdolla eduskunnassa aloitteen alueellisesta perustulosta muistuttavasta kokeilusta. Muutama itäsuomalainen kunta ilmoittautui vapaaehtoisiksi kokeilukunniksi. Kokeiluehdotus kuitenkin tyrmättiin perustuslain vastaisena, koska sen katsottiin asettavan kansalaiset eriarvoiseen asemaan suhteessa sosiaaliturvaan.¹¹²

Uusi keskusteluaalto käynnistyi vuonna 2006, kun parannuksia silpputyöläisten oikeuksiin EuroMayDay-mielenosoituksissaan vaatinut prekariaattiliike nousi uutisotsikoihin. Aktivistit vaativat perustulota, joka olisi riittävän korkea turvatakseen ihmisarvoisen toimeentulon ja parantaakseen pienituloisten neuvotteluasemaa työmarkkinoilla. Perustulo nähtiin prekariaatin, eli taloudellisesti epävarmassa asemassa olevien, lakkoaseena huonoja työehtoja vastaan sekä mahdollisuutena tuotannon omaehtoiseen organisointiin. Aktivistit korostivat, että kapitalismia hyödyttävää työtä tehdään myös markkinoiden ulkopuolella ja tästä työstä olisi maksettava jokaiselle

yhteiskunnan jäsenelle korvaus perustulona.¹¹³ Vuosina 2006–2007 lehtien mielipidepalstoilla perustulosta keskustelivat vilkkaasti niin tutkijat, poliittiset vaikuttajat kuin tavalliset kansalaiset.¹¹⁴ Suurin osa yhteiskunnallisesta eliitistä tyrmäsi prekariaattiliikkeen vaatimuksen perustulosta työn arvokkuutta korostavalla moralismilla. Ammattiyhdistysliike ilmaisi huolensa “pätkätyön” ongelmista, mutta suhtautui ajatukseen perustulosta nui-vasti. Osa poliitikoista ja tutkijoista kuitenkin tarttui perustuloehdotukseen.

Keskustelua perustulosta käytiin suurimmissa päivälehdissä, Suomen Kuvalehdessä, puoluelehdissä ja sähköisessä mediassa. Helsingin Sanomat ja Suomen Kuvalehti suhtautuivat pääkirjoituksissaan myönteisesti perustuloon. Vuoden 2007 television vaalidebatissa puoluejohtajilta kysyttiin heidän kantaansa perustuloon. Kaikki olivat yhtä mieltä perusturvan uudistamisen tarpeesta, mutta ainoastaan vihreiden Tarja Cronberg näki perustulon ratkaisuna.¹¹⁵ Muutamissa lehti-

¹¹² Ikkala 2007, 37–46; Ylikahri 2007, 44.

¹¹³ Prekariaattiliikkeen näkökulmista ks. Korhonen ym., 2009; Jakonen ym., 2012.

¹¹⁴ Perkiö, 2013a.

¹¹⁵ Ikkala 2007, 57.

kirjoituksissa kuitenkin arveltiin, että perusturvaa tullaan lähivuosina uudistamaan perustulon suuntaan. Eduskuntavaalien 2007 alla vihreät esitteli uuden perustulomallinsa, jossa ehdotettiin 440 euron suuruista vastikkeetonta tuloa korvaamaan sosiaaliturvan vähimmäisetuudet. Aiemmista perustulomalleista poiketen vihreät esittelivät tarkan mikrosimulaatiolaskelman perustulomallinsa rahoituksesta. Yhdistettynä ehdotettuun verouudistukseen perustulomallin argumentoituin olevan kustannusneutraali.¹¹⁶ Vihreiden perustulomalli synnytti runsaan julkisen keskustelun ja siihen viitattiin usein myös myöhemmässä perustulokeskustelussa. Vasemmistoliitto puolestaan kehitteli aluksi ideaa harkinnanvaraisesta ”perustulosta”, mutta kääntyi myöhemmin kaikille maksettavan vastikkeettoman perustulon kannalle. Perustulon vastustajina esiintyivät erityisesti ammattiyhdistysliike ja sosiaalidemokraatit¹¹⁷. Kuitenkin muutamat sosiaalidemokraattiset vaikuttajat, kuten entiset ministerit Seppo Lindblom ja Arja Alho sekä emeritusprofessori Jorma Kalela ottivat kantaa perustuloiden puolesta.

Eduskuntavaalien alla virinnyt perustulokeskustelu todennäköisesti vaikutti siihen, että Matti Vanhasen toinen hallitus päätti perustaa komitean suunnittelemaan suurta sosiaaliturvauudistusta. Vihreiden lähdettyä mukaan hallitukseen myös keskusta (joka oli 1990-luvulla ajanut omaa versiotaan perustulosta) esitti varovaisen myönteisiä kannanottoja perustulon puolesta. Puolueessa suhtauduttiin kuitenkin epäluuloisesti ajatukseen perustulon vastikkeettomuudesta ja pohdittiin sen kohdentamista ainoastaan joillekin ryhmille. Osmo Soininvaara nimitettiin vuon-

na 2008 työnsä aloittaneen Sata-komitean perusturvajaoston puheenjohtajaksi. Komitean tehtävänä oli suunnitella reformi, joka lisäisi sosiaaliturvan kannustavuutta työntekoon, vähentäisi köyhyyttä, takaisi riittävän toimeentulon kaikissa elämäntilanteissa sekä yksinkertaistaisi monimutkaista etuusjärjestelmää. Haluttuun uudistukseen sisältyi monia perustuloon liitettyjä ominaisuuksia, muttei kuitenkaan keskeisiä universalismin ja vastikkeettomuuden periaatteita. Työn ja sosiaaliturvan kytköstä ei haluttu lähteä purkamaan, vaan sosiaaliturvan syyperustaisuus ja velvoite aktiiviseen työnhakuun haluttiin säilyttää. Eri toimijoiden ja eturyhmien intressiristiriitojen vuoksi Sata-komiteaan ladatut suuret odotukset eivät kuitenkaan toteutuneet.

Sosiaaliturvan monimutkaisuuden, väliinputoamisten ja kannustinloukkujen ohella 2000-luvun perustulokeskustelussa pohdittiin työn muutosta ja toimeentulon epävarmuutta. Perinteisen sosiaaliturvajärjestelmän kategorioineen ja monimutkaisine sääntöineen nähtiin vastaavan huonosti jälkiteollisten työmarkkinoiden tarpeisiin. Perustulo esitettiin työhön ja yrittäjyyteen kannustavana investointina, joka mahdollistaisi uudenlaisen (silpuista koostuvan) täystyöllisyyden tavoittelun. Tavoitteena oli myös tukea sosiaaliturvan katvealueille jääviä, kuten yrittäjiä, itsensätyöllistäjiä ja apurahalla työskenteleviä. Vasemmistolaiset korostivat lisäksi tuloerojen tasoittamista ja köyhyyden vähentämistä sekä heikossa asemassa olevien työntekijöiden neuvotteluvoiman parantamista työmarkkinoilla. He korostivat, että perustulon olisi oltava tasoltaan riittävän korkea turvatakseen pienituloisten toimeentulon.

¹¹⁶ Ks. Honkanen ym., 2007; Koistinen & Perkiö, 2015.

¹¹⁷ Ks. Kopra, 2007.

3.4. 2010-LUVUN PERUSTULOKESKUSTELU: MALLIEN POHDINNASTA PERUSTULOKOKEILUUN

Vuosikymmenen taitteessa perustulokeskustelu oli melko vaimeaa, mutta käynnistyi pian uudelleen. Vuonna 2011 aloitti toimintansa perustulon toteuttamista ajava Suomen perustuloverkosto¹¹⁸ ja Vasemmistonuoret käynnisti paljon polemiikkia aiheuttaneen Massit Massoille -kampanjansa. Ennen vuoden 2011 eduskuntavaaleja Vasemmistoliiton perusturvan ja -tulon työryhmä julkisti Jouko Kajanojan johdolla laatimansa perustulomallin, joka myöhemmin hyväksyttiin puolueen viralliseksi malliksi. Mallissa ehdotettiin 620 euron kuukausittaista perustuloa kaikille maassa pysyvästi asuville ja tämän päälle 130 euron harkinnanvaraista tukea työttömyyden, sairauden, lasten kotihoidon tai muun vastaavan synn perusteella. Perustulo rahoitettaisiin verottamalla sekä ansio- että pääomatuloja progressiivisesti asteikolla 32–57 %.¹¹⁹

Vuonna 2012 perustulosta käytiin runsaasti mediakeskustelua. Sitä synnyttivät muun muassa keväällä julkaistu *Perustulon aika* -pamfletti¹²⁰, jossa kirjoittajina oli useita perustulokeskustelussa mukana olleita tutkijoita ja aktivisteja, sekä Suomen perustuloverkoston käynnistämä kansalaisaloitekampanja sosiaaliturvan vähimmäisetuuksien korvaamiseksi perustulolla. Vaikka allekirjoitusten keruu kansalaisaloitteeseen käynnistyi vasta vuonna 2013, sen puolesta kampanjoitiin jo aiemmin. Yhtenä ensimmäisistä kansalaisaloitteista se

sai osakseen myös mediahuomiota. Kampanja onnistui kuitenkin keräämään ainoastaan alle puolet vaaditusta 50 000 allekirjoituksesta. Vuosien 2012–2013 keskusteluaaltoon osallistui perinteisten perustulon kannattajien lisäksi myös useita keskeisiä vaikuttajia poliittisesta oikeistosta. Muun muassa kokoomuksen kansanedustajat Lasse Männistö ja Petteri Orpo kirjoittivat Suomen Kuvalehdessä pitävänsä perustuloa harkitsemisen arvoisena vaihtoehdona työnteon kannustavuuden lisäämiseksi. Myös Keskustanuoret otti kantaa perustulon puolesta ja keskustapuolue otti puoluekokouksessaan siihen myönteisen kannan. Puheenjohtaja Juha Sipilä painotti kuitenkin, että perustulon olisi oltava ”kannustava” eikä siitä saisi muodostua mitään ”tulonjakoautoaattia”. Marraskuussa 2013 pidetyssä liittokokouksessaan Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL asettui kannattamaan perustuloa¹²¹. Joulukuussa 2013 oikeistoliberaali ajatushautomo Libera julkaisi perustuloa joiltain osin muistuttavan Perustili-mallinsa¹²².

Vuoden 2014 lopulla oppositiopuolue keskustan puheenjohtaja Juha Sipilä ehdotti alueellista kokeilua perustulosta. Hiukan tämän jälkeen ajatushautomo Tänk julkaisi selvityksen, jossa ehdotettiin perustulon kokeilemistä negatiivisen tuloveron muodossa satunnais-
tamismenetelmällä¹²³. Vuoden 2015 keväällä Sipilän johtama keskusta voitti eduskuntavaalit ja muodosti hallituksen kokoomuksen ja perussuomalaisten kanssa. Perustulo nousi ensimmäistä kertaa historiassa Suomen hallitusohjelmaan hyvin lyhyenä kirjauksena ”toteutetaan perustulokokeilu”. Kuitenkin

118 BIEN Finland – Suomen perustuloverkosto toimi aluksi perustulosta kiinnostuneiden epävirallisena keskusteluverkostona. Vuonna 2012 verkosto rekisteröityi yhdistykseksi ja liittyi Basic Income Earth Networkin jäsenjärjestöksi (ks. <https://perustulo.org>).

119 Ks. Honkanen & Kajanoja, 2012.

120 Perkiö & Suopanki, 2012.

121 SYL:n tiedote 30.11.2013: <http://www.epressi.com/tiedotteet/sosiaaliset-kysymykset/syln-liittokokous-on-perustulon-aika>.

122 Lillrank ym., 2013.

123 Forss & Kanninen, 2014.

Museovirasto, Kulttuuriympäristön kuvakokoelma 2015, Soile Tirilä

Sipilän hallituksen muut sosiaali- ja työvoimapolitiittiset linjaukset rakentuivat perustuloidean vastaiselle ajattelulle, kuten sosiaaliturvan leikkauksille, etuuksien saamisen ehtojen tiukentamiselle ja vastikkeellisuuden lisäämiselle. Samanaikaisesti meneillään olevan perustulokokeilun kanssa Sipilän hallitus toteutti myös epäreiluna pidetyn aktiivimallin, joka rankaisi etuuksien leikkauksella niitä työttömiä, jotka eivät onnistuneet täyttämään määriteltyä aktiivisuusvaatimuksia¹²⁴.

Vuosina 2014–2015 keskustelua perustulon tarpeellisuudesta herättivät myös monet ennusteet siitä, miten digitalisaatio mullistaisi työmarkkinat ja älyteknologian kehittyminen johtaisi laajaan työttömyyteen¹²⁵. Valtavirtaisessa keskustelussa perustulon tehtävänä nähtiin kuitenkin olevan perinteisen palkkatyömallin murtuessa kannustaa ihmisiä epä säännöllisiin töihin – ei mahdollistaa mielekkäitä elämänvalintoja palkkatyön ulkopuolella, kuten 1980-luvun ajattelussa.

Perustulokeskustelun valtavirtaistuessa perustulolle myönteisiä signaaleja alkoi kuulua myös

perinteisten perustuloajattelun kriitikkojen, ammattiyhdistysliikkeen ja sosiaalidemokraattien, taholta. Keskusjärjestö STTK:n puheenjohtaja Antti Palola ja SDP:n puheenjohtaja Antti Rinne ilmaisivat kesällä 2015 Porin Suomi Areenassa olevansa valmiita harkitsemaan perustuloa¹²⁶. Syksyllä 2015 palvelualojen ammattiliitto PAM asettui kannattamaan perustulokokeilua¹²⁷.

Perustulokokeilun esivalmistelu käynnistyi vuonna 2015. Kokeilua valmistelemaan perustettiin tutkimuskonsortio, jossa oli mukana useita yliopistoja ja sektoritutkimuslaitoksia. Konsortiota johti Kelan yhteiskuntasuhteiden johtaja, professori Olli Kangas. Vaikka hallituspuolueista kokoomus ja perussuomalaiset suhtautuivat kriittisesti perustuloon sinällään, ne hyväksyivät kokeilun osana hallituksen kokeilukulttuuriagenda. Kokeilua valmisteltaessa kävi kuitenkin selväksi, että hallituspuolueet sitoutuivat siihen heikosti. Vuonna 2016 tutkimuskonsortio julkaisi raporttinsa, jossa se ehdotti kokeilujen sarjaa, jossa testattaisiin erilaisia perustulomalleja ja niihin liitettyjä veromalleja sekä laajennet-

124 Seuraava hallitus (Rinne/Marin) purki aktiivimallin vuoden 2020 alussa.

125 Ks. esim. Pajarinen & Rouvinen, 2014.

126 Ilta-Sanomat 15.7.2015: "STTK:n Palola yllätti Porissa: Perustuloa pitää harkita"; Suomen Kuvalehti 15.7.2015: "Sdp valmis kehrittelemään perustuloa" (<https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/politiikka/sdp-valmis-kehrittelemaan-perustuloa/>).

127 Tiedote 9.9.2015: "PAM kannattaa perustulokokeilua".

Monet perustulon saajat sanoivat, että perustulo lisäsi heidän autonomian tunnettaan.

taisiin perustulokokeilu myöhemmin työttömistä myös muihin pienituloisiin¹²⁸. Hallitus ei kuitenkaan ollut halukas toteuttamaan laajempaa kokeilua. Kokeilun toteutusta rajoittivat niukka budjetti (20 miljoonaa euroa), nopea aikataulu sekä tietyt institutionaaliset rajoitteet, ennen kaikkea se, ettei Verohallinto lähtenyt muokkaamaan perustulon saajien tuloverotusta kokeilun tarpeisiin vaaditussa aikataulussa.

Vuosina 2017–2018 toteutettu kaksivuotinen perustulokokeilu kattoi yhteensä 2 000 iältään 25–58-vuotiasta työttömän peruspäivärahan tai työmarkkinatuen saajaa, jotka valittiin satunnaistamismenetelmällä. Kokeiluun valitut saivat kuukausittain 560 euron suuruista verotonta perustuloa ilman ehtoja ja tarveharkintaa. Summa vastasi tasoltaan työttömän perusturvan nettotasoa. Perustulo maksettiin riippumatta saajan muista tuloista eikä sen saaminen velvoittanut osallistumaan työvoimahallinnon toimenpiteisiin tai hakemaan aktiivisesti työtä. Verrokkiryhmä koostui tavallisen Kelan maksaman työttömyysetuuden saajista.¹²⁹ Kokeilua kritisoitiin siitä, että se koski vain kapeaa ihmisryhmää, jätti nuoret ja itsensä työllistäjät ulkopuolelle, eikä perustulon saajien tuloverotusta saatu kytkettyä mukaan perustulomalliin¹³⁰.

Suomen perustulokokeilu sai runsaasti mediahuomiota niin kotimaassa kuin ulkomailla. Suurin osa julkisuudessa esiintyneistä koehenkilöistä kertoi perustulon vaikuttaneen myönteisesti hyvinvointiinsa, elämänhallintaansa ja työmahdollisuuksiinsa¹³¹. Kokeilun ensisijainen tavoite oli selvittää perustulon vaikutuksia työnteon kannusteisiin, mutta tietoa kerättiin myös muista, esimerkiksi terveyteen ja koettuun hyvinvointiin liittyvistä vaikutuksista. Kokeilun toteutustapa oli kansainvälisesti katsottuna erityinen, koska se oli ensimmäinen maanlaajuisella satunnaisotannalla toteutettu kokeilu¹³².

Perustulon saajien työllisyys parani kokeilujakson aikana hiukan enemmän kuin perinteistä työttömyysetuutta saaneen verrokkiryhmän¹³³. Työllisyysvaikutukset olivat kuitenkin hyvin erilaisia eri ihmisillä ja riippuivat koehenkilön elämäntilanteesta. Lapsiperheissä työllisyysvaikutukset olivat yleisesti ottaen positiivisempia kuin muilla. Osa perustulon saajista kertoi rekisteriaineistoa täydentävissä haastatteluissa, että perustulo helpotti paljon heidän työllistymistään, kun taas osa ei kokenut perustulon vaikuttaneen siihen lainkaan.¹³⁴ Kyselyvastausten perusteella perustuloa saaneet luottivat verrokkiryhmää enemmän muihin ihmisiin ja yhteiskunnan

128 Kangas ym., 2016.

129 Tarkemmin kokeilun toteutuksesta ks. <https://www.kela.fi/perustulokokeilu>.

130 Ks. Lehto, 2018; De Wispelaere ym., 2019.

131 Ks. Muraja, 2019.

132 Ks. De Wispelaere ym., 2019, 396–397.

133 Hämäläinen ym., 2020.

134 Hämäläinen ym., 2020; Blomberg ym., 2020.

instituutioihin, kokivat hyvinvointinsa ja terveytensä paremmiksi, kokivat vähemmän stressiä ja masennusta, kokivat taloudellisen tilanteensa paremmaksi ja olivat tyytyväisempiä elämäänsä. He myös suhtautuivat luottavaisemmin omaan tulevaisuuteensa ja heillä oli positiivisempi käsitys omista kognitiivisista kyvyistään ja vaikutusmahdollisuuksistaan.¹³⁵ Osalle kokeiluun osallistuneista perustulo tarjosi uusia mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan esimerkiksi vapaaehtoistyön tai hoivatyön kautta. Monet perustulon saajat sanoivat, että perustulo lisäsi heidän autonomian tunnettaan.¹³⁶ Aktiivimallin käyttöönotto kokeilun puolivälissä tammikuussa 2018 kuitenkin hankaloitti perustulokokeilun tulosten tulkintaa, koska se tiukensi verrokkiryhmän saaman työttömyysturvan ehtoja ja leikkasi osan tuensajista etuuksia¹³⁷.

Perustulokokeilun kuluessa keskustelu perustulosta vaimeni ja perustulolle kielteisiä kantoja alkoi esiintyä yhä useammin julkisuudessa. Kokeilun tuloksia tulkittiin mediassa pääasiassa negatiivisessa valossa. Heikkoja työmarkkinavaikutuksia korostettiin ja hyvinvointivaikutukset saivat vain vähän huomiota. Ylen loppuvuonna 2018 tekemässä kyselyssä sosiaaliturvan vastikkeellisuus oli keskeinen puolueita jakava tekijä: ainoastaan vasemmistoliitto ja vihreät olivat halukkaita muuttamaan osan sosiaaliturvasta vastikkeettomaksi perustuloksi, kun taas muut puolueet olivat tiukasti vastikkeellisuuden kannalla¹³⁸. Sosiaaliturvan uudistaminen nousi kuitenkin yhä selkeämmin politiikan asialistalle. Puolueet ja muut toimijat julkaisivat ehdotuksiaan etuusjärjestelmän uudistamisesta. Tällaisia ehdotuksia olivat esimerkiksi Britannian

Universal Credit -mallia mukailevat kristillisdemokraattien ”kannustava perusturva”¹³⁹ ja kokoomuksen ”vastikkeellinen yleistuki”¹⁴⁰, Elinkeinoelämän Keskusliitto EK:n ehdollinen ”kannustava perustulo”¹⁴¹, SDP:n ”yleisturva”¹⁴² ja keskustan pienituloisille suunnattu ”kannustava perustulo”¹⁴³. Näille malleille oli yhteistä, että ehdotettu uudistus muistutti joiltain osin perustuloa, mutta yksikään niistä ei ollut varsinaisen perustulon tapaan universaali ja vastikkeeton.

Perustulon kannatusta on viime vuosina tutkittu useilla mielipidemittauksilla. Ylen vaalikoneeseen vuonna 2015 vastanneista valituista kansanedustajista 52,5 prosenttia oli täysin tai melko samaa mieltä väitteen ”Suomessa on siirryttävä perustuloon, joka korvaisi nykyisen sosiaaliturvan vähimmäistason”¹⁴⁴ kanssa. Vihreiden valituista kansanedustajista kaikki olivat täysin samaa mieltä ja vasemmistoliiton kaikki valitut kansanedustajat olivat täysin tai melko samaa mieltä. Vuonna 2019 hiukan erilaisella kysymysmuotoilulla ”Sosiaaliturvaa tulee kehittää niin, että osa nykyisistä tuista korvataan kaikille työikäisille maksettavalla, vastikkeettomalla perustulolla” perustuloa kannatti täysin tai osittain enää ainoastaan

¹³⁵ Tuulio-Henriksson & Simanainen, 2020; Lassander & Jauhiainen, 2020; Kangas ym., 2020.

¹³⁶ Blomberg ym., 2020.

¹³⁷ Ks. De Wispelaere ym., 2019.

¹³⁸ Yle 22.11.2018.

¹³⁹ Kristillisdemokraatit: KD:n vaihtoehto – kannustava perusturva. <https://www.kd.fi/politiikka/kannustava-perusturva/>.

¹⁴⁰ Kokoomus: Kannanotto 14.6.2018: Tulevaisuuden sosiaaliturva. <https://www.kokoomus.fi/kannanotto-tulevaisuuden-sosiaaliturva/>.

¹⁴¹ Elinkeinoelämän Keskusliitto: Tiedote 6.6.2017: Yhdistetään asumis- ja toimeentulotuki kannustavaksi perustuloksi. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2017/06/06/yhdistetaan-asumis-ja-toimeentulotuki-kannustavaksi-perustuloksi/>.

¹⁴² SDP: Yleisturva – yksinkertaisesti parempi. <https://sdp.fi/fi/yleisturva/>.

¹⁴³ Keskusta: Kannustava perustulo. <https://www.keskusta.fi/Suomeksi/Ohjelmia-ja-politiikkaa/Uusia-ohjelmia-ja-linjauksia/Keskustan-perustulomalli>.

¹⁴⁴ Ks. Ruottinen & Perkiö, 25.4.2015.

Helsingin kaupunginmuseo
2019, Yehia Eweis

30 prosenttia valituista kansanedustajista¹⁴⁵. Vihreiden kansanedustajista kaikki ja vasemistoliiiton kansanedustajista lähes kaikki olivat täysin tai osittain samaa mieltä väitteen kanssa. Muista puolueista eniten samanmielisiä oli keskustassa ja perussuomalaisissa.

Yleisissä mielipidemittauksissa perustuloon on yleensä suhtauduttu myönteisesti, mutta kysymyksen muotoilu on vaikuttanut tuloksiin¹⁴⁶. Korkein kannatus (79 %) perustulolle saatiin keskustan ajatuspaja E2:n vuonna 2015 toteuttamassa kyselyssä, jossa perustulo kehystettiin erittäin positiivisesti ”työhön ja yrittäjyyteen kannustavana”¹⁴⁷. Alhaisin kannatus (39 %) taas oli Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) vuonna 2017 toteuttamassa kyselyssä, jossa korostettiin perustulon ongelmia viittaamalla verotuksen kiristymiseen¹⁴⁸.

European Social Surveyn vuoden 2016 mielipidemittauksessa 59 prosenttia suomalaisista kannatti vastikkeettomaksi määriteltä

perustuloa, kun koko EU:n tasolla kannatus oli 56 prosenttia. Kelan vuosina 2015–2016 tekemissä mielipidetutkimuksissa havaittiin, että perustulon kannatus oli alhaisempaa, jos kysymyksessä esitettiin tarkempia tietoja etuuden tasosta ja verotuksesta¹⁴⁹. Perustuloa yleisellä tasolla kannatti 69 prosenttia suomalaisista, mutta kysyttäessä eri perustulon tasoista yhdistettynä arvioituihin tasaveroasteisiin kannatus laski 29–35 prosenttiin perustulon ja ehdotetun tuloveron tasosta riippuen.

Tutkija Ville-Veikko Pulkan mukaan perustuloa koskevissa mielipidemittauksissa kysymys on usein ollut epätasaisesti muotoiltu¹⁵⁰. Omassa tutkimuksessaan Pulkka havaitsi, että nykyisen työttömän vähimmäisetuuden suuruista perustuloa (560 €) kannatti 51 prosenttia suomalaisista, kun taas huomattavasti suurempi osa (78 %) kannatti vastikkeellista osallisuustuloa. Korkealle (1000 €) perustulon tasolle lämpeni ainoastaan 20 prosenttia suomalaista.¹⁵¹

145 Vaalikoneen tiedot valittujen kansanedustajien osalta on saatu Yleltä tutkimuskäyttöön. Vaalikoneaineisto ilman vastaajien henkilötietoja on avoimesti saatavilla Creative Commons -lisenssillä osoitteessa <https://vaalikone.yle.fi/eduskuntavaali2019?lang=fi-FI>.

146 Ks. Pulkka, 2018; 2020.

147 Ks. Pulkka, 2018; 2020.

148 Haavisto & Heikkinen, 2017.

149 Airio ym., 2015; 2016.

150 Pulkka, 2020.

151 Pulkka, 2020.

Perustulon toteutus Suomen institutionaalisessa kontekstissa

Perustulon toteuttamiseksi on esitetty useita erilaisia malleja¹⁵². Perustulomallit voivat erota toisistaan esimerkiksi perustulon tason, rahoituksen, hallinnoinnin ja kohderyhmän rajauksen perusteella. Perustulon vaikutukset riippuvat hyvin paljon siitä, miten se toteutetaan. Sen vuoksi keskustelu perustulosta ilman täsmennystä siitä, miten se toteutettaisiin, ei välttämättä ole mielekäs¹⁵³. Periaatteellisella tasolla perustuloa kannattavat toimijat, kuten vaikkapa puolueet, voivat käytännössä tavoitella hyvin erilaisia perustulomalleja¹⁵⁴. Perustulomallit eroavat toisistaan myös siinä, mikä on niiden suhde muuhun sosiaaliturvaan. Perustulo voi periaatteessa joko täydentää tai korvata nykyistä sosiaaliturvaa tai sen osia. Tällöin on päätettävä, mitä etuuksia jää voimaan perustulon rinnalle ja mikä on niiden suhde perustuloon.

Yksi keskeinen erottelu koskee sitä, onko perustulomalli *osittainen* vai *täysi*. Osittaisella perustulolla viitataan matalampaan perustu-

loon, joka täydentää muuta sosiaaliturvaa tai ansiotuloja, mutta ei yksin riitä kattamaan elinkustannuksia. Täydellä perustulolla taas ihminen pystyisi kattamaan perustarpeensa, eikä muuta tukea periaatteessa tarvittaisi.

Suomessa on 1980-luvulta alkaen ehdotettu erilaisia perustulomalleja, joissa tulon taso, rahoitus ja suhde muuhun sosiaaliturvaan on vaihdellut¹⁵⁵. 2000-luvulta alkaen on enimmäkseen keskusteltu osittaisen perustulon malleista, joiden tehtäväksi on nähty sosiaaliturvan vähimmäisetuuksien korvaaminen universaalilla perustulolla. Tällaisia etuuksia olisivat esimerkiksi Kelan maksamat työttömyysetuudet (työttömän peruspäiväraha ja työmarkkinatuki), toimeentulotuen perusosa, opintotuki, kotihoidontuki sekä vanhempainetuuksien ja sairauspäivärahojen vähimmäistasot. Asumisen tuet, harkinnanvarainen toimeentulotuki sekä ansiosidonnaiset etuudet on näissä ehdotuksissa yleensä jätetty perustulon ulkopuolelle. Perustulo voitaisiin sovitella

¹⁵² Ks. Koistinen & Perkiö, 2015; Perkiö, 2016.

¹⁵³ Ks. De Wispelaere, 2015.

¹⁵⁴ Ks. Martinelli & Pearce, 2019.

¹⁵⁵ Ks. Koistinen & Perkiö, 2015; Perkiö, 2016.

jäljelle jääviin etuuksiin siten, etteivät etuuden saajan tulot olennaisesti muuttuisi. Kuitenkin perustulon toteuttamisen rinnalla esimerkiksi asumistukijärjestelmää olisi syytä uudistaa perusteellisesti. Perustulosta saataisiin enemmän hyötyä, kun byrokratia vähenisi ja työn vastaanottamisen kynns madaltuisi¹⁵⁶.

Viime aikoina eniten julkisessa keskustelussa esillä olleet perustulomallit ovat olleet puolueiden julkaisemia. Vuonna 2007 vihreät ehdotti 440 euron perustuloa¹⁵⁷, joka vuonna 2014 korotettiin 560 euroon¹⁵⁸ ja vuonna 2019 600 euroon¹⁵⁹. Vihreiden ehdotuksissa perustulo rahoitettaisiin kaksiporraisella ansiotuloverolla ja tuloverotusta täydennettäisiin korottamalla ympäristö-, kiinteistö-, ja pääomatuloveroja sekä vähentämällä ympäristölle haitallisia verotukia¹⁶⁰. Myös vihreiden ajatuspaja Visio julkaisi vuonna 2019 oman ehdotuksensa perustulon ja harkinnanvaraisen sosiaaliturvan yhdistelmästä¹⁶¹. Vasemmistoliitto puolestaan julkaisi vuonna 2012 mallinsa 620 euron suuruudesta vastikkeettomasta perustulosta, jota täydennettäisiin 130 euron suuruuisella harkinnanvaraisella perusturvalla¹⁶². Ennen vuoden 2019 eduskuntavaaleja puolue ehdotti 800 euron suuruista vastikkeetonta perustuloa¹⁶³. Vasemmistoliiton ehdotuksissa tulove-

rotuksen progressiota lisättäisiin maltillisesti ja pääomatulojen verotus tuotaisiin saman progressiivisen veroasteikon piiriin ansiotulojen kanssa. Ehdotettu verouudistus ei puolueen mukaan kasvattaisi mainittavasti kenenkään nettoveroastetta suhteessa nykyiseen ansiotuloverotuksen tasoon. Tuloverotusta täydennettäisiin tarvittaessa hiiliverolla.

Suomessa viime aikoina esillä olleissa osittaisen perustulon malleissa perustulo rahoitettaisiin ensisijaisesti uudistamalla tuloverotusta siten, että perustulon tuoma tulonlisäys verotettaisiin asteittain pois henkilön tulojen noustessa. Perustulomalleissa pyritään yleensä kustannusneutraaliuteen, eli mallin kaikkien kustannusten kattamiseen ehdotetun verouudistuksen avulla. Perustulon tuloverotukseen pohjautuvia rahoitusvaihtoehtoja sekä eri mallien vaikutuksia yksittäisiin kotitalouksiin ja koko väestöön voidaan tutkia mikrosimulaatiomallinnoksilla¹⁶⁴. Veroasteita ja vastaavasti perustulon tasoa säätelemällä voidaan vaikuttaa tulonjakoon: perustulomallilla voidaan joko ylläpitää nykyistä jakoa, kasvattaa tuloveroja tai tasata niitä.

Perustulomalleja arvioitaessa on tärkeä erottaa niiden brutto- ja nettokustannukset. Jos perustulon summa kerrotaan saajien määrällä, perustulon hintalappu näyttää suurelta. Perustulon nettokustannukset ovat kuitenkin huomattavasti alhaisemmat, jos osa uudistuksesta rahoitetaan korvaamalla nykyisiä tukimuotoja, ja perustulo kerätään verotuksella pois niiltä, jotka eivät ylimääräistä rahaa tarvitse. Raha kiertää kansantaloudessa nykyiseen verrattuna eri tavalla, kun kaikki saavat perustuloa ja maksavat vastaavasti korkeampaa tuloveroa, mutta yksittäisen ihmisen käteen jäävien tulojen kannalta lopputulos

156 Ks. Korpelainen ym., 2016; Korpelainen, 2019.

157 Ks. Honkanen ym., 2007.

158 Vihreät: Vihreä perustulomalli: <https://www.vihreat.fi/perustulomalli2014>.

159 Vihreät: Vihreä perustulo: <https://www.vihreat.fi/asiat/vihrea-politiikka/teemat/koyhyys/perustulo>.

160 Ks. Kannas & Kärkkäinen, 2014; Perkiö, 2016, 27.

161 Korpelainen, 2019.

162 Ks. Honkanen & Kajanoja, 2012; Perkiö, 2016, 27.

163 Vasemmistoliitto: Vasemmistoliiton sosiaaliturvamalli – kohti vapaiden ihmisten luottamusyhteiskuntaa. <https://vasemmisto.fi/vasemmistoliiton-sosiaaliturvamalli-kohti-vapaiden-ihmisten-luottamusyhteiskuntaa/>.

164 Ks. Honkanen, 2012.

saattaa olla sama. Perustulo nostaisi kuitenkin jonkin verran sosiaaliturvakuluja nykyisestä, jos sosiaaliturvan tasoa ei haluttaisi heikentää. Tämä johtuu siitä, että perustuloa saisivat myös ne, jotka eivät nykyisellään ole oikeutettuja mihinkään etuuteen tai eivät ole hakenneet heille kuuluvia etuuksia, sekä siitä, että perustulo olisi korkeampi kuin jotkut nykytuudet. Tulonjaollisesti samanlaiseen lopputulokseen päästäisiin myös negatiivisen tuloveron mallilla, jossa asteittain pienenevää automaattista tulonsiirtoa maksettaisiin vain niille, joiden tulot jäävät tietyn rajan alle¹⁶⁵.

Sipilän hallituksen perustulokokeilua valmisteleen tutkijakonsortion keskeinen havainto oli, että vähimmäisetuuksia korvaava osittainen perustulo on kuitenkin vaikea toteuttaa siten, että se vaikuttaisi sekä työn kannustuksiin että tulonjakoon kaikkien sosiaaliturvaa saavien osalta positiivisesti¹⁶⁶. Tämä johtuu pääasiassa siitä, että perustulon rinnalle jäisi voimaan nykyisen sosiaaliturvan osia, joista osa on tiukan tarveharkintaisia. Eri etuuksien yhteisvaikutusten vuoksi perustulolla ei välttämättä olisi toivottuja vaikutuksia. Erityisesti nykyisenmuotoinen asumistuki

ja toimeentulotuki aiheuttaisivat edelleen kannustinloukkuja, jos niitä maksettaisiin perustulon lisänä. Myös perustulon ja sovitellun ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan yhteensovittaminen voisi aiheuttaa ongelmia¹⁶⁷. Lisäksi perustulon suhde nykyisiin käytössä olevaan työttömyysturvan 300 euron suojaosaan sekä työttömyysturvan lapsi- ja aktivointikorotuksiin on epäselvä.

Perustulomalleja on usein kritisoitu liian korkeista marginaaliveroista, jotka nähdään epä-kannustavina¹⁶⁸. Marginaaliverolla tarkoitetaan sitä veroa, joka menee lisätulosta tulojen noustessa. Taloustieteilijät ovat arvelleet, että työnteon kannusteet heikkenisivät, kun nimellinen veroaste olisi nykyistä korkeampi, vaikka osa perityistä veroista palautuisikin perustulona. Vaikka taloustieteilijät ovat laskelmillaan osoittaneet, että kannustinloukkuja säilyisi ehdotetuissa perustulomalleissa edelleen, jollei muuta sosiaaliturvaa uudistettaisi samalla, käytännössä jo tieto tulon jatkuvuudesta voisi psykologisesti helpottaa satunnaisten työn vastaanottamista. Yksi nykyisen sosiaaliturvan ongelma on se, miten satunnaisten työn tekeminen vaatii ylimää-

¹⁶⁵ Ks. Honkanen, 2014; Kangas ym., 2016.

¹⁶⁶ Kangas ym., 2016; Kangas ym., 2017.

¹⁶⁷ Kannas ja Kärkkäinen 2014, 26–27; Kalmbach 2015.

¹⁶⁸ Ks. tarkempaa keskustelua tästä, esim. Perkiö, 2016.

Museovirasto, Historian kuvakokoelma 2016, Sakari Kiuru

räistä paperityötä työaikojen ja -paikkojen sekä palkan raportoimiseksi viranomaisille. Erityisen ongelmallista on se, miten raportointivelvollisuus johtaa usein epävarmuuteen ja tukien viivästymiseen. Järjestelmän monimutkaisuus aiheuttaa myös sen, että päällekkäisiä tukia saavien on vaikea hahmottaa, miten työnteko vaikuttaa eri etuuksiin. Pelkkä epätietoisuus työtulojen vaikutuksista saatuihin etuuksiin saattaa toimia kannus-
tineloukkuna.

Marginaaliveroasteen alentamiseksi perustulomalleissa tuloverotukseen perustuva rahoitusta on usein ehdotettu täydennettäväksi muilla veroilla. Tuloverotuksen täydentäjiksi on ehdotettu esimerkiksi ympäristö- ja rahoitusmarkkinaveroja sekä varallisuus- ja perintöveroja. Lisäksi perustulomallien yhteydessä on puhuttu ainakin maaomistuksen verotuksesta, kiinteistöveron korotuksesta, yritys- ja maataloustukien karsimisesta sekä verovähennysten lakkauttamisesta.¹⁶⁹ Muutamisissa maissa, kuten Saksassa ja Sveitsissä, on myös esitetty perustulomalleja, jotka rahoitettaisiin yksinomaan kulutusveroilla.¹⁷⁰

Myös Philippe Van Parijsin ja Yannick Vanderborghtin¹⁷¹ ehdotus Euroopan unionin tasolla toteutettavasta Eurodividend-tulonsiirrosta rahoitettaisiin pääasiassa arvonlisäverolla. Euroopan unionin tasolla rahoittajaksi on ehdotettu myös Euroopan keskuspankkia. Rahapolitiikan periaatteita uudistamalla valtioiden taloudellista liikkumavaraa perustulon kaltaisten uudistusten rahoituksessa voitaisiin huomattavasti lisätä¹⁷². Erityisesti taloudellisten shokkien oloissa keskuspankin ihmisille maksamat suorat tulonsiirrot elvyttäisivät kulutuskysyntää. Koronakriisin jyllätessä Euroopassa vuonna 2020 ehdotettiin talouden elvyttämistä ihmisten tileille maksettavalla helikopterirahalla¹⁷³ tai kansalaisosingoilla¹⁷⁴.

Ympäristöverot ja kulutusverot ovat luonteeltaan tasaveroja, eli samansuuruisia rikkaille ja köyhille. Jos ainakin osa verojen tuotosta palautettaisiin ihmisille perustulona, ne voitaisiin muuttaa käytännössä progressiivisiksi.

¹⁶⁹ Ks. Perkiö, 2016.

¹⁷⁰ Ks. Honkanen 2009, 647–648; Perkiö, 2013b.

¹⁷¹ Van Parijs & Vanderborght 2012; Van Parijs 2013.

¹⁷² Ks. Ahokas, 2012.

¹⁷³ Jourdan, 2020.

¹⁷⁴ Talousdemokratia ry: <https://talousdemokratia.fi/kansalaisosinko/>.

Pelkkä epätietoisuus työtulojen vaikutuksista saatuihin etuuksiin saattaa toimia kannustinloukkuna.

Suurituloiset siis osallistuisivat verotuksen kautta enemmän perustulon rahoittamiseen, kun pienituloiset taas hyötyisivät suhteessa enemmän kuin he maksaisivat kohonneina hintoina. Ekologisilla haittaveroilla voidaan ohjata tuotantoa ja kulutusta, mutta niitä vastustetaan usein niiden regressiivisyyden takia. Kulutusveroista (kuten ALV) taas saatisiin ekologiseen kulutukseen ohjaavia, jos tuotteiden verokannat määriteltäisiin niiden ympäristövaikutusten mukaan¹⁷⁵. Tällaisilla veroilla rahoitetun perustulon vaikutusten arvioimisessa on kuitenkin useita yritysten toimintaan ja ihmisten käyttäytymiseen liittyviä epävarmuustekijöitä, joita on vaikeampi ennalta arvioida kuin tuloverotukseen pohjautuvissa perustulomalleissa.

Jotkut suomalaisen sosiaaliturvan piirteet voisivat tukea siirtymää kohti osittaisen perustulon mallia. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion universalismin perinne on toisinaan mainittu perustulolle suotuisana tekijänä¹⁷⁶. Suomessa perustulon idut ovat jo olemassa esimerkiksi universaaleissa lapsilisissä ja takuueläkkeissä. Myös työttömien perusturva ja sairauspäivärahan vähimmäistaso ovat verrattain universaaleja luonteeltaan. On esitetty, että Suomen työttömyysturva on luonteeltaan sellainen, että se tarjoaisi institutionaaliset puitteet osittaisen perustulon

asteittaiselle käyttöönnotolle¹⁷⁷. Työmarkkinatuki tarjoaa kestoaltaan rajattoman vähimmäisturvan työttömän työnhakijan ehdot täyttävälle henkilölle. Muutamia perustulon suuntaisia uudistuksia on myös tehty viimeisen vuosikymmenen aikana. Toteutetuista uudistuksista ainakin takuueläke (2011), työmarkkinatuen puolison tuloihin liittyvän tarveharkinnan poisto (2012) ja työttömyyspäivärahan suojaosa (2013) ovat vieneet järjestelmää jossain määrin kohti perustulon ideaa. Työttömyysturvan laajentaminen yrittäjille ja itsensätyöllistäjille koronan aiheuttamassa taloustaantumassa keväällä 2020 voidaan myös nähdä perustulon suuntaisena askeleena. Toisaalta myös perustuloajattelulle vastakkaisia uudistuksia on tehty.

Vaikka institutionaaliset puitteet osittaisen perustulon toteuttamiselle ovat periaatteessa Suomessa olemassa, valtavirtaista sosiaalipoliittikkaa hallitsevien ajatustapojen näkökulmasta matka perustuloon on pitkä¹⁷⁸. Työn ensisijaisuus ohjaa voimakkaasti sosiaalipoliittista ajattelua ja työttömyysetuuksien saaminen on sidottu aktivointitoimiin osallistumiseen ja työnhakuun. Monet perustulon toteutukseen liittyvät käytännön kysymykset todennäköisesti nostaisivat myös esiin voimakkaita ideologisia konflikteja niin puolueiden kuin eri intressiryhmien välillä¹⁷⁹.

¹⁷⁵ Finér, 2018.

¹⁷⁶ Kildal & Kuhnle, 2005; Julkunen, 2009.

¹⁷⁷ Halmetoja ym., 2018.

¹⁷⁸ Ks. Perkiö, 2021.

¹⁷⁹ Ks. De Wispelaere, 2015; Chrisp & Martinelli, 2019.

Perustulokeskustelu muualla maailmassa

5.1. VARHAINEN PERUSTULOKESKUSTELU

Perustulon kaltaisia ideoita ovat esittäneet monet yhteiskuntareformistit jo vuosisatojen ajan. Idean isäksi mainitaan usein Thomas Paine (1737–1809), joka oli keskeinen hahmo Yhdysvaltain itsenäisyysjulistuksessa ja Ranskan vallankumouksessa. Vuonna 1796 julkaistussa pamfletissaan¹⁸⁰ Paine ehdotti kertaluonteisia sosiaalisia osinkoja maksettavaksi kaikille 21 vuotta täyttävälle, sekä kaikille 50 vuotta täyttäneille vuosittain maksettavaa universaalia vanhuuseläkettä. 1700-luvun lopulta 1900-luvun alkuun useat eurooppalaiset ajattelijat tekivät ehdotuksia, jotka olivat hyvin samankaltaisia kuin Painen ajatus sosiaalisesta osingosta¹⁸¹. Ehdotuksilla pyrittiin lievittämään äärimmäistä eriarvoisuutta

ja köyhyyttä jakamalla taloudellisia resursseja oikeudenmukaisemmin. Useat ehdotukset perustuivat näkemykselle, että tietyt elämisen mahdollistavat resurssit ovat jokaisen syntymäoikeus. Samoihin aikoihin Painen kanssa englantilainen opettaja ja aktivisti Thomas Spence (1750–1814) esitti oman ehdotuksensa perustuloa muistuttavasta järjestelmästä. Sosialisti Joseph Charlier (1816–1896) puolestaan ehdotti kansallisen tason ”alueellista osinkoa” (territorial dividend). Varhaisia perustulon suuntaisia ehdotuksia tekivät myös muun muassa filosofi ja taloustieteilijä John Stuart Mill (1806–1873), sosialisti Charles Fourier (1772–1837) sekä filosofi Bertrand Russell (1872–1970)¹⁸².

¹⁸⁰ Paine, 1796.

¹⁸¹ Cunliffe & Erreygers, 2004;
Van Parijs & Vanderborght, 2017, 72–78.

¹⁸² Näiden ehdotusten sisällöistä tarkemmin
ks. Perkiö, 2020c, 10.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen perustuloa muistuttava sosiaalisen osingon idea politisoitui Isossa-Britanniassa. Samankaltaisista ehdotuksista käytettiin eri termejä¹⁸³, mutta yleisesti ehdotukset ymmärrettiin jokaiselle kansalaiselle ehdoitta maksettavana siivuna kansantulosta¹⁸⁴. Tunnetuin uudistuksen ajaja oli majuri Clifford H. Douglas (1879–1952), joka ehdotti sodan runteleman ja lamasta kärsivän maan talouden elvyttämistä maksamalla kaikille kotitalouksille kuukausittainen ”kansallinen osinko”, joka parantaisi kotitalouksien ostovoimaa ja lisäisi kysyntää maan kasvavan teollisuuden tahkoamille tuotteille. Ehdotuksen ympärille muodostui liike, joka ajoi sen toteuttamista Britanniassa ja Kanadassa. Yksi tunnetuimmista uudistusta kannattaneista henkilöistä oli taloustieteilijä George D. H. Cole (1889–1959), joka kutsui omaa ehdotustaan nimillä sosiaalinen osinko (social dividend) ja perustulo (basic income). Colen perusteluiden mukaan tulot tulisi jakaa osittain palkkana työstä ja osittain suorina tulonsiirtoina valtiolta jokaiselle kansalaiselle. Tämä antaisi jokaiselle kansalaiselle osuuden tuotantovoimien yhteisestä perinnöstä. Perustulon suuruus tulisi Colen mukaan säätää sellaiseksi, että se kattaisi vähimmäistarpeet.¹⁸⁵

Keskustelu sosiaalisesta osingosta kuitenkin sammui, kun brittiläistä hyvinvointivaltiota ryhdyttiin rakentamaan William Beveridgen viitoittamalla tiellä. Viimeisen yrityksen perustulomallin puolesta teki liberaalipoliitikko Lady Juliet Rhys-Williams (1898–1964) osana ehdotustaan ”uudesta yhteiskuntasopimuksesta”. Myös tunnettu englantilainen taloustieteilijä James Meade (1907–1995) käsitte-

li perustuloa sosiaalisena osinkona useissa kirjoituksissaan osana oikeudenmukaista ja tehokkaasti toimivaa taloutta¹⁸⁶. Basic Income Research Group (BIRG) -niminen ryhmittymä on Britanniassa julkaissut vuodesta 1983 asti aikakauslehteä nimeltä BIRG Bulletin¹⁸⁷.

1960- ja 1970-luvuilla Yhdysvalloissa keskusteltiin laajasti ”tulotakuusta” (Guaranteed Annual Income). Sen eri muunnelmia kannattivat useat tuon ajan johtavat taloustieteilijät, esimerkiksi James Tobin, Milton Friedman ja John Kenneth Galbraith, liike-elämän edustajat sekä Martin Luther Kingin johtama mustien kansalaisoikeusliike. Ehdotukset nousivat politiikan asialistoille Lyndon B. Johnsonin, Richard Nixonin ja Jimmy Carterin presidenttikausilla. Ehdotusten mukaan kaikille pienituloisille olisi taattava tietty vähimmäistulo työ- ja elämäntilanteesta riippumatta. Tutkija Brian Steenslandin mukaan ehdotus takuutulosta soti voimakkaasti perinteistä amerikkalaista sosiaaliturva-ajattelua vastaan, jossa köyhät eroteltiin tiukasti eri ryhmiin heidän oletetun työmoraalinsa perusteella.¹⁸⁸

Vuosina 1968–1980 Yhdysvalloissa ja Kanadassa teetettiin yhteensä viisi laajaa kokeilua erilaisilla negatiivisen tuloveron¹⁸⁹ mallin muunnelmilla. Kokeilut olivat alueellisia ja ne oli kohdistettu pienituloisille perheille.

¹⁸⁶ Van Parijs & Vanderborght, 2017, 81.

¹⁸⁷ <http://www.citizensincome.org/>

¹⁸⁸ Steensland, 2008.

¹⁸⁹ Negatiivinen tulovero (NIT) on verotuksen ja automaattisen tulotuen yhdistelmä, jossa tuloa maksetaan ainoastaan tietyn tulorajan alle jääville. Idea esiintyi ensimmäisen kerran ranskalaisen taloustieteilijän Augustin Cournotin kirjoituksissa vuonna 1838. Myöhemmin sitä ovat ehdottaneet taloustieteilijät, kuten Milton Friedman ja James Tobin 1960-luvulla. On osoitettu, että perustulo ja negatiivinen tulovero voivat johtaa laskennallisesti melko samanlaiseen lopputulokseen. Ehdotusten välillä on kuitenkin periaatteellisia eroja.

¹⁸³ Englanninkielisissä keskustelussa esiintyivät ainakin termit ”state bonus”, ”social credit” ja ”social dividend”.

¹⁸⁴ Van Parijs & Vanderborght, 2017, 78–82.

¹⁸⁵ Van Parijs & Vanderborght, 2017, 79–81.

Yhdysvalloissa toteutetuissa neljässä kokeilussa oli kussakin mukana 800–4800 perheellistä pienituloista ja näille verrokkiryhmät. Kokeilut kestivät 3–9 vuotta. Testatun negatiivisen tuloveron suuruus vaihteli 50–150 prosenttia köyhyysrajasta ja sen ylittävän tulon marginaalivero vaihteli 30–70 prosentin välillä. Kokeiluissa oltiin kiinnostuneita negatiivisen tuloveron vaikutuksista työllisyyden ohella muun muassa terveyteen, asuinoloihin, lasten syntymäpainoon ja koulumenestykseen. Vaikutukset olivat pääsääntöisesti myönteisiä ja negatiivisen tuloveron avulla onnistuttiin tehokkaasti torjumaan köyhyyttä (tämä liittyi tosin myös siihen, että maksettu etuus oli korkeampi kuin verrokkiryhmän toimeentuloturva). Vaikutukset työllisyyteen olivat moniselitteisiä: työllisyys väheni naimisissa olevilla miehillä 0–9 %, naimisissa olevilla naisilla 0–27 % ja yksinhuoltajaaideilla 15–30 %. Myös nuorten työllisyys väheni jonkin verran. Vain harvat jättäytyivät kokonaan pois töistä, mutta esimerkiksi äidit jäivät pidemmäksi aikaa kotiin lasten kanssa. Kokeissa saatiin myös joitain viitteitä siitä, että negatiivinen tulovero korottaisi palkkoja.¹⁹⁰

Kanadassa Manitoban provinssissa toteutettiin vuosina 1974–1979 negatiivisen tuloveron mallilla niin kutsuttu Mincome -kokeilu. Noin 10 000 asukkaan Dauphinin kunnassa kokeilu toteutettiin siten, että kaikki kuntalaiset olivat oikeutettuja Mincome-tuloon, jos heidän tulonsa olivat riittävän alaiset. Muualla provinssissa vaikutuksia selvitettiin satunnaistamismenetelmällä koe- ja verrokkiryhmien avulla. Aineisto kerättiin pääasiassa kyselyillä ja haastatteluilla, ja sen

edustavuudessa on joitain rajoitteita.¹⁹¹ Kokeilussa oltiin kiinnostuneita taatun toimeentulon vaikutuksista köyhyyteen ja työllisyyteen. Poliittisten voimasuhteiden muututtua kokeilu lakkautettiin, eikä aineistoa analysoitu kokeen päätyttyä kovin perusteellisesti. Tutkijat kuitenkin palasivat aineistoon myöhemmin. Tutkimuksissa havaittiin, että takuutulo alensi jonkin verran työllisyyttä¹⁹². Toisaalta ainakin nuorilla miehillä tämä liittyi suoritettujen tutkintojen lisääntymiseen, joten voidaan olettaa, että ainakin osa nuorista siirtyi myöhemmin työelämään, koska halusi ensin suorittaa tutkinnon¹⁹³. Tutkija Evelyn Forget selvitti kokeilun terveysvaikutuksia Dauphinin kunnassa sairaalakäyntejä koskevan hallinnollisen aineiston pohjalta¹⁹⁴. Hän havaitsi, että lääkärikäynnit vähenivät ja sairaalahoidon tarve aleni 8,5 prosenttia Mincome-kokeilun aikana. Erityisesti mielen-terveysdiagnoosien ja mielenterveysongelmista johtuvien lääkärikäyntien määrä väheni ja oli kokeilun aikana alhainen suhteessa koko maan tilanteeseen. Vuonna 2018 Ontariossa käynnistettiin uusi perustulokokeilu, joka kuitenkin keskeytettiin maaliskuussa 2019¹⁹⁵.

Ehdotusta tulotakuusta kannatettiin poikkeuksellisen laajasti ja perinteiset ideologiset rajalinjat ylittäen. Sitä kannattivat niin konservatiivit kuin liberaalit, niin ammattiyhdistysliike kuin yritysjohtajat. Vaikka tulotakuu oli sosiaaliturvan uudistamisen

¹⁹¹ Simpson ym., 2017.

¹⁹² Simpson ym., 2017.

¹⁹³ Forget, 2011.

¹⁹⁴ Forget, 2011.

¹⁹⁵ <https://www.ontario.ca/page/ontario-basic-income-pilot>

¹⁹⁰ Widerquist, 2005; 2019.

Helsingin kaupunginmuseo 1970, Simo Rista

johtoaatus 1960- ja 1970-lukujen taitteessa, uudistusta ei koskaan toteutettu.¹⁹⁶ Tutkija Brian Steenslandin mukaan keskeinen syy tulotakuun epäonnistumiseen oli, että vaikka ehdotus itsessään haastoi perinteisen jaotteen ”ansaitseviin” (deserving) ja ”ei-ansaitseviin” (undeserving) köyhiin, ehdotuksen kannattajat eivät onnistuneet muuttamaan sitä kieltä, jolla sosiaaliturvan uudistamisesta keskusteltiin. Valtavirtainen keskustelu nojasi edelleen perinteiseen köyhien kategorisointiin, jossa köyhyyden nähtiin johtuvan yksilöllisistä ominaisuuksista, kuten heikosta työmoraalista. Steenslandin mukaan huomion kiinnittäminen köyhyyden rakenteellisiin syihin, kuten siihen, ettei kaikille ollut tarjolla toimeentulon tarjoavaa työtä, olisi muokannut yleistä ajattelutapaa tulotakuulle suotuisammaksi.¹⁹⁷ Myöhemmin 1970-luvulla otettiin käyttöön kaksi sosiaalipoliittista ohjelmaa, jotka nojasivat voimakkaasti perinteiseen erotteluun työtä tekevien (”ansaitsevien”) ja työttömien (”ei-ansaitsevien”) köyhien välillä¹⁹⁸. Ehdotukset tulotakuusta unohtuivat vuosikymmeniksi.

5.2. MYÖHÄISEMPI PERUSTULOKESKUSTELU

Moderni perustulokeskustelu sai alkunsa Euroopassa 1970-luvun lopulla, kun joukko nuoria tutkijoita ja yhteiskunnallisia ajattelijoita kokoontui yhteen. Vuonna 1986 nämä perustulon kannattajat perustivat eurooppalaisen Basic Income European Networkin (BIEN) perustulosta kiinnostuneiden keskustelufoorumiksi. Vuonna 2004 perustuloverkoston toiminta laajeni globaaliksi, ja se muutti nimensä muotoon Basic Income Earth Network (BIEN)¹⁹⁹. Globaalilla perustuloverkostolla on yli 30 kansallista jäsenjärjestöä, joista yksi on BIEN Finland – Suomen perustuloverkosto ry²⁰⁰.

Erilaisista perustuloehdotuksista keskusteltiin 1980- ja 1990-luvuilla Suomen lisäksi runsaasti ainakin Tanskassa, Saksassa, Alankomaissa ja Irlannissa. Perustuloehdotus kytkeytyi laajempiin keskusteluihin teknologisen kehityksen aiheuttamasta täystyöllisyysyhteiskunnan kriisistä ja siitä, ettei materiaa-

¹⁹⁶ Steensland, 2008.

¹⁹⁷ Steensland, 2008, 13–17.

¹⁹⁸ Steensland, 2008, 4–5, 13.

¹⁹⁹ <https://basicincome.org>

²⁰⁰ <https://perustulo.org>

lisen kulutuksen jatkuvaan kasvattamiseen pyrkivä elämäntapa ole ekologisesti kestävä.

Tanskassa varhainen perustulokeskustelu kytkettiin vahvasti ehdotuksiin työn jakamisesta ja työajan lyhentämisestä. Perustuloa kannattivat eri ryhmittymät yli poliittisten jakolinjojen, mutta suuret puolueet eivät missään vaiheessa ottaneet sitä ohjelmiinsa. Uusliberalistisen työttömien kannustusajattelun voimistuttua perustulon kannattajat eivät onnistuneet argumentoimaan uskotavasti perustulon puolesta, ja se leimattiin julkisessa keskustelussa ”harhaoppiseksi” ideaksi.²⁰¹ Myöhemmin Flexicurity-nimellä toteutettu sosiaaliturvareformi poisti poliittisen paineen sosiaaliturvan uudistamiselle, ja perustulo unohtui vuosikymmeniksi.

Länsi-Saksassa perustulon tyyppisistä ratkaisuista keskusteltiin 1970–1980-luvuilla. Keskustelun käynnistäjinä oli paitsi tutkijoita, myös työttömien ja toimeentulotuen saajien yhdistyksiä, jotka nostivat esiin henkilökohtaisen vaatimuksensa riippumattoman elämän mahdollistavasta perustulosta. 1990-luvulla perustulokeskustelu vaimeni, mutta käynnistyi uudelleen erilaisten aktivistikampanjoiden myötä 2000-luvun alussa. Keskeistä Saksan perustulokeskustelulle on ollut, että siinä on voimakkaasti kyseenalaistettu valtavirtainen sosiaalipolitiikka ja idea palkkatyöstä yhteiskunnan perustana.²⁰² Monet perustuloehdotukset ovat olleet varsin radikaaleja²⁰³. Tämä on todennäköisesti vaikuttanut siihen, että puolueet ovat olleet vastahakoisia ottamaan perustuloa ohjelmiinsa, vaikka vasemmisto ja vihreät ovatkin ajaneet perustulon suuntaisia uudistuksia. Perustulon kannattajiin lukeutuu kuitenkin useita isoja järjestöjä. Esimerkiksi monet

nuorisojärjestöt ja uskonnolliset järjestöt sekä miljardööriapteekkari Götz Wernerin kaltaiset julkisuuden henkilöt ovat ottaneet kantaa perustulon puolesta.²⁰⁴

Alankomaissa perustulosta kiinnostuivat 1970–1990-luvuilla sekä poliittiset päättäjät että tutkijat. Kannatus oli yleisesti suurempaa liberaalien kuin vasemmistolaisten keskuudessa. 1990-luvun puolivälin jälkeen perustulo katosi pitkäksi aikaa lähes täysin keskusteluista. Vuodesta 2017 alkaen Alankomaissa on tehty kuusi kunnallistason kokeilua erilaisilla toimeentulotuen muunnelmilla, joista osa muistuttaa perustuloa²⁰⁵.

Irlannissa perustulosta keskusteltiin runsaasti 1970-luvun lopulta 2000-luvun alkuun. 1970-luvun lopulla ja 1980-luvulla perustulo oli mukana eri tutkimuslaitosten, yksittäisten tutkijoiden ja hallituksen asettamien työryhmien tekemissä selvityksissä, mutta niiden yleinen johtopäätös oli, että sen toteuttamiseksi vaadittava marginaaliveroaste nousisi liian korkeaksi. Tämän tulkinnan haastoi uskonnollisten yhteisöjen järjestö CORI (the Conference of Religious of Ireland), joka puolusti perustuloa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. CORIn teettämässä selvityksissä perustulon rahoitusta tuettaisiin esimerkiksi verohelpotusten poistolla ja vähentämällä valtion maksamia yritystukia. Selvitysten ansiosta Irlannin hallitus ja työmarkkinaosapuolet saatiin mukaan perustulokeskusteluun. Vuosituhannen vaihteessa teetettiin korkean tason työryhmäselvityksiä perustulon rahoituksesta, tulonjakovaikutuksista, dynaamisista vaikutuksista, vaikutuksista taloudelliseen kasvuun, lyhyen ja pitkän tähtäyksen budjettivaikutuksista sekä sukupuolivaikutuksista. Tutkimuksissa

201 Christensen, 2008.

202 Liebermann, 2012.

203 Perkiö, 2013b.

204 Liebermann, 2012.

205 Ks. van der Veen, 2019; Bollain ym., 2019.

Perustulosta on keskusteltu ensisijaisesti keinona torjua köyhyyttä sekä uutena kansalaisoikeutena, joka tukisi ihmisten itsenäisiä valintoja.

todettiin, että perustulolla olisi merkittäviä positiivisia vaikutuksia köyhyyteen ja tulonjakoon, ja että julkisia menoja kasvattamatta voitaisiin toteuttaa perustulo, josta hyötyisi 70 prosenttia kotitalouksista. Tutkimusten seurauksena hallitus julkaisi syksyllä 2002 perustulosta ns. vihreän paperin, joka esittelee vaihtoehtoja lainsäädäntöä koskevan keskustelun pohjaksi. Vihreä paperi totesi perustulon alentavan köyhyyttä, kaventavan tuloeroja ja olevan toteutettavissa ilman lisärahoitusta, mutta arvioi sen todennäköisesti heikentävän työn tarjontaa.²⁰⁶ Perustulo ei lopulta toteutunut, mutta on viime vuosina noussut uudelleen keskusteluun Irlannissa.

2000-luvun alussa perustulokeskustelua nostatti useissa Euroopan maissa epävarmoissa työsuhteissa työskentelevien oikeuksia puolustanut prekariaattiliike. Vuosituhannen vaihteen jälkeen perustulokeskustelu laajeni myös useisiin sellaisiin maihin, joissa idea oli aiemmin ollut tuntematon, kuten Etelä- ja Itä-Euroopan maihin sekä useisiin Etelä-Amerikan, Aasian ja Afrikan maihin. Perustulokeskustelua motivoivat eri maissa erilaiset tekijät: siinä, missä Euroopan pitkälle kehittyneissä hyvinvointivaltioissa keskustelu on suuntautunut työn murrokseen ja perinteisten sosiaaliturvajärjestelmien ongelmiin, köyhemmissä maissa on keskusteltu toimeentulon tarjoamisesta tilanteesta, jossa suuri osa väestöstä elää äärimmäisessä köyhyydessä.

Espanjassa perustulosta on keskusteltu 2000-luvun alusta lähtien. Etenkin Kataloniassa sekä tutkijat että puolueet (ensisijaisesti vasemmistopuolueet) ovat olleet kiinnostuneita perustulosta. Vuonna 2005 katalonialainen tutkijaryhmä julkaisi kaksivuotisen tutkimusprojektin tuloksena perustulomallin, jossa esitettiin kuukausittaista 451 euron suuruista perustuloa aikuisille ja puolet tästä alaikäisille. Malliin sisältyi tuloverotuksen uudistus, jota voitaisiin täydentää muilla veroilla.²⁰⁷ 2000-luvun alkuvuosina perustulosta tehtiin useita lakialioitteita eri itsehallintoalueilla ja kaksi Espanjan parlamentissa. Kansallisella tasolla vuonna 2007 tehty aloite johti päätökseen perustaa komitea selvittämään perustulon toteutusta Espanjassa. Finanssikriisin iskettyä maahan asia kuitenkin unohtui, eikä komitea koskaan aloittanut toimintaansa. Perustulosta on keskusteltu ensisijaisesti keinona torjua köyhyyttä sekä uutena kansalaisoikeutena, joka tukisi ihmisten itsenäisiä valintoja.²⁰⁸ Vuosien 2007–2009 finanssikriisin jälkimainingeissa syntynyt Occupy (15-M) -liike otti perustulon yhdeksi keskeisimmistä vaatimuksistaan. Kansalaisliikehinnän pohjalta syntynyt Podemos-puolue on kuitenkin ollut varovainen ottamaan kantaa perustuloon. Barcelonan alueella toteutettiin vuodesta 2017 alkaen kaksivuotinen B-Mincome-kokeilu, jossa 1675 euron suuruista taattua vähimmäistuloa maksettiin yhteensä tuhannelle satunnaistamismenetelmällä valitulle pieni-

206 Healy & Reynolds, 2000; 2012.

207 Ks. Perkiö, 2013b.

208 Raventós ym., 2012.

tuloiselle kotitaloudelle. Kokeilussa testattiin erilaisia versioita vähimmäistulosta, joista osa muistutti melko läheisesti perustuloa. Alustavien tulosten mukaan takuutulon eri versiot vaikuttivat saajiensa elämään jos-sain määrin eri tavoin, mutta yleisesti ottaen heidän tyytyväisyytensä elämään lisääntyi ja mielenterveytensä parani. Vaikutukset työllisyyteen olivat neutraaleja.²⁰⁹ Koronakriisin aiheuttaman työttömyysaallon myötä Espanjan hallitus ilmoitti keväällä 2020 ottavansa käyttöön perustulon. Uudistus kattaa maanlaajuisesti noin 850 000 pienituloista kotitaloutta, jotka saavat enintään 1015 euron suuruista tulotukea. Vaikka uudistus voidaan nähdä perustulon suuntaisena, se vastaa toteutustavaltaan kuitenkin enemmän perinteisempää toimeentuloturva.

Perustulo on saanut viimeisen kahden vuosikymmenen aikana lisääntyvää huomiota myös useissa eteläisen pallonpuoliskon maissa. Ensisijaisesti perustulokokeiluja ovat toteuttaneet kansalaisjärjestöt, ja niitä on tehty Namibiassa, Intiassa, Keniassa ja Brasiliassa. Äärimmäisessä köyhyydessä eläneille ihmisille maksetun perustulon on havaittu vaikuttaneen positiivisesti muun muassa ravitsemukseen, terveyteen, taloudelliseen aktiivisuuteen ja lasten koulunkäyntiin²¹⁰.

Namibiassa ammattiliitot ja kirkot ovat olleet keskeisessä roolissa perustuloa ajavassa BIG (Basic Income Grant)²¹¹ -koalitiossa. Koalitio toteutti osittain ulkomaisella rahoituksella kaksivuotisen paikallistason perustulokokeilun vuosina 2008–2009 köyhässä 930 asukkaaseen Otviijero-Omitaran kylässä. Kokeilussa kaikki kylän asukkaat (aikuiset ja lapset) vanhuuseläkkeen saajia lukuun ottamatta saivat kuukausittaista perustuloa 100 Namibian dollaria (noin 8,6 euroa). Suurin osa kylän

asukkaista oli hyvin köyhiä ja kärsi materiaalista puutetta. Perustulokokeilun myötä köyhyys ja aliravitsemus vähenivät merkittävästi. Lasten alipainoisuus väheni, terveyskeskuskäynnit lisääntyivät ja HIV-lääkkeiden otto muuttui säännöllisemmäksi. Ennen perustuloa lähes puolet lapsista ei osallistunut kouluopetukseen säännöllisesti, koska vanhemmilla ei ollut varaa maksaa koulumaksuja tai ostaa lapsille koulupukuja. Perustulokokeilun kuluessa koulunsa keskeyttäneiden määrä laski lähes nollaan. Perustulo lisäsi taloudellista toimeliaisuutta, säästämisastetta ja tuotantoeläinten omistusta sekä vähensi velkaantuneisuutta. Ihmiset investoivat osan perustulostaan asuinolojensa parantamiseen ja pienyrittäjyyden mahdollistaviin hankintoihin. Perustulokokeilun aikana myös raportoitujen rikosten määrä väheni. Kyläläisten omien kertomusten mukaan perustulo vaikutti positiivisesti kyläläisten sosiaalisiin suhteisiin. Kyläläiset muun muassa perustivat komitean, joka neuvoi asukkaita perustulon käytössä. Henkilökohtaisen tulon arvioitiin myös vähentäneen naisten taloudellista riippuvuutta miehistä ja tukeneen heidän seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan.²¹² Vaikka perustulon toteuttamista Namibiassa on selvitetty, se ei missään vaiheessa ole saanut riittävää poliittista tukea.²¹³

212 Basic Income Grant Coalition, 2009. Namibian perustulokokeilun tulosten tulkintaan liittyy kuitenkin joitain varauksia. Perustulon vaikutuksia tutkittiin kokeilun eri vaiheissa kyselyin, haastatteluin sekä mm. terveyskeskuksen ja poliisilaitoksen rekisterien pohjalta. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ollut mukana vertailuryhmää, eli samankaltaista ryhmää, jolle ei makseta perustuloa. Perustulon saajien tilannetta kokeilun aikana verrattiin heidän tilanteeseensa ennen kokeilun alkamista ja sen jälkeen. Kokeilulle ei tehty riippumatonta arviointia, vaan kokeilun toteuttajat suorittivat myös sen arvioinnin. Rajoitteista huolimatta on kuitenkin selvää, että perustulon vaikutukset kyläläisten elämään olivat monin tavoin positiivisia.

213 Haarmann ym., 2019.

209 Láin ym., 2019.

210 Ks. Perkiö, 2014; Eskelinen & Perkiö, 2018.

211 <http://bignam.org/>

Tutkijat arvioivat perustulon myös lisänneen naisten taloudellista itsenäisyyttä ja parantaneen heidän asemaansa perheen sisällä.

Intiassa toteutettiin vuosina 2011–2013 Unicefin rahoituksella sarja perustulokokeiluja, joissa perustuloa maksettiin yhteensä yhdeksän kylän asukkaille. Kokeilussa oli mukana vertailuryhmänä yhteensä 13 kylää, joiden asukkaat eivät saaneet perustuloa. Perustulokokeiluja johti itsensä työllistävien naisten ammattiliitto SEWA (The Self-Employed Women's Association)²¹⁴. Kokeiluissa jokainen yli 14-vuotias sai henkilökohtaisen 200 rupian (n. 2,80 euroa) tulonsiirron kuukausittain ja jokainen alle 14-vuotias sai puolet tästä. Vuoden päästä summaa korotettiin aikuisille 300 rupiaan ja lapsille 150 rupiaan. Summa vastasi noin 20–30 prosenttia pienituloisen kotitalouden kuukausituloista. Tulonsiirto jaettiin aluksi käteisenä, mutta kokeilun kuluessa kaikille perustulon saajille avattiin pankkitili. Perustulo vaikutti positiivisesti terveyteen, ravitsemukseen, lasten koulunkäyntiin ja koulusuorituksiin, asuinoloihin ja taloudelliseen toimeliaisuuteen. Se vähensi merkittävästi lasten ja erityisesti tyttöjen aliravitsemusta. Perustuloa saaneet pystyivät ostamaan enemmän, laadukkaampaa ja monipuolisempaa ruokaa kuin ne, jotka eivät saaneet perustuloa. Perustuloa saavissa kylissä otettiin myös tarvittavat lääkkeet sekä käytiin terveyskeskuksessa ja lääkärissä säännöllisemmin. Ihmiset investoivat perustulostaan kiinteään omaisuuteen, kuten maatalous- tai kodinkoneisiin, asunnon remontoimiseen, saniteetin parantamiseen sekä tuotantoeläinten hankintaan. Perustulo

vähensi kotitalouksien velkaantuneisuutta ja lisäsi säästämisastetta. Pienviljelijät ryhtyivät työskentelemään omalla tilallaan ulkopuolisen (huonoilla ehdoilla teetetyn) työn sijasta. Tutkijat arvioivat perustulon myös lisänneen naisten taloudellista itsenäisyyttä ja parantaneen heidän asemaansa perheen sisällä.²¹⁵ Intiassa on käyty melko runsaasti poliittista keskustelua perustulosta ja toteutettu sen suuntaisia tulonsiirto-ohjelmia.²¹⁶

Keniaassa GiveDirectly-kansalaisjärjestö²¹⁷ on toteuttanut lahjoitusvaroin vuodesta 2016 alkaen laajoja perustulokokeiluja maaseudulla. Järjestön kautta on annettu suoria tulonsiirtoja sekä korona-apua käteisenä myös muissa Afrikan maissa. Kenian kokeiluissa perustuloa on saanut jo yli 20 000 ihmistä ja vertailuryhmineen kokeilut ovat kattaneet 295 maaseudun kylää. Maksetun perustulon suuruus on ollut noin 0,75 dollaria päivässä ja sitä on maksettu koehenkilöille eri pituisia kausia. Lyhytaikaisissa kokeiluissa perustuloa on maksettu ihmisille kahden vuoden ajan ja pitkän aikavälin kokeiluissa kahdentoista vuoden ajan. Lisäksi on tutkittu, miten kerta-luonteinen suurempi tulonsiirto vaikuttaa. Perustulon vaikutuksia tullaan tutkimaan useista näkökulmista, esimerkiksi liittyen taloudelliseen toimeentuloon, hyvinvointiin, terveyteen, sosiaalisiin suhteisiin, riskinottoon sekä makrotaloudellisiin ja kulttuurisiin dynamiikkoihin.²¹⁸ Ensimmäisissä tutkimuksissa perustulon on havaittu kohentaneen

214 <http://www.sewa.org>.

215 Davala ym., 2015; Davala, 2019.

216 Davala, 2019.

217 <https://www.givedirectly.org>.

218 <https://www.givedirectly.org/ubi-study/>.

muun muassa ihmisten omistuksia ja tuloja, parantaneen ruokaturvaa ja psykologista hyvinvointia, lisänneen kouluttautumista sekä vähentäneen perheväkivaltaa. Ihmisille maksetut suorat tulonsiirrot ovat stimuloineet taloutta ja hyödyttäneet myös muiden lähialueiden kylien ihmisiä.²¹⁹

Etelä-Amerikan maista perustulokeskustelu on ollut aktiivisinta Brasiliassa. Vasemmis-tosenaattori Eduardo Suplicyn aloitteesta Brazilian kongressi hyväksyi vuonna 2004 lain, jonka mukaan Brasiliassa otettaisiin asteittain käyttöön kaikille kansalaisille ja yli viisi vuotta maassa asuneille maksettava perustulo, joka riittäisi tyydyttämään perustarpeet. Lain toimeenpanossa ei kuitenkaan ole missään vaiheessa edetty. Brazilian vuodesta 2003 käytössä ollut Bolsa Família -ohjelma nähtiin ensimmäisenä askeleena kohti laajempaa perustuloa. Bolsa Família on pienituloisille perheille suunnattu tulonsiirto-ohjelma, joka kattaa miljoonia kotitalouksia. Siinä tuen saamiselle on ehtoja, kuten lasten terveyskeskuskäynnit, rokotukset ja koulunkäynti. Perustulaloite on kuitenkin edennyt jossain määrin kuntatasolla. Vuosina 2008–2014 ReCivitas-järjestö toteutti Quatinga Velho -nimisessä kylässä pienimuotoisen yksityisillä lahjoituksilla rahoitetun kokeilun. Kokeilu kattoi sata ihmistä, jotka saivat melko vaatimatonta 20 realin (n. 3 euroa) suuruista kuukausittain maksettavaa perustuloa. Vuodesta 2020 alkaen brasilialainen kaupunki Maricá on maksanut 52 000 asukkaalleen 130 realin (n. 20 euroa) suuruista kuukausittaista perustuloa paikallisessa elektronisessa valuutassa. Myös muualla Brasiliassa on tehty perustulokokeilusta kuntatason aloitteita.²²⁰

Aasian maista perustulo on ollut esillä ainakin Japanissa ja Etelä-Koreassa. Japanissa perustulon idea tuli tunnetuksi jo maailmansotien välillä, mutta vakavampi akateeminen keskustelu alkoi 2000-luvun alussa. Myös osa puolueista on keskustellut perustulosta. Etelä-Koreassa on aktiivinen perustuloverkosto, joka on järjestänyt aiheesta useita konferensseja. Seongnamin kaupunki on maksanut paikallisvaluutassa nuorille suunnattuja ”nuoriso-osinkoja” ja myös kolmannen sektorin toimijat ovat toteuttaneet pienimuotoisia perustulokokeiluja.²²¹

Iranissa perustulo käytännössä toteutui joulukuussa 2010, kun hallitus poisti fossiilisten polttoaineiden hintatuen korvatakseen sen seitsemälle alimmalle tulokymmenykselle maksettavalla suoralla tulonsiirrolla. Määritellyt maksukriteerit herättivät kuitenkin sekaannusta ja vastarintaa, joten tilanne ratkaistiin myöntämällä etuus kaikille, jotka rekisteröityvät sen saajiksi. Uudistus ei kuitenkaan ollut millään lailla kytköksissä perustulokeskusteluun, eikä Iranin hallitus ollut tietoinen perustuloideasta. Vaikka tulonsiirtoon ovat oikeutettuja ilman ehtoja kaikki Iranin kansalaiset iästä ja sukupuolesta riippumatta, koko perheen maksut menevät ”perheen päälle”, eli yleensä miehelle. Etuuden taso on ollut sen käyttöönotosta alkaen 455 000 rialia (vuonna 2012 n. 45 dollaria) kuukaudessa, eikä sitä ole kertaakaan korotettu. Käyttöönoton aikaan se vastasi noin kahta kolmasosaa minimipalkasta, mutta inflaatio on laskenut sen ostovoimaa voimakkaasti vuosien mittaan. Arvioiden mukaan tulonsiirrot tasoittivat käyttöönottovaiheessa tuloeroja yleisesti ja lievensivät kaupunkien ja maaseudun väli-

219 Haushofer & Shapiro, 2016; Egger ym., 2019.

220 Silva & Lima, 2019.

221 Bollain ym., 2019.

*Museovirasto, Historian kuvakokoelma
n. 1970, Volker von Bonin*

siä tuloeroja. Iranin ”perustulo” on sen osto-voiman heikentymisestä huolimatta ollut erittäin suosittu, eivätkä yritykset rajoittaa saajien määrää ole onnistuneet.²²²

Menneellä vuosikymmenellä on ollut käynnissä lukuisia perustulon suuntaisia aloitteita ja kokeiluja eri puolilla maailmaa. Useissa Euroopan maissa perustulo sai julkisuutta vuonna 2013 käynnissä olleen eurooppalaisen kansalaisaloitekampanjan (ECI) seurauksena. Kampanja vaati ”emansipatorista” perustuloa, jonka määriteltiin olevan universaali, henkilökohtainen, ilman ehtoja maksettava ja riittävän korkea taatakseen ihmisarvoisen elämän ja osallisuuden yhteiskunnassa. Lähtökohtana oli, että perustulon käytännön toteutus jäisi kunkin EU:n jäsenmaan omalle vastuulle. Kampanja ei kuitenkaan onnistunut keräämään vaadittua miljoonaa allekirjoitusta EU:n alueelta. Kansalaisaloitekampanja johti kuitenkin eurooppalaisen perustuloverkosto UBIE:n²²³ perustamiseen ja perustulokeskustelun laajenemiseen useissa EU-maissa. Sveitsissä perustulosta järjestettiin vuonna 2016 kansanäänestys, jossa aloite kuitenkin kaatui. Eurooppalaiset perustuloverkostot käynnistivät vuonna 2020 uuden kansalaisaloitekampanjan perustulon puolesta²²⁴. Osana eurooppalaista kansalais-

aloitetta on aloitettu joukkorahoituksella toteutettu perustulo, jonka saajat valitaan arvonnalla²²⁵.

Perustulon suuntaisia kokeiluja on viime vuosina tehty runsaasti. Osan kokeiluista ovat toteuttaneet kansalaisjärjestöt, osan taas kansallis- tai paikallistason hallinnot. Paikallishallinnon toteuttamia perustuloa muistuttavia kokeiluja on ollut Kanadan Ontariossa, Alankomaissa Utrechtissa ja useissa muissa kunnissa sekä Espanjassa Barcelonan alueella. Yksityishenkilöiden ja järjestöjen rahoittamia pienimuotoisia kokeiluja on tehty ainakin Namibiassa, Brasiliassa, Saksassa, Yhdysvalloissa ja Etelä-Koreassa.²²⁶ Suomen kokeilu on ollut toistaiseksi ainoa valtakunnallisen tason kokeilu. Kanadassa Ontarion provinssin liberaali hallitus aloitti vuonna 2018 perustulokokeilun kolmessa kaupungissa. Perustulokokeilun oli tarkoitus kattaa 4 000 pienituloista ihmistä ja kestää kolme vuotta. Hallituksen vaihtuessa kokeilu kuitenkin keskeytettiin. Yhdysvalloissa yksityisellä ja säätiörahoituksella kustannettua perustuloa on kokeiltu Kalifornian alueella Oaklandissa ja Stocktonissa. Oaklandin kokeilun toteuttanut Y Combinator on suunnittelemassa lisää kokeiluja eri puolille Yhdysvaltoja. Myös Saksassa pienimuotoisia perustulokokeiluja on

²²² Tabatabai, 2012; Karshenas & Tabatabai, 2019.

²²³ <https://www.ubi.eu>.

²²⁴ <https://eci-ubi.eu>.

²²⁵ <https://ubi4all.eu/fi/>.

²²⁶ Lyhyt kuvaus kaikista perustulokokeiluista: https://www.vox.com/future-perfect/2020/2/19/21112570/universal-basic-income-ubi-map?utm_campaign=

Koronakriisi on heikentänyt monien ihmisten taloudellista tilannetta, minkä vuoksi useat maat ovat toteuttaneet pienituloisille suunnattuja suoria tulonsiirtoja.

tehty yksityisellä rahoituksella. Mein Grun-deinkommen -ryhmä on vuodesta 2014 mak-sanut vertaisrahoituksella vuoden ajan 1100 euron suuruista perustuloa mukaan ilmoit-tautuneille ihmisille kaikkialta maailmasta. Vuonna 2019 Sanktionsfrei-niminen projekti käynnisti uuden täysin yksityisrahoituksella toteutetun perustulokokeilun, jossa 250 sa-tunnaistamismenetelmällä valittua ihmistä Saksassa saa 424 euron suuruista kuukau-sittaista perustuloa kolmen vuoden ajan²²⁷. Kokeilun vertailuryhmänä on 250 henkilöä, jotka eivät saa perustuloa. Viimeisin, 120 pie-nituloista saksalaista kattava perustulokokeilu käynnistyi vuonna 2020. Yksityisrahoituksella toteutetussa kokeilussa koehenkilöt saavat 1200 euron suuruista perustuloa kuukausit-ain kolmen vuoden ajan²²⁸.

Kaikista viime vuosina toteutetuista perus-tulokokeiluista ei ole saatavissa systemaat-tiseen tutkimukseen perustuvia arviointeja. Osassa kokeiluista kyseessä ei myöskään ole ollut varsinainen perustulomalli, vaikka ko-keiltu tulonsiirto onkin joiltain osin muistut-tanut perustuloa. Perustulon vaikutukset ovat myös jossain määrin kontekstisidonnaisia. Esimerkiksi köyhemmissä maissa toteutetu kokeilu ei kerro kovin paljon perustulon vaikutuksista eurooppalaisessa kehittyneessä hyvinvointivaltiossa. Kokeilujen lisääntyese-

sä joka tapauksessa myös vertailukelpoinen tutkimustieto perustulon tyyppisten tulon-siirtojen vaikutuksista lisääntyy.

Koronakriisi on heikentänyt monien ihmis-ten taloudellista tilannetta, minkä vuoksi useat maat ovat toteuttaneet pienituloisille suunnattuja suoria tulonsiirtoja, jotka to-teutustavaltaan muistuttavat jossain määrin perustuloa²²⁹. Ainakin Hongkongin²³⁰ ja Japa-nin²³¹ hallitukset ovat jakaneet kansalaisilleen tilapäistä ”helikopterirahaa”, eli kertaluon-toisesti maksettavaa kulutusrahaa talouden kysynnän elvyttämiseen. Myös Etelä-Afrikas-sa, jossa perustulo on ollut jo aiemmin lähellä toteutua, on toteutettu perustuloa vastaavia tulonsiirtoja²³². Vastaavia tulonsiirtoja on tehty useissa maissa eri puolilla maailmaa. Vielä ei tiedetä, missä määrin vastikkeetto-mat suorat tulonsiirrot vakiintuvat osaksi so-siaaliturvajärjestelmiä koronakriisin jälkeen.

229 Ks. <https://socialprotection.org/connect/communities/social-protection-responses-covid-19-task-force>

230 South China Morning Post, 26.2.2020: Hong Kong budget to hit record deficit of HK\$139 billion with relief measures of HK\$10,000 per individual and full loan backing for small firms. <https://www.scmp.com/news/hongkong/politics/article/3052405/hongkong-budget-hk120-billion-reliefpackage-includes>

231 Nikkei Asian Review 16.4.2020: Abe adopts universal \$930 handout as walls close in. <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Coronavirus/Abe-adoptsuniversal-930-handout-as-walls-close-in>.

232 <https://basicincome.org/news/2020/07/south-africa-cash-transfer/>

227 Ks. <https://hartz-plus.de/hpenglish>.

228 Ks. <https://www.vox.com/future-perfect/2020/8/25/21399408/germany-basic-income-ubi-covid-19-pandemic>.

Kansalliset rajat ylittävä perustulo

Perustulosta keskustellaan yleensä kansallisella tasolla toteutettavana sosiaaliturvan uudistuksena. Globaalin talouden ja kärjistyvän ympäristökriisin oloissa on kuitenkin syytä kysyä, voisiko perustulo olla kansalliset rajat ylittävä tai jopa globaali. Tästä aiheesta on kuitenkin toistaiseksi keskusteltu melko vähän. Kaikille maailman ihmisille kuuluvana oikeutena perustulo voisi auttaa tasaamaan historiallisesti rakentunutta globaalia eriarvoisuutta. Kansalliset rajat ylittävän perustulon toteuttamisella on tietysti monia käytännön haasteita. Esimerkiksi Euroopan unionissa perustulon voisi kuitenkin toteuttaa sosiaalisen osingon periaatteella, jolloin unionin ei tarvitsisi puuttua sen toimivallan ulkopuolella oleviin kansallisen tason sosiaaliturvajärjestelmiin. Kansalliset rajat ylittävä perustulo olisi joka tapauksessa

todennäköisesti alkuun melko maltillinen, ja se toteutettaisiin kansallisista sosiaaliturvajärjestelmistä irrallaan. Ylikansallinen lähestymistapa ei sulje pois mahdollisuutta toteuttaa perustulo myös kansallisen tason sosiaaliturvauudistuksena, vaan eri tasoilla toteutetut perustulot voisivat täydentää toisiaan.

Konkreettisin ehdotus eurooppalaisesta perustulosta on Philippe Van Parijsin ja Yannick Vanderborghtin ”Euro-Dividend”²³³, joka maksettaisiin kaikille euroalueen tai Euroopan unionin asukkaille. Ehdotus syntyi reaktiona Philippe Schmitterin ja Michael Bauerin vuonna 2001 ehdottamaan ”Eurostipendiin”, jonka saisivat ainoastaan pienituloiset. Van Parijs ja Vanderborght näkivät Eurostipendin ongelmallisena, koska se loisi yksilötasolla köyhyysloukun (ihmisten ei kannattaisi

²³³ Van Parijs & Vanderborght 2012; Van Parijs 2013.

Helsingin kaupunginmuseo 2008, Kari Hakli

tavoitella lisätuloja, jos se johtaisi stipendin menetykseen) ja suosisi perusteettomasti korkeiden tuloerojen maita (mitä enemmän pienituloisia, sitä enemmän eurostipendijä maan kansalaiset saisivat). Myöhemmin Van Parijs ja Vanderborght tarjosivat Euro-Dividendiä korjausliikkeeksi niin sanottuihin euron valuongelmiin. Van Parijsin ja Vanderborghtin mukaan suoraan ihmisille maksettava tulonsiirto toimisi automaattisena talouden puskurimekanismina, tukisi EU:n aluepolitiikkaa jakamalla rahaa alueen varakkaammilta metropolialueilta köyhemmille reuna-alueille ja suojelisi EU-maita ajautumasta keskenään sosiaalisia oikeuksia polkevaan kilpailuun. Euro-Dividendin taso on ehdotuksissa noin 200 euroa kuukaudessa ja sen tarkoituksena on ainoastaan täydentää (ei korvata) kansallisia toimeentuloturvajärjestelmiä. Van Parijs ja Vanderborght ehdottavat etuuden ensisijaiseksi rahoitusmekanismiksi yleiseurooppalaista 20 prosentin arvonlisäveroa, jota voitaisiin täydentää esimerkiksi rahoitusmarkkina- tai hiiliveroilla. Maat voisivat halutessaan korvata osan sosiaaliturvas-

taan Euro-Dividendillä, jolloin niiden kansalliset sosiaaliturvamenot pienenisivät.

Myös globaalia perustuloa on ehdotettu. Filosofit Thomas Pogge on ehdottanut globaalia resurssiosinkoa (Global Resource Dividend, GRD), joka rahoitettaisiin perimällä veroa luonnonvarojen käytöstä²³⁴. Öljyn ja mineraalien kaltaisten uusiutumattomien luonnonvarojen lisäksi tällaisiksi resursseiksi voitaisiin Poggen mukaan lukea luonnonvarat, jotka kuluvat tai pilaantuvat käytöstä, kuten ilmakehän tai veden saastuttaminen, tai aitaavat resurssin pois yhteisestä käytöstä, kuten maan käyttö maa- ja karjatalouteen tai rakentamiseen. Poggen ehdottama resurssiosinko ei olisi universaali, vaan se kohdistuisi ainoastaan globaalisti köyhimmille. Poggen ehdotuksen lähtökohta on, että kaikille ihmisille kuuluu luovuttamaton osuus maapallon luonnonvaroista. Nykyisellään rikkaimmat ihmiset kaikissa maissa pystyvät hyötymään kohtuuttoman paljon luonnonvaroista, kun taas köyhimmillä ei ole tähän mitään mahdollisuuksia. Globaalissa taloudessa

234 Pogge, 2001.

Euro-Dividendin taso on ehdotuksissa noin 200 euroa kuukaudessa.

rikkaat maksavat toisille rikkaille (esimerkiksi suuryritykset luonnonvaroiltaan rikkaiden maiden eliitille) siitä, että pääsevät käsiksi luonnonvaroihin, kun taas maailman köyhät jäävät osattomiksi tästä kaikesta ja joutuvat kärsimään ympäristötuhot. Poggen mukaan globaali resurssiosinko tasoittaisi globaalia epätasa-arvoa ja lieventäisi tehokkaasti äärimmäistä köyhyyttä.

Resurssiosingon kanssa samansukuisia ovat ehdotukset hiiliveroilla rahoitettavasta hiiliosingosta²³⁵. Hiilimaksu ja -osinko (carbon fee and dividend) on keino ohjata yritykset ja kuluttajat irti fossiilisten polttoaineiden käytöstä markkinaehtoisella ja sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla. Se pohjautuu ajatukselle, että yhteistä ilmakehää saastuttavien pitäisi maksaa muille hyvitystä saastuttamisesta. Ehdotuksissa fossiilisten polttoaineiden (öljy, kivihiili ja kaasu) käytöstä maksetaan vero tai maksu, joka on käyttöönottovaiheessa alhaisempi ja sen tasoa korotetaan vuosittain. Tämä nostaa asteittain fossiilisten polttoaineiden ja niillä tuotettujen tuotteiden hintoja, ja ohjaa siten yrityksiä ja kuluttajia kohti uusiutuvan energian käyttöä. Hiilimaksun tuotto jaetaan tasasuuruksena kuukausittaisena osinkona kaikkien järjestelmässä mukana olevien maiden asukkaille. Hiiliosinko

olisi hyvä lähtökohta eurooppalaisen perustulon toteuttamiselle. Rahoitusta voisi kerätä myös esimerkiksi yritys- ja varallisuusveroilla tai verottamalla luonnonvarojen käyttöä ja saastuttamista.

Kanadalainen taloustieteilijä Myron J. Frankman on ehdottanut globaalia perustuloa osana ”demokraattista maailmanfederalismia”²³⁶, mihin sisältyy perustulon lisäksi maailmanlaajuinen julkistalous, globaalilta paikallistasolle kulkeva demokraattinen hallinto, globaali valuutta ja ihmisten vapaa liikkuvuus. Frankmanin mukaan maahanmuuton rajoitteita voitaisiin purkaa, kun kaikkialla olisi käytössä perustulo, joka luo ihmisille toimeentulon mahdollisuuksia heidän kotimaassaan eikä pakota lähtemään köyhyyden vuoksi muualle. Frankman on esittänyt erilaisia vaihtoehtoja globaalin perustulon toteutukseen ja rahoitukseen. Yhtenä vaihtoehtona olisi maksaa 1000 dollarin vuosittaisista perustuloa kaikille maapallon asukkaille. Perustulo voitaisiin Frankmanin mukaan rahoittaa esimerkiksi globaalisti suurituloisimmalle kymmenelle prosentille suunnatavalla erillisellä lisätuloverolla, täydennettynä mahdollisesti suuryritysten voittojen verotuksella, globaalilla varallisuusverolla ja kansainvälisen veronkierron kitkemisellä.

²³⁵ Tarkemmin hiiliosingoista, ks. Perkiö, 2020c, 28–29.

²³⁶ Frankman, 2002; 2004.

Tässä viikosessa on luotu katsaus perustulon ideaan, perustulokeskusteluihin meillä ja muualla sekä erilaisiin vaihtoehtoihin perustulon toteuttamiseksi. Keskustelu perustulosta on ajankohtainen useammastakin syystä. Työn ja toimeentulon muodot ovat murroksessa, kansantalouksia ja hyvinvointivaltioita on sopeutettava ekologisesti kestäviin rajoihin ja suomalaisen sosiaaliturvan uudistamista valmistellaan. Turvatun toimeentulon tärkeyttä korostavat monet aikamme myllerrykset, kuten koronan aiheuttama globaali pandemia ja erilaisia poikkeustiloja lisäävä ilmastokriisi. Olemassaolomme ekologisen perustan rapautuessa on välttämätöntä arvioida uudelleen niitä perusteita, joille taloudelliset ja sosiaalipoliittiset instituutiot on rakennettu²³⁷.

Perustulo on viime vuosikymmenenä ottanut useita pieniä edistysaskelia eri puolilla

maailmaa. Siitä on tullut aikaisempaa vakavammin otettava politiikkaidea, joka yhä useammin nousee keskusteluun puhuttaessa sosiaaliturvan uudistamisesta. Erilaisten perustulokekeilujen aalto on tuottanut tietoa perustulon vaikutuksista ja sen toteuttamisen institutionaalisista lähtökohdista. Koska eri maiden sosiaaliturvajärjestelmät ovat hyvin erilaisia, on todennäköistä, että myös perustulo tullaan toteuttamaan eri puolilla maailmaa eri tavoin. Toisaalta on myös todennäköistä, että perustulon nimellä toteutetaan sellaisiakin uudistuksia, jotka eivät määritelmällisesti sitä vastaa. Jos yksikin maa ryhtyy perustulon edelläkävijäksi, saattaa syntyä dominoefekti, jossa yhä useampi maa ryhtyy toteuttamaan perustulon suuntaisia uudistuksia. Toistaiseksi perustulo ei vielä missään ole saanut riittävästi poliittista kannatusta, vaikka ehdotus onkin saatu nostettua politiikan asialistoille²³⁸. Jos ja kun toteutusta

237 Ks. Perkiö, 2019.

238 Ks. De Wispelaere, 2016a.

Asetelma kääntyy ylösalaisin, jos perustulo nähdään sosiaaliturvan sijasta jokaiselle kuuluvana taloudellisena oikeutena.

kohden edetään, on varauduttava siihen, että yleisellä tasolla perustuloideaa kannattavien välille syntyy myös merkittäviä ideologisia erimielisyyksiä perustulon toteutustavasta ja rahoituksesta²³⁹.

Kuten tästä vihkosesta selviää, perustulolla voidaan tavoitella monenlaisia asioita ja se voidaan toteuttaa useilla erilaisilla tavoilla. Osa perustulon kannattajista pyrkii ensisijaisesti korjaamaan sosiaaliturvajärjestelmän loukkuja ja parantamaan työn kannusteita, kun taas toiset tavoittelevat perustavampia muutoksia siihen, miten yhteiskunta on järjestäytynyt. Oikeistolaisemmissa perustulomalleissa tavoitteena on usein ollut karsia sosiaaliturvamenoja ja lisätä matalapalkkaista työtä, kun taas vasemmistolaiset mallit pyrkivät taloudellisen eriarvoisuuden tasaamiseen ja pienituloisten toimeentulon parantamiseen. Vasemmistolaisilla perustulomalleilla on usein tavoiteltu myös autonomian lisäämistä, työn käsitteen laajentamista ja tuotantosuhteiden uudelleenjärjestelyä. Tasoltaan riittävän perustulon nähdään parantavan heikossa asemassa olevien itsemääräämisoikeutta ja neuvotteluvoimaa, kun he voivat sanoa ei

huonoin ehdoin tarjottavalle työlle ja muille alistaville suhteille. Perustulo voidaan myös eri ehdotuksissa rahoittaa erilaisin tavoin. Yksi perinteisestä sosiaaliturva-ajattelusta poikkeava vaihtoehto perustulon toteutukseen on sosiaalinen osinko, jolloin perustulo rahoitetaan perimällä veroja tai maksuja yhteisiksi katsottujen resurssien hyödyntämisestä.

Vaikka monet kannattavat sosiaaliturvan yksinkertaistamista ja perusturvan takuusta kaikissa elämäntilanteissa, perustuloa saatetaan silti vastustaa sen vastikkeettomuuden vuoksi. Nykyiset sosiaaliturvajärjestelmät ovat rakentuneet oletukselle, että ihminen elättää itsensä ensisijaisesti omalla työllään. Ne heijastelevat erilaisia ”ansaitsevuuteen” liitettyjä normatiivisia käsityksiä²⁴⁰. Erityisesti vastavuoroisuuden normi, eli oletus, että jotain saatuaan on annettava jotain myös vastineeksi, nähdään usein moraalisena esteenä vastikkeettomalle tulolle²⁴¹. Viime aikoina julkisessa keskustelussa on usein peräänkuulutettu vastikkeettomuuden sijasta enemmän vastikkeellisuutta sosiaaliturvaan. Asetelma kääntyy kuitenkin ylösalaisin, jos perustulo nähdään sosiaaliturvan sijasta jo-

239 De Wispelaere, 2016b; Chrisp & Martinelli, 2019.

240 Ks. esim. van Oorschot, 2000.

241 Ks. esim. Van Parijs, 1995; Birnbaum, 2012.

kaiselle kuuluvana taloudellisena oikeutena tiettyihin resursseihin. Erityisesti kärjistyvän ekologisen kriisin ja alati lisääntyvän tuotannon automaation aikakaudella on aiheellista kysyä, miten taloudellisia resursseja tulisi oikeudenmukaisesti jakaa. Nykyisellään niin yhteisten luonnonvarojen, tieteellisten ja teknologisten keksintöjen kuin työn tuottavuuden kasvun tuottamat hyödyt jakautuvat hyvin epätasaisesti. Perustulo olisi keino tasoittaa menneiden sukupolvien aikana kertynyttä epäoikeudenmukaisuutta, joka on johtanut varallisuuden äärimmäiseen keskittymiseen.

Sosiaaliturvan näkökulmasta perustulo tarkoittaisi universalismin periaatteen huomattavaa laajentamista. Universalismi on historiallisesti ollut keskeinen periaate pohjoismaisen hyvinvointimallin rakentumisessa²⁴². Selkeimmin universalismi on toteutunut sosiaali- ja terveystaloudellisuissa, koulutuksessa sekä työvoiman ulkopuolella olevan väestön (lapset ja eläkeläiset) tulonsiirroissa. Työikäiselle väestölle suunnattuihin tulonsiirtoihin on sisäänrakennettu oletus ansiotyöstä ensisijaisena tulonlähteenä. Perustulo ylittäisi perinteiset sosiaaliturvan kategoriat, joilla ihmiset luokitellaan esimerkiksi ”työttömiksi” tai ”eläkeläisiksi”²⁴³. Työ ja siitä saatava toimeentulo on muuttunut monien ihmisten osalta sirpaleiseksi²⁴⁴ ja osa ihmisistä on vasten tahtoaan ilman ansiotyötä. Perustulo joustaisi nopeasti muuttuvissa elämäntilanteissa ja poistaisi sosiaaliturvan saamiseen

liittyvän häpeän. Etenkin työttömyys koetaan usein leimaavana, häpeällisenä ja nöyryyttävänä. Perustulo helpottaisi myös ihmisten osallistumista eri elämäntilanteissa eri tavoin ansiotyöhön ja muuhun tärkeään toimintaan, kuten hoivaan. Sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta olisi kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, ettei perustulo sitoisi naisia kotiin hoivatyön pariin.

Meneillään oleva ekologinen kriisi edellyttää päästöjen ja luonnonvarojen kulutuksen sopeuttamista ekologisesti kestäviin rajoihin nopeassa aikataulussa. Myös vasemmiston perinteisiä, talouskasvuun ja työllisyyteen sidottuja tavoitteita on tarkasteltava uudelleen. Ekologisiin haittaveroihin ja varallisuuden verotukseen pohjautuva perustulo voisi olla keino kytkeä yhteen ympäristö- ja sosiaalipoliittisia tavoitteita, eli toteuttaa ekologista siirtymää eriarvoisuutta vähentävällä tavalla. Perustulo tukisi ihmisten toimeentuloa elinkeinorakenteen murroksessa ja voisi olla myös yksi keino purkaa erilaisia instituutioiden toimintaan kytkettyjä talouden ”kasvupakkoja”. Perustulon avulla voitaisiin tehdä monenlaista uutta politiikkaa: esimerkiksi työn jakaminen ja erilaiset ansio- ja vapaaehtoistyön rajapinnalla tehtävät projektit helpottuisivat. Yksi vaihtoehto olisi ottaa perustulon rinnalle käyttöön vastikkeellinen osallisuustulo, joka tarjoaisi perustulon tasoa paremman toimeentulon niille, jotka osallistuvat esimerkiksi hoivaan, ekosysteemien elvytykseen tai ympäristön kunnossapitoon liittyviin yleishyödyllisiin tehtäviin. Vapaaehtoinen osallisuustulo voisi olla ainakin pitkäaikaistyöttömille ja muille vaikeasti avoi-

²⁴² Anttonen & Sipilä, 2000; Anttonen, 2002.

²⁴³ Ks. Kajanoja, 2012.

²⁴⁴ Jakonen, 2018; Jokinen, 2018.

Helsingin kaupunginmuseo 2020, Anette Helander

mille markkinoille työllistyvillä tapa parantaa toimeentuloaan ja osallistua merkityksellisellä tavalla yhteiskuntaan. Perustulon rinnalle on ehdotettu myös julkisen sektorin tarjoamaa ”työtakuuta”²⁴⁵. Jos perustuloa olisi mahdollisuus korottaa osallistumalla, voisi varsinaisen perustulon taso olla alhaisempi-kin. Yhdistelmä perustuloa ja osallisuustuloa saattaisi voittaa puolelleen myös niitä, jotka suhtautuvat kriittisesti perustulon vastikkeettomuuteen.

Sosiaaliturvan uudistaminen on ollut Suomessa useaan otteeseen politiikan asialistalla jo 1980-luvun lopulta saakka. Vaikka sosiaaliturvan uudistuskomiteoita on asetettu, suurta reformia ei ole saatu toteutettua. Perustulo on noussut usein keskusteluihin sosiaaliturvan uudistuksesta puhuttaessa, mutta tällä hetkellä vastikkeettoman tulon poliittinen kannatus ei ole riittävää. Vastikkeeton tulo sopii huonosti nykyisiin työn itseisarvoa korostaviin ajattelutapoihin. Vaikka perustulon kannattajat ovat korosta-

neet perustulon kannustavia ominaisuuksia, periaatteellisella tasolla vastikkeeton tulo antaa kuitenkin oikeutuksen olla osallistumatta työhön, ainakin, jos tyytyvä taloudellisesti niukkaan elämään. Siksi perustulon kannattajien olisi tärkeää myös kyseenalaistaa niitä lähtökohtia, joiden varassa sosiaalipoliittista keskustelua käydään. Olisi katsottava nykyisen sosiaalipoliittisen keskustelun ahtaiden käsitysten yli ja puhuttava siitä, millaisten periaatteiden varaan yhteiskunta halutaan rakentaa.

Erityisesti sosiaalisen osingon näkökulma perustuloon haastaa perinteisen köyhyden torjuntaan keskittyvän ja työmoraalin ympärille kietoutuneen sosiaaliturva-ajattelun. Kysymys yhteisen vaurauden oikeudenmukaisesta jakamisesta mahdollistaa pureutumisen yhteiskunnallisen eriarvoisuuden juurisyihin. Sosiaalinen osinko voidaan nähdä jokaiselle ihmiselle kuuluvana perustavanlaatuisena taloudellisena oikeutena, jonka saamiselle ei voi asettaa mitään ehtoja.

²⁴⁵ Ks. Perkiö & Kajanoja 2015.

Lähteet

- Airio, I., Kangas, O., Koskenvuo, K. & Laatu, M. (2015) Kansa kannattaa perustuloa 1/3: Perustulolla suuri kannatus. Kelan tutkimusblogi 29.9.2015.
<http://blogi.kansanelakelaitos.fi/arkisto/2759>.
- Airio, I., Kangas, O., Koskenvuo, K. & Laatu, M. (2016) Tasaveroon pohjautuviin perustulomalleihin suhtaudutaan varauksellisesti. Kelan tutkimusblogi 1.2.2016.
<http://blogi.kansanelakelaitos.fi/arkisto/2942>.
- Andersson, J. O. (1988) *Vänsterframtid*. Helsinki: Folkets Bildningsförbund.
- Andersson, J. O. (2010) Basic Income from an ecological perspective. *Basic Income Studies*, 4(2).
- Andersson, J. O. (2012) Perustulo ja kohtuutalous – radikaali yhdistelmä. Teoksessa: J. Perkiö & K. Suopanki (toim.) *Perustulon aika*. Helsinki: Into.
- Anttonen, A. (2002) Universalism and social policy: A Nordic-feminist revaluation. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 10(2), 71–80.
- Anttonen, A. & Sipilä, J. (2000) Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Tampere: Vastapaino.
- Atkinson, A. (1996) The Case for a Participatory Income. *Political Quarterly*, 67: 67–70.
- Basic Income Grant Coalition (2009) *Making the difference! The BIG in Namibia. Basic Income Grant Pilot Project*. Assessment Report. Windhoek. Authors Claudia Haarmann, Dirk Haarmann, Herbert Jauch, Hilma Shindondola-Mote, Nicoli Nattrass, Ingrid van Niekerk and Michael Samson.
http://www.bignam.org/Publications/BIG_Assessment_report_o8b.pdf.
- Birnbaum, S. (2012) *Basic Income Reconsidered. Social Justice, Liberalism, and the Demands of Equality*. New York: Palgrave MacMillan.
- Blomberg, H., Kroll, C. & Tarkiainen, L. (2020) Elämää perustulolla - Perustulokokeilun työllisyys-, osallisuus- ja autonomiavaikutukset kokeiluun osallistuneiden haastattelukertomuksissa. Teoksessa: O. Kangas, S. Jauhiainen, M. Simanainen & M. Ylikännö (toim.) *Suomen perustulokokeilun arviointi*. Sosiaali- ja terveysministeriö: Raportteja ja muistioita 2020:15, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9890-2>
- Bollain, J., Groot, Loek., Miller, A., Schmidt, E., Tahiraj, E., Verlaat, T. & Yi, G. (2019) A Variety of Experiments. In M. Torry (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income. Exploring the Basic Income Guarantee*. Palgrave Macmillan, Cham.

- Boulanger, P.-M. (2010) Basic Income and Sustainable Consumption Strategies. *Basic Income Studies*, 4(2).
- Casassas, D. (2007) Basic Income and the Republican Ideal: Rethinking Material Independence in Contemporary Societies. *Basic Income Studies* 2(2): 1–7.
- Casassas, D. & De Wispelaere, J. (2015) Republicanism and the Political Economy of Democracy. *European Journal of Social Theory*, 19(2).
- Chrisp, J. & Martinelli, L. (2019) Neither Left Nor Right. Teoksessa: M. Torry (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income. Exploring the Basic Income Guarantee*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Christensen, E. (2008) *The Heretical Political Discourse – a Discourse Analysis of the Danish Debate on Basic Income*. Aalborg University Press.
- Cunliffe, J. & Erreygers, G. (toim.) (2004) *The Origins of Universal Grants. An Anthology of Historical Writings on Basic Capital and Basic Income*. Hampshire and New York: Palgrave MacMillan.
- Davala, S. (2019) Pilots, Evidence and Politics: The Basic Income Debate in India. Teoksessa: M. Torry (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income. Exploring the Basic Income Guarantee*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Davala, S., Jhabvala, R., Standing, G. & Mehta, S. K. (2015) *Basic Income: A Transformative Policy for India*. Bloomsbury.
- De Wispelaere, J. (2015) *An Income of One's Own? The Political Analysis of Universal Basic Income*. Väitöskirja, Tampere University Press. Ladattavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9989-0>
- De Wispelaere, J. (2016a) Basic Income in Our Time: Improving Political Prospects Through Policy Learning? *Journal of Social Policy*, 45(4), 617–634.
- De Wispelaere, J. (2016b) The Struggle for Strategy: On the Politics of the Basic Income Proposal. *Politics*, 36, (2), 131–141.
- De Wispelaere, J., Halmetoja, A. & Pulkka, V-V. (2019) The Finnish Basic Income Experiment: A Primer. Teoksessa: M. Torry (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income. Exploring the Basic Income Guarantee*. Cham: Palgrave Macmillan.

- Egger, D., Haushofer, J., Miguel, E., Nielhaus, P. & Walker, M. (2019) General equilibrium effects of cash transfers: experimental evidence from Kenya. Ladattavissa: <https://www.givedirectly.org/wp-content/uploads/2019/11/General-Equilibrium-Effects-of-Cash-Transfers.pdf>.
- Eskelinen, T. & Perkiö, J. (2018) Micro-investment Perspective and the Potential of the Universal Basic Income. *Development Policy Review*, 2018; 36: O696– O709. Ladattavissa: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/dpr.12304>.
- European Social Survey Round 8 (2016). <https://www.europeansocialsurvey.org/data/download.html?r=8>.
- Finér, L. (2018) Mikä on kestävän kehityksen arvonlisävero? Veropolitiikkablogi. <https://veropolitiikka.blog/2018/06/14/mika-on-kestavan-kehityksenarvonlisävero/#more-1008>.
- Fitzpatrick, T. (2010) Basic Income. Post-productivism and Liberalism. *Basic Income Studies*, 4(2).
- Fleischer, M. P. & Lehto, O. (2019) Libertarian Perspectives on Basic Income. Teoksessa: M. Torry (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income. Exploring the Basic Income Guarantee*. Palgrave Macmillan, Cham.
- Forget, E. (2011) The Town with No Poverty: The Health Effects of a Canadian Guaranteed Annual Income Field Experiment. *Canadian Public Policy / Analyse De Politiques*, 37(3), 283-305. Ladattavissa: <http://www.jstor.org/stable/23050182>.
- Forss, M. & Kanninen, O. (2014) Miten testata perustulon vaikutuksia? Kenttäkoekulttuurin lyhyt oppimäärä. Ajatushautomo Tänk. Ladattavissa: https://www.sitra.fi/julkaisut/Muut/Miten_testata_perustulon_vaikutuksia.pdf.
- Frankman, M. (2002) A planet-wide citizen's income. Espousal and Estimates. <http://www.basicincome.org/bien/pdf/2002Frankman.pdf>.
- Frankman, M. (2004) A Planet-Wide Citizen's Income: An Espousal <http://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/25124>.
- Gentilini, U., Grosh, M., Rigolini, J. & Yemtsov, R. (2020) *Exploring Universal Basic Income: A Guide to Navigating Concepts, Evidence, and Practices*. Washington, DC: World Bank. © World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32677> License: CC BY 3.0 IGO.
- Goodin, R. E. (2001) Work and welfare: Towards a post-productivist welfare regime. *British Journal of Political Science*, 31(1), 13–39.

Grekula, E.-M. (2019) Kertomuksia nykyajan köyhyydestä. Syitä ja ratkaisuehdotuksia.

Helsinki: Vasemmistofoorumi ry: Raportteja 3/2019.

Ladattavissa: <http://vasemmistofoorumi.fi/uusi/wp-content/uploads/2019/11/grekula-sivut-netti.pdf>

Haagh, L. (2019) The Philosophy and Political Economy of Basic Income Revisited.

Teoksessa: M. Torry (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income.*

Exploring the Basic Income Guarantee. Palgrave Macmillan, Cham.

Haarmann, C., Haarmann, D. & Nattrass, N. (2019) The Namibian Basic Income Grant

Pilot. Teoksessa: M. Torry (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income.*

Exploring the Basic Income Guarantee. Palgrave Macmillan, Cham.

Haavisto, I. & Heikkinen, J. (2017) Työ ensin. EVA Arvio. Ladattavissa:

<https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2017/07/EVA-Arvio-Ty%C3%B6-ensin-nro-10.pdf>.

Halmetoja, A., De Wispelaere, J., & Perkiö, J. (2019) A Policy Comet in Moominland?

Basic Income in the Finnish Welfare State. *Social Policy and Society*, 18(2), 319–330.

Haushofer, J. & Shapiro, J. (2016) The short-term impact of unconditional cash transfers

to the poor: Experimental evidence from Kenya. *The Quarterly Journal of Economics* (2016), 1973–2042. Ladattavissa: <https://jeremypshapiro.appspot.com/papers/QJE%20UCT.pdf>.

Healy, S., & Reynolds, B. (2000) From Concept to Green Paper: Putting Basic Income on

the Agenda in Ireland. Teoksessa: R. van der Veen & L. Groot (toim.) *Basic income on the agenda: policy objectives and political chances.* Amsterdam: Amsterdam University Press.

Healy, S., & Reynolds, B. (2012) Ireland: Pathways to a Basic Income in Ireland. Teoksessa:

R. K. Caputo (toim.) *Basic Income Guarantee and Politics: International Experiences and Perspectives on the Viability of Income Guarantee.* New York: Palgrave MacMillan.

Hirvilammi, T. (2020a) The Virtuous Circle of Sustainable Welfare as a Transformative

Policy Idea. *Sustainability*, 12, 391. Ladattavissa: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/1/391>.

Hirvilammi, T. (2020b) Hyvä kehä kestävän hyvinvoinnin vauhdittajana.

Kalevi Sorsa -säätio. Ladattavissa: <https://sorsaoundation.fi/hirvilammi-hyva-keha-kestavan-hyvinvoinnin-vauhdittajana/>.

Honkanen, P. (2012) Perustulon rahoitus ja veromallit. Teoksessa J. Perkiö & K. Suopanki

(toim.) *Perustulon aika.* Helsinki: Into.

- Honkanen P. (2009) Keskustelua Saksasta. Perustulo uusliberalistien unena ja vasemmiston haaveena. *Yhteiskuntapolitiikka*, 74: 644–651. Ladattavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/101654>.
- Honkanen P. (2014) Basic income and negative income tax. A comparison with a simulation model. *Basic Income Studies*, 9: 119–135.
- Honkanen, P. (2020) Perusturvan kehitys 2010–2020. Helsinki: Soste ry. Ladattavissa: <https://www.soste.fi/perusturvan-kehitys-2010-2020/>
- Honkanen P, Kajanoja J. Steps towards basic income – Case Finland. München: BIEN kongressi, 2012. Ladattavissa: http://www.bien2012.de/sites/default/files/paper_108_en.pdf.
- Honkanen, P., Soininvaara, O. ja Ylikahri, V. (2007) Perustulo – kohti toimivaa perusturvaa. Vihreä Sivistysliitto ry, Helsinki. Ladattavissa: <https://opintokeskusvisio.fi/tuote/perustulo-kohti-toimivaa-perusturvaa/>.
- Howard, M., Pinto, J. & Schachtschneider, U. (2019) Ecological effects of basic income. Teoksessa: M. Torry (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income. Exploring the Basic Income Guarantee*. Palgrave Macmillan, Cham.
- Hämäläinen, K., Kanninen, O., Simanainen, M. & Verho, J (2020) Perustulokokeilun työllisyysvaikutukset. Teoksessa: Kangas, O., Jauhiainen, S., Simanainen, M., & Ylikännö, M. (toim.) Suomen perustulokokeilun arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriö: Raportteja ja muistioita 2020:15, 32-46 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9890-2>
- Ikkala, M. (2007) Perustulokeskustelu Suomessa. Teoksessa: S. Hintikka-Varis (toim.): *Sisällä vai ulkona: kohti perustuloa?* Kansallinen sivistysliitto.
- Ikkala, M. (2012) Finland: Institutional Resistance of the Welfare State against a Basic Income. Teoksessa: R. K. Caputo (toim.) *Basic Income Guarantee and Politics: International Experiences and Perspectives on the Viability of Income Guarantee*. New York: Palgrave MacMillan.
- Jakonen, M. (2018) Työn muutoksen suuret linjat. Teoksessa: J. Kajanoja (toim.) *Työllisyyskysymys*. Helsinki: Into ja Vapaus valita toisin.
- Jakonen, M., Peltokoski, J. & Toivanen, T. (2012) Vallataan elämä! - Prekariaatin perustulo. Teoksessa: J. Perkiö & K. Suopanki (toim.) *Perustulon aika*. Helsinki: Into.
- Jokinen, E. (2018) Elämä 2000-luvulla – pätkätyön prekaari käyttöliittymä. Teoksessa: Suoranta, A. & Leinikki, S. (toim.) *Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.

- Jourdan, S. (2020) Helicopter Money as a response to the COVID-19 recession in the Eurozone. Positive Money Europe. Ladattavissa: <https://www.positivemoney.eu/2020/03/helicopter-money-covid19-report/>.
- Julkunen, R. (2009) Perustulo – kuinka sama idea toistuvasti kohtaa sosiaalidemokraattisen hyvinvointivaltion. Teoksessa: J. Kananen & J. Saari (toim.), *Ajatuksen voima. Ideat hyvinvointivaltion uudistamisessa*. Helsinki: Minerva.
- Järvensivu, P. (2016) Rajattomasti rahaa niukkuudessa. Helsinki: Like.
- Kajanoja, Jouko (2012) Miten perustulo muokkaisi sosiaalipolitiikkaa? Teoksessa: J. Perkiö & K. Suopanki (toim.) *Perustulon aika*. Helsinki: Into.
- Kalela, J. (2013) Basic Income and Democracy. Teoksessa: H. Haggrén, J. Rainio-Niemi ja J. Vauhkonen (toim.): *Multi-layered Historicity of the Present. Approaches to social science history*. Unigrafia, Helsinki. Ladattavissa: <http://perustulo.org/Kalela-BasicIncomeAndDemocracy.pdf>
- Kananen, J. (2012) Nordic paths from welfare to workfare: Danish, Swedish and Finnish labour market reforms in comparison. *Local Economy*, 27(5–6): 558–576.
- Kangas, O., Honkanen, P., Hämäläinen, K., Kanerva, M., Kanninen, O., Laamanen, J.-P., Pulkka, V-V., Räsänen, T., Simanainen, M., Tuovinen, A-K. ja Verho, J. (2016) Ideasta kokeiluihin – Loppuraportti perustulokokeilun toteuttamisvaihtoehdoista. Valtioneuvoston kanslia. Ladattavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-539-6>
- Kangas, O. & Pulkka, V-V. (2017) Digitaalisessa taloudessa tarvitaan joustavaa sosiaaliturvaa. Teoksessa: Lehti, Matti & Rossi, Matti (toim.) *Digitaalinen Suomi 2017*. Helsinki: Suomidigi.fi. Ladattavissa: <http://view.creator.24mags.com/suomidigi/digibook2017#/page=6>
- Kangas, O., Niemelä M. & Ylikännö, M. (2020) Perustulo ja luottamus. Teoksessa: Kangas, O., Jauhiainen, S., Simanainen, M., & Ylikännö, M. (toim.) *Suomen perustulokokeilun arviointi*. Sosiaali- ja terveysministeriö: Raportteja ja muistioita 2020:15, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9890-2>
- Kangas, O., & Saloniemi, A. (2013) *Historical making, present and future challenges for the Nordic welfare state model in Finland* (NordMod2030. Sub-report 6). Oslo: Fafo.
- Kangas, O., Simanainen, M. & Honkanen, P. (2017) Basic Income in the Finnish Context. *Intereconomics*, 52(2): 87–91.
- Kantola, A. & Kuusela, H. (2019) *Huipputulaiset - Suomen rikkain promille*. Tampere: Vastapaino.

- Karshenas, M. & Tabatabai, H. (2019) Basic Income by Default: Lessons from Iran's 'Cash Subsidy' Programme. Teoksessa: M. Torry (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income. Exploring the Basic Income Guarantee*. Palgrave Macmillan, Cham.
- Kildal, N. & Kuhnle, S. (2005) The Nordic welfare model and the idea of universalism. Teoksessa: N. Kildal & S. Kuhnle (toim.) *Normative Foundations of the Welfare State. The Nordic experience*. London and New York: Routledge.
- Koistinen, P. & Perkiö, J. (2014) Good and Bad Times of Social Innovations: the case of universal basic income in Finland. *Basic Income Studies* 9:1-2, 25-57.
- Kopra, V. (2007) *Perustulo. Kova vai pehmeä paketti?* Kalevi Sorsa säätiö.
- Korhonen A-R., Peltokoski J. ja Saukkonen M. (2009) *Paskaduunista barrikadille - Prekariaatin julistus*. Helsinki: Into.
- Korpelainen, L., Raittila, S. & Tamminen, L. (2016) Perustulon elinkustannuslisä – ratkaisu asumistuen ongelmiin. Sitran Perustulohack (<http://perustulohack.fi/elinkustannuslisa/>).
- Korpelainen, L. (2019) Perusturva 2030. Kehityspolut perusturvan uudistamiseksi 2020-luvulla. Ajatuspaja Visio. Ladattavissa: <https://ajatuspajavisio.fi/julkaisut/perusturva-2030/>.
- Korpinen, P. (1989) *Valtio ja vapauden kasvu*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Lahtinen, I. (1992) *Perustulo. Kansalaisen palkka*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Lampinen, O. & Soininvaara, O. (1980) *Suomi 1980-luvulla: pehmeän kehityksen tie*. WSOY.
- Lassander, M. & Jauhiainen, S. (2020) Taloudellinen hyvinvointi ja perustulo. Teoksessa: Kangas, O., Jauhiainen, S., Simanainen, M., & Ylikännö, M. (toim.) Suomen perustulokehityksen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriö: Raportteja ja muistioita 2020:15, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9890-2>
- Laín, B. ym. (2019) Report on the preliminary results of the B-MINCOME project (2017–2018). Combining a guaranteed minimum income and active social policies in deprived urban areas of Barcelona. Planning and Innovation Department Area of Social Rights, Barcelona City Council. Ladattavissa: https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxius-documents/results_bmincome_eng.pdf.
- Lehto, O. (2018) An earthquake in Finland. Teoksessa: A. Downes and S. Lansley (toim.) *It's basic income. The Global Debate*. Bristol: Policy Press.
- Liebermann, S. (2012) Far, though Close – Problems and Prospects of BI in Germany.

- Teoksessa: Caputo, Richard K. (toim.) *Basic Income Guarantee and Politics. International Experiences and Perspectives on the Viability of Income Guarantee*. New York: Palgrave MacMillan.
- Lillrank, P., Hamilo, M. & Lepomäki, E. (2013) *Perustili. Toimeliaisuuteen, työllistämiseen ja säästämiseen kannustava sosiaaliturvan kokonaisuudistus*. Libera. Ladattavissa: https://www.libera.fi/wp-content/uploads/2013/12/Perustili_final1.pdf.
- Lucarelli, S. & Fumagalli, A. (2008) Basic Income and Productivity in Cognitive Capitalism. *Review of Social Economy*, 66:1, 71-92.
- MacNeill, T., & Vibert, A. (2019). Universal Basic Income and the Natural Environment: Theory and Policy. *Basic Income Studies*, 14(1).
- Malmaeus, M., Alfredsson, E., & Birnbaum, S. (2020). Basic Income and Social Sustainability in Post-Growth Economies, *Basic Income Studies*, 15(1).
- Martinelli, L., & Pearce, N. (2019) Basic Income in the UK: Assessing Prospects for Reform in an Age of Austerity. *Social Policy and Society*, 18(2): 265–275.
- Mattila, A. (2001) *Tarvitaanko perustuloa? Suomalaisten kansalaistulo-, kansalaispalkka- ja perustulomallien teoreettinen analyysi*. Väitöskirja, Kuopion yliopisto.
- McKay, A. (2005) *The future of social security policy: Women, work and a Citizens' Basic Income*. Abingdon: Routledge.
- Miller, A., Yamamori, T., & Zelleke, A. (2019) The Gender Effects of a Basic Income. Teoksessa: M. Torry (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income. Exploring the Basic Income Guarantee*. Palgrave Macmillan, Cham.
- Muraja, T. (2019) *Perustulokoe-eläin*. Tampere: Vastapaino.
- OECD (2020), *Beyond Growth: Towards a New Economic Approach*, New Approaches to Economic Challenges, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/33a25ba3-en>.
- Ortiz, I., Behrendt, C., Acuña-Ulate, A. & Nguyen, Q. A. (2018) Universal Basic Income proposals in light of ILO standards: Key issues and global costing. ESS – Working Paper No. 62. ILO: Geneva. <http://socialprotection-humanrights.org/wp-content/uploads/2018/07/55171.pdf>
- Oxfam (2017) Just 8 men own same wealth as half the world. Lehdistötiedote 16.1.2017. Luettavissa: <https://www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2017-01-16/just-8-menown-same-wealth-half-world>.
- Oxfam (2019) Billionaire fortunes grew by \$2.5 billion a day last year as poorest saw their

wealth fall. <https://www.oxfam.org/en/press-releases/billionaire-fortunes-grew-25-billion-daylast-year-poorest-saw-their-wealth-fall>.

Oxfam (2021) Mega-rich recoup COVID-losses in record-time yet billions will live in poverty for at least a decade. Lehdistötiedote 25.1.2021. <https://www.oxfam.org/en/press-releases/mega-rich-recoup-covid-losses-record-time-yet-billions-will-live-poverty-least-o>.

Paine, T. (1797) XXVIII. AGRARIAN JUSTICE. In: The Writings of Thomas Paine. Volume III, 1791-1804. Ed. Moncure Daniel Conway. https://www.gutenberg.org/files/31271/31271-h/31271-h.htm#link2H_4_0029.

Pateman, C. (2006) Democratizing Citizenship: Some advantages of a basic income. Teoksessa: B. Ackerman, A. Alstott & P. Van Parijs: *Redesigning Distribution. Basic Income and Stakeholder Grants as Cornerstones for an Egalitarian Capitalism*. London: Verso.

Perkiö, J. (2013a) Taistelu tulkinasta: perustulo Suomen julkisessa keskustelussa 2006–2012. Teoksessa: Eskelinen, Teppo & Heikkilä, Suvi (toim.) *Talous ja arvo*. Jyväskylä: Sophi. Ladattavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41218>.

Perkiö, J. (2013b) Basic Income Proposals in Finland, Germany and Spain. transform! europe. Ladattavissa: <https://www.transform-network.net/publications/issue/basic-income-proposals-in-finland-germany-and-spain/>.

Perkiö, J. (2014) Universal Basic Income - a new tool for development policy? Kansainvälinen Solidaarisuustyö ry. Ladattavissa: <http://sange.fi/kvsolidaarisuustyoy/wp-content/uploads/Universal-Basic-Income-A-New-Tool-for-Development-Policy.pdf>.

Perkiö, J. (2015) Universal Basic Income: a cornerstone of the new economic order. Teoksessa Borgnäs, K., Eskelinen, T., Perkiö, J. & Warlenius, R. (toim.) *The Politics of Ecosocialism. Transforming Welfare*. Routledge.

Perkiö, J. (2016) Suomalainen perustulokeskustelu ja mallit. Kelan Työpapereita 85/2016. Ladattavissa: <http://hdl.handle.net/10138/159369>.

Perkiö, J. (2019) Talous ekologisen kriisin aikana. Vasemmistofoorumi ry – Raportteja 2/2019. Ladattavissa: <http://vasemmistofoorumi.fi/uusi/wp-content/uploads/2019/08/perkioverkko.pdf>.

Perkiö, J. (2020a) From Rights to Activation: The Evolution of the Idea of Basic Income in the Finnish Political Debate, 1980–2016. *Journal of Social Policy*, 49(1), 103–124.

Perkiö, J. (2020b) Legitimising a radical policy idea: framing basic income as a boost to labour market activity. *Policy & Politics*, 48(2), 27–293.

- Perkiö, J. (2020c) Perustulo sosiaalisena osinkona. Vasemmistofoorumi ry – Raportteja 1/2020. Ladattavissa: http://vasemmistofoorumi.fi/uusi/wp-content/uploads/2020/06/osinko_verkko.pdf.
- Perkiö, J. (2020d) Alternative for work, low-income supplement or investment? Exploring the idea of basic income in the Finnish public debate. Teoksessa: N. Foulkes Savinetti & A.-J. Riekhoff (toim.) *Shaping and re-shaping the boundaries of working life*. Tampere University Press. Ladattavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-020-5>.
- Perkiö, J. (2021) *Framing Basic Income in Finnish Politics*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto. Ladattavissa: <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/130360>.
- Perkiö, J. & Kajanoja, J. (2015) Perustulo ja uusi työllisyyspolitiikka. Teoksessa: Jakonen, M. & Silvasti, T. (toim.) *Talouden uudet muodot*. Helsinki: Into.
- Perkiö, J., Rincon, L. and van Draanen, J. (2019) Framing Basic Income: Comparing Media Framing of Basic Income in Canada, Finland, and Spain. Teoksessa: M. Torry (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income. Exploring the Basic Income Guarantee*. Palgrave Macmillan, Cham.
- Perkiö, J. & Suopanki, K. (toim.) (2012) *Perustulon aika*. Helsinki: Into.
- Pettit, P. (2007) A Republican Right to Basic Income? *Basic Income Studies* 2(2): 1–8.
- Piketty, T. (2016) *Pääoma 2000-luvulla*. Helsinki: Into.
- Pinto, J. (2020) Environmentalism, Ecologism, and Basic Income, *Basic Income Studies*, 15(1).
- Pogge, T. (2001) Eradicating Systemic Poverty: brief for a global resources dividend. *Journal of Human Development*, 2(1).
- Pulkka, V.-V. (2017) A free lunch with robots – can a basic income stabilise the digital economy? *European Review of Labour and Research*, 23(3), 295–311.
- Pulkka, V.-V. (2018). Finland shares unconditional money, but the public view remains polarised. <http://blogs.bath.ac.uk/iprblog/2018/01/23/finland-shares-unconditional-money-but-the-public-view-remains-polarised/>.
- Pulkka, V.-V. (2020) Perustulon kannatus Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka*. Ladattavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/139785>.
- Raventós, D., Wark, J. & Casassas, D. (2012) Kingdom of Spain: Basic Income from Social Movements to Parliament and Back Again. Teoksessa: Caputo, R. K. (toim.) *Basic Income*

Guarantee and Politics. International Experiences and Perspectives on the Viability of Income Guarantee. New York: Palgrave MacMillan.

Ruottinen, S. & Perkiö, J. (2015) FINLAND: More than half of the new MPs support basic income. Basic Income News 25.4.2015. <https://basicincome.org/news/2015/04/half-finish-parliament-support-basic-income/>.

Saarinen, A., Salmenniemi, S., & Keränen, H. (2014) Hyvinvointivaltiota hyvinvoivaan valtioon. Hyvinvointi ja kansalaisuus suomalaisessa poliittisessa diskurssissa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 79(6): 605–618. Ladattavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2014121152279>.

Simpson, W., Mason, G., & Godwin, R. (2017) The Manitoba Basic Annual Income Experiment: Lessons Learned 40 Years Later. *Canadian Public Policy*, 43 (1): 85–104. Ladattavissa: https://umanitoba.ca/media/Simpson_Mason_Godwin_2017.pdf.

Soininvaara, Osmo (1994) *Hyvinvointivaltion eloonjäämisoppi*. Juva: WSOY.

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2016) Kotitalouksien varallisuus [verkkojulkaisu]. ISSN=2242–3214. 2016, 3. Varakkaimman kymmenyksen osuus nettovaroista 47 prosenttia. Helsinki: Tilastokeskus. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vtutk/2016/vtutk_2016_0605_kat_003_fi.html.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798–7830. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 3.1.2020]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/tyti/15-74-vuotiaat>.

Standing, G. (2011) *The Precariat: The New Dangerous Class*. London and New York: Bloomsbury Academic.

Standing, G. (2017) *Basic Income: And How We Can Make It Happen*. London: Penguin.

Standing, G. (2019) Basic Income as Common Dividends: Piloting a Transformative Policy A Report for the Shadow Chancellor of the Exchequer. Progressive Economy Forum. Ladattavissa: https://www.progressiveeconomyforum.com/wpcontent/uploads/2019/05/PEF_Piloting_Basic_Income_Guy_Standing.pdf.

Steensland, B. (2008) *The Failed Welfare Revolution: America's Struggle over Guaranteed Income Policy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Steffen, W., K. Richardson, J. Rockström, S. E. Cornell, I. Fetzer, E. M. Bennett, and S. Sörlin. 2015. Planetary Boundaries: Guiding Human Development on a Changing Planet. *Science* 347(6223): 1259855.

Tabatabai, H. (2012) Iran: A Bumpy Road toward Basic Income. Teoksessa: Caputo, R. K.

(toim.) *Basic Income Guarantee and Politics. International Experiences and Perspectives on the Viability of Income Guarantee*. New York: Palgrave MacMillan.

Torry, M. (2019) The Definition and Characteristics of Basic Income. Teoksessa: Torry, M. (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income. Exploring the Basic Income Guarantee*. Palgrave Macmillan, Cham.

Tuominen, L. (2012) Perustulo ja sukupuoli. Teoksessa: J. Perkiö & K. Suopanki (toim.) *Perustulon aika*. Helsinki: Into.

Tuulio-Henriksson, A. & Simanainen, M. (2020) Koettu terveys, psyykinen hyvinvointi ja kognitiivinen toimintakyky. Teoksessa: O. Kangas, S. Jauhiainen, M. Simanainen & M. Ylikännö (toim.) *Suomen perustulokeilun arviointi*. Sosiaali- ja terveysministeriö: Raportteja ja muistioita 2020:15, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9890-2>

van der Veen, R. (2019). Basic Income Experiments in the Netherlands? *Basic Income Studies*, 14(1).

Van der Veen, R. & Van Parijs, P. (1986) A Capitalist Road to Communism. *Theory & Society* 15:5, 635-655.

van Oorschot, W. (2000) Who should get what, and why? On deservingness criteria and the conditionality of solidarity among the public. *Policy & Politics*, 28(1): 33-48.

Van Parijs, P. (1995) Real Freedom for All. What (if anything) can justify capitalism? Oxford: Clarendon Press.

Van Parijs P. (2010) Political Ecology: From Autonomous Sphere to Basic Income. *Basic Income Studies*, 4(2).

Van Parijs, P. (2013) The Euro-Dividend. *Social Europe Journal*.

Van Parijs, P. (2013) A green case for basic income? Teoksessa: K. Widerquist, J. A. Noguera, J. De Wispelaere, & Y. Vanderborght (toim.) *Basic income: An anthology of contemporary research*. Chichester: Wiley.

Van Parijs, P. & Vanderborght, Y. (2012) Basic Income in a Globalized Economy. Teoksessa: D. Jacobi ja W. Strengmann-Kuhn (toim.) *Wege zum Grundeinkommen*. Bildungswerk Berlin. Ladattavissa: https://gruenes-grundeinkommen.de/wp-content/uploads/Wege_zum_Grundeinkommen.pdf.

Van Parijs, P. and Vanderborght, Y. (2017) Basic Income. *A Radical Proposal for Free Society and a Sane Economy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Virtanen, M. (1987) *Tehtaasta studioon*. Helsinki: Hanki ja jää.

- Vähämäki, J. (2009) *Itsen alistus: Työ, tuotanto ja valta tietokykykapitalismissa*. Helsinki: Tutkijaliitto, Like, General Intellect.
- Widerquist, K. (2005) A Failure to Communicate: What (If Anything) Can we Learn from the Negative Income Tax Experiments? *The Journal of Socio-Economics* 34.1: 49-81. Ladattavissa: <http://works.bepress.com/widerquist/4/>.
- Widerquist, K. (2019) The Negative Income Tax Experiments of the 1970s. Teoksessa: Torry, M. (toim.) *The Palgrave International Handbook of Basic Income. Exploring the Basic Income Guarantee*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Widerquist, K. & Howard, M. (toim.) (2012) *Alaska's Permanent Fund Dividend. Examining its Suitability as a Model*. New York: Palgrave Macmillan.
- Widerquist, K., Vanderborght, Y., Noguera, J. A., and De Wispelaere, J (2013) Introduction. The Idea of an Unconditional Income for Everyone. Teoksessa: Widerquist, K., Noguera, J.A., Vanderborght, Y. & De Wispelaere, J. (toim.) *Basic Income: An Anthology of Contemporary Research*. Oxford: Blackwell-Wiley.
- Wright, E.O. (2006) Basic Income as a Socialist Project. *Basic Income Studies* 1(1), 1–11.
- Wright, E.O. (2010) *Envisioning Real Utopias*. London: Verso.
- YLE (22.11.2018) Ylen tukikysely paljastaa kaksi jyrkkää jakolinjaa puolueissa: Sosiaaliturvan vastikkeellisuus ja perustulo. <https://yle.fi/uutiset/3-10511290>.
- Ylikahri, V. (2007) Kohti perustuloa – perustulokeskustelua Suomessa ja maailmalla. Teoksessa: P. Honkanen, O. Soininvaara & V. Ylikahri: *Perustulo. Kohti toimivaa perusturvaa*. Vihreä sivistysliitto. Ladattavissa: <https://opintokeskusvisio.fi/tuote/perustulo-kohti-toimivaa-perusturvaa/>.
- Zelleke, A. (2008) Institutionalizing the universal caretaker through a Basic Income? *Basic Income Studies*, 3(3).

KSL-JULKAISUT

KSL tuottaa kirjoja ja opintoaineistoja aikuis-
kasvatuksesta, kulttuurista, työelämästä ja
yhteiskunnasta sekä järjestötaidoista. Suu-
rin osa julkaisuistamme on maksuttomia ja
ne löytyvät verkkosivuiltamme sähköisessä
muodossa.

Tilaa julkaisuja

Tilauksen voit tehdä verkossa osoitteessa ksl.fi/julkaisut, tiedottaja@ksl.fi tai puhelimitse
040 197 4209 (arkisin kello 10–14). Kerro tila-
usta tehdessäsi julkaisun nimi, kappalemäärä
sekä tilaaja, toimitusosoite ja laskutusosoite,
jos se on eri kuin toimitusosoite. Lähetämme
julkaisut postitse. Huomioithan, että veloi-
tamme kaikista tilauksista postimaksun, jos
lähetykskulut ovat yli viisi euroa (eli tilaus pai-
naa yli 500 g). Julkaisujen painot on kerrottu
tilauslomakkeessa, joten voit itse arvioida
postikulujen määrän.

Tutustu ja tilaa: ksl.fi

VASEMMISTOFOORUMIN JULKAISUT

Ajatuspaja Vasemmistofoorumi julkaisee
tutkimukseen perustuvia, ajankohtaisia pu-
heenvuoroja ajankohtaisista aiheista: kirjoja,
raportteja ja aloitteita. Kirjoja lukuun otta-
matta kaikki julkaisemamme materiaali on
maksutonta ja luettavissa verkkosivujemme
kautta sähköisessä muodossa.

*Tutustu kirjoihimme ja tilaa omasi verkkokau-
pastamme:* [http://vasemmistofoorumi.fi/tuote-
osasto/kirjat/](http://vasemmistofoorumi.fi/tuote-osasto/kirjat/)

Tutustu raportteihimme: [http://vasemmisto-
foorumi.fi/tuote-osasto/tutkimusraportit/](http://vasemmistofoorumi.fi/tuote-osasto/tutkimusraportit/)

Osasta raporttejamme on myös paperiversi-
oita, joita voit kysyä esimerkiksi lukupiiri- tai
koulutuskäyttöön lähettämällä sähköpostia
osoitteeseen info@vasemmistofoorumi.fi.

Museovirasto, Historian kuvakokoelma, Volker von Bonin

POHDITTAVAKSI

Pohdi yksin tai yhdessä toisten kanssa seuraavia kysymyksiä perustuloon liittyen. Kysymysten avulla voit kerrata lukemaasi ja käydä keskustelua perustulosta.

1. Mitä perustulolla tarkoitetaan?
2. Mitä mieltä sinä olet perustulosta?
3. Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät perustelut perustulon puolesta ja sitä vastaan?
4. Mistä nykyinen kiinnostus perustuloa kohtaan nousee?
5. Millaisia merkityksiä työlle annetaan perustulokeskustelussa?
6. Millaisia rahoituslähteitä perustulolle on esitetty?
7. Mitä tarkoittaa Euro-Dividend?
8. Ovatko perustulo, kansalaispalkka, negatiivinen tulovero ja sosiaalinen osinko vain eri sanoja samalle asialle?
9. Millaisia tuloksia perustulon vaikutuksista saatiin Suomen perustulokokeilussa vuosina 2017-2018?
10. Mikä on mielestäsi vasemmistolaisen perustulon ydin?

Ihmiskunnan tulevaisuutta sävyttävät monet uhkakuvat, mutta myös ideat paremman tulevaisuuden luomiseksi kukoistavat. Yksi tällainen on perustulo.

Johanna Perkiön kirjoittama Perustulo – Kohti 2020-luvun yhteiskuntapolitiikkaa on perusteellinen esitys perustulokeskustelusta Suomessa ja maailmalla. Opus tarkastelee perustulon historiallisia lähtökohtia ja tulee aina suomalaiseseen perustulokokeiluun saakka. Opus arvioi perustulon toteuttamisen yhteiskunnallisia edellytyksiä Suomessa ja avaa ikkunaa kansalliset rajat ylittävään perustuloon.

Perustulo – Kohti 2020-luvun yhteiskuntapolitiikkaa avaa myös uutta uraa suomalaiseseen perustulokeskusteluun esittelemällä perustulon järjestämistä sosiaalisena osinkona. Lukijan pohdittavaksi jää, olisiko juuri se hyvä tapa toteuttaa perustulo ekologisen kriisin aikana.

Kirjoittaja Johanna Perkiö on perustuloaiheesta väitellyt sosiaalipolitiikan tutkija.